

The background of the slide features a close-up of a globe showing the continents of Africa and Europe. In the foreground, a large, light-colored wooden chess piece, likely a king or queen, is partially visible on the left side. The overall lighting is soft, and the colors are muted, giving it a professional and academic feel.

ΚΕΔΙΣΑ **ΚΕΔΙΣΑ**

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES

**“Το σχέδιο Ανάν για την επίλυση του Κυπριακού
ζητήματος: Γεωπολιτική ανάλυση”**

Αναστασία Μηλοπούλου

Ερευνητική Εργασία Νο. 49

**“Το σχέδιο Ανάν για την επίλυση του
Κυπριακού ζητήματος:
Γεωπολιτική ανάλυση”**

Αναστασία Μαρία Μηλοπούλου

Αναλύτρια ΚΕΔΙΣΑ

Ερευνητική Εργασία Νο. 49

Διοικητικό Συμβούλιο

Ανδρέας Μπανούτσος, Ιδρυτής και Πρόεδρος

Όμηρος Τσάπαλος, Γενικός Γραμματέας

Δρ. Πέτρος Βιολάκης, Διευθυντής Ερευνών

Βασίλειος Παπαγεωργίου, Οικονομικός Διαχειριστής

Ευάγγελος Κούλης, Μέλος Δ.Σ

Αναστασία Τσιμπίδη, Μέλος Δ.Σ

© 2020 Center for International Strategic Analyses (KEDISA), ALL RIGHTS RESERVED

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without written permission of the publisher

“Το σχέδιο Ανάν για την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος: Γεωπολιτική ανάλυση”

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αναστασία Μαρία Μηλοπούλου
Α.Μ:1570201300057

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Ιωάννης Θ. Μάζης
ΕΠΟΠΤΗΣ: Κυριάκος Ν. Πατραγάς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συντομογραφίες	3
Abstract	4
Εισαγωγή	5
Κεφάλαιο 1	6
1.Ιστορικό πλαίσιο πριν την πρόταση.....	6
Κεφάλαιο 2: Η πορεία προς την πρόταση του Σχεδίου	7
2.1 Η Σύνοδος του Ελσίνκι/ Η ευρωπαϊκή προοπτική.....	7
2.2 Γενεύη - Κύκλοι συνομιλιών «εκ του σύνεγγυς»	9
2.3 Διεθνείς προσπάθειες για την επανάληψη των συνομιλιών.....	10
2.4 Οι απευθείας συναντήσεις Ντενκτάς – Κληρίδη	11
Κεφάλαιο 3: Από την πρόταση μέχρι το Burgenstock.....	12
3.1 Η υποβολή του Σχεδίου Ανάν I.....	12
3.2 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης 2002 – Σχέδιο Ανάν II	14
3.3 Η υποβολή του Σχεδίου Ανάν III	15
3.4. Η Συνάντηση της 10ης Μαρτίου 2003 στην Χάγη.....	16
3.5 Η υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης στην Ε.Ε	18
3.6 Η υποβολή του τελικού Σχεδίου	20
3.7 Το δημοψήφισμα της 24 ^{ης} Απριλίου 2004	22
Κεφάλαιο 4: Προσεγγίσεις του Σχεδίου Ανάν	23
4.1 Το Σχέδιο Ανάν ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής.....	23
4.2 Τα βασικά σημεία του Σχεδίου	25
4.3 Τα υπέρ από την οπτική των συμφερόντων του διπόλου Ελλάδας-Κυπριακής Δημοκρατίας	27
4.4 Τα μειονεκτήματα υπό την οπτική των συμφερόντων του διπόλου Ελλάδας - Κυπριακής Δημοκρατίας	28
4.4.1 Νομική Υπόσταση της «ΤΔΒΚ».....	29
4.4.2 Οικονομία.....	30
4.4.3 Κυριαρχία του κράτους και ξένες δυνάμεις.....	31
4.4.4 Αποστρατιωτικοποίηση της νήσου	33
4.5 Οι επίσημες θέσεις	34

Κεφάλαιο 5	37
5.1 Η Γεωπολιτική αξία της Κυπριακής νήσου	37
5.2 Γεωπολιτική ανάλυση Διπόλου Ελλάδας – Κύπρου ως Υποσυστήματος	38
5.3 Γεωπολιτική ανάλυση Διπόλου Τουρκίας-«ΤΔΒΚ» ως Υποσυστήματος	41
5.4 Ο ρόλος των ΗΠΑ ως Υπερσυστημικός δρών	43
5.5 Ο ρόλος της Μεγάλης Βρετανίας ως εγγυήτρια δύναμη	44
Συμπεράσματα	47
Εκτιμήσεις	50
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ	51
ΠΗΓΟΓΡΑΦΙΑ	58
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	59

Συντομογραφίες

ΑΚΕΛ : Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού
ΔΗΣΥ : Δημοκρατικός Συναγερμός
ΕΔΕΚ : Κίνημα Σοσιαλδημοκρατών
Ε.Ε. : Ευρωπαϊκή Ένωση
ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΚΕ : Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας
ΟΝΕ : Οικονομική και Νομισματική Ένωση
ΟΗΕ : Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΠΑΣΟΚ : Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα
ΤΔΒΚ : Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου (ψευδοκράτος)
ΑΚΡ : Justice and Development Party

CENTO: Central Treaty Organization

NATO : North Atlantic Treaty Organization

NAVTEX : Navigational Telex

NOTAM : Notice to airmen

UNFICYP : United Nations Peacekeeping Force in Cyprus

Abstract

Το Κυπριακό ζήτημα συνιστά πρωτίστως ένα διεθνές ζήτημα το οποίο σχετίζεται άμεσα με την παράνομη τουρκική εισβολή και στρατιωτική κατοχή έκτοτε του 37% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας, σε ευθεία παραβίαση του Χάρτη Ηνωμένων Εθνών αλλά και πληθώρας άλλων αποφάσεων των ΗΕ. Η επίλυση του έχει απασχολήσει την διεθνή κοινότητα πολλάκις, ωστόσο όλες οι προσπάθειες για εξεύρεση μιας δημοκρατικής και βιώσιμης λύσης έχουν αναδρομικά αποτύχει.

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται το υποβαλλόμενο υπό τον ΓΓ Ηνωμένων Εθνών «Σχέδιο Ανάν» ως πρόταση για συνολική διευθέτηση του Κυπριακού προβλήματος. Αρχικά, για την πληρέστερη προσέγγιση του θέματος παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή της πορείας του Σχεδίου, εκκινώντας από την αρχική υποβολή του το 2002 έως τις τελικές διαπραγματεύσεις στο Μπούργκενστοκ της Ελβετίας και κατόπιν την διεξαγωγή δημοψηφίσματος το 2004. Εν συνεχεία, περιγράφονται τα βασικότερα σημεία της εν λόγω λύσης ενώ παράλληλα αναλύονται οι προσεγγίσεις του Σχεδίου από την οπτική των συμφερόντων του Διπόλου Ελλάδας – Κυπριακής Δημοκρατίας. Τέλος, εξετάζεται το γεωπολιτικό πλαίσιο των εμπλεκόμενων Διπόλων α) Ελλάδας - Κύπρου και β) Τουρκίας - «Τουρκικής Δημοκρατίας Βόρειας Κύπρου» καθώς και η ανάμειξη εξωγενών παραγόντων όπως ο Υπερσυστημικός δρών των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής σε συνδυασμό με τον ρόλο της Μεγάλης Βρετανίας, ως εγγυήτριας δύναμης στη Μεγαλόνησο. Τα συμπεράσματα και οι κατόπιν εκτιμήσεις καλύπτουν τον προσωπικό σχολιασμό των ανωτέρω από την συγγραφέα.

Keywords: Κυπριακό ζήτημα, Σχέδιο Ανάν, ΟΗΕ, ψευδοκράτος, Μεγάλη Βρετανία

Εισαγωγή

Η Ανατολική Μεσόγειος συνιστά κόμβο ζωτικής γεωπολιτικής σημασίας εις τον οποίον διασταυρώνονται τα συμφέροντα ποικίλων διεθνών δρώντων. Η δε Κύπρος τοποθετείται σε μια ακόμη σημαντικότερη γεωγραφική θέση, ήτοι στο σταυροδρόμι θαλασσίων οδών που συνδέουν την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική μέσω της Μεσογείου και της διώρυγας του Σουέζ.¹ Για τον λόγο αυτό, το συγκεκριμένο σημείο έχει ουκ ολίγες φορές βρεθεί στο επίκεντρο διπλωματικών -και μη- συγκρούσεων, συνιστώντας ενίοτε γεωπολιτικής σημασίας διακύβευμα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο μπορεί να ενταχθεί και η σύγχρονη διάσταση του «Κυπριακού Προβλήματος», το οποίο παραμένει άλυτο έως σήμερα.

Το Σχέδιο Ανάν που προτάθηκε αρχικά τον Νοέμβριο του 2002 αποτελεί μια εκ των πλέον σημαντικών προσπαθειών επίλυσης του Κυπριακού παρά την απόρριψη της 5^{ης} και τελικής μορφής του βάσει της ετυμηγορίας του Ελληνοκυπριακού εκλογικού σώματος όπως αυτή εκφράσθηκε στο δημοψήφισμα της 24^{ης} Απριλίου 2004. Το σχέδιο αυτό απαρτίζεται από ένα ογκωδέστατο σύνολο κειμένων, εγγράφων και κανονιστικών ρυθμίσεων το οποίο έχει χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερα νεφελώδες και δυσνόητο. Οι συντάκτες του σχεδίου Ανάν είχαν ως κύριο στόχο να εξαλείψουν τα προβλήματα που αποδεδειγμένα ταλάνιζαν την Κυπριακή Δημοκρατία επί σειρά ετών προκειμένου να οδηγήσουν τα αντικρουόμενα μέρη σε μια ειρηνευτική συμφωνία, ευθυγραμμισμένη με τα ψηφίσματα του ΟΗΕ και με το κοινοτικό κεκτημένο.

Σύμφωνα δε με τις γεωφυσικές ενδείξεις για την ύπαρξη υδρογονανθράκων στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, και ειδικότερα στην υπεράκτια περιοχή περίξ της Κύπρου, εκτιμάται πως το συμφέρον του Διπόλου Ελλάδας- Κύπρου εξυπηρετείται μέσω της εσπευσμένης προώθησης διαδικασιών κατοχύρωσης κυριαρχικών δικαιωμάτων² άμεσα σχετιζόμενων με την τελική επίλυση του επίμαχου ζητήματος. Οι γεωφυσικές έρευνες ως εκ τούτου, ενέπλεξαν τις Δυτικές Δυνάμεις στις προσπάθειες του ΟΗΕ για την επίλυση του Κυπριακού με τελικό σκοπό την επίτευξη περιφερειακής σταθερότητας.

¹ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ, Γιάννος, *Το Κυπριακό Πρόβλημα*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 1974, σελ.23.

²ΜΑΖΗΣ, Ιωάννης, «Γεωπολιτική της Ενέργειας στο Σύμπλοκο Καστελόριζου- Κύπρου – Μέσης Ανατολής» σε https://www.iene.gr/energyweek09/articlefiles/eep/1stSession/6_I_MAZHS.pdf [17/05/19]

Το Κυπριακό επομένως, πέραν των προφανών διεθνών διαστάσεών του, συνιστά μείζονα πρόκληση για την Ευρώπη και τυχόν επίλυσή του δύναται να θέσει προηγούμενο επί παρεμφερών ζητημάτων προσδίδοντας ισχυρή δυναμική στην εμπέδωση ασφάλειας και σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Κεφάλαιο 1

1.Ιστορικό πλαίσιο πριν την πρόταση

Το Κυπριακό στην σύγχρονη μορφή του έχει ως σημείο έναρξης την τουρκική στρατιωτική εισβολή στην Κύπρο το 1974 και την παράνομη στρατιωτική κατοχή του 36% του εδάφους της νήσου. Στις 20 Ιουλίου του '74 η Τουρκία ισχυριζόμενη ότι ενεργεί σύμφωνα με το άρθρο 4 της Συνθήκης Εγγυήσεως, εισβάλλει στην Κύπρο εκδιώκοντας χιλιάδες Έλληνες κατοίκους του βόρειου τμήματος του νησιού.³ Με αυτόν τον τρόπο η ήδη υπάρχουσα περιφερειακή σύγκρουση αποκτά διακρατικό χαρακτήρα μεταξύ αφενός του Διπόλου Ελλάδας - Κύπρου και αφετέρου, του Διπόλου Τουρκίας - «ΤΔΒΚ», ενώ η εθνοτική διένεξη του ίδιου ζητήματος έχει διαγράψει μια μακρόχρονη πορεία στην διεθνή πολιτική σκηνή με άμεση ανάμειξη των διεθνών δρώντων.

Η αρχική πολιτική της ελληνοκυπριακής πλευράς για την αντιμετώπιση του Κυπριακού εστιάσθηκε στην διεθνοποίηση του προβλήματος⁴. Η αναγωγή του Κυπριακού σε ζήτημα διεθνούς εμβέλειας είχε ως σκοπό την μεσολάβηση του ΟΗΕ και των ΗΠΑ προκειμένου να ασκηθούν πιέσεις προς την Άγκυρα και να διαμορφωθούν ευνοϊκότερες συνθήκες για την Λευκωσία. Η εν λόγω πολιτική υιοθετήθηκε και εφαρμόστηκε πιστά από την κυβέρνηση Μακαρίου, ιδίως δε από τον Σπύρο Κυπριανού -τότε ΥΠΕΞ της Κύπρου⁵- αλλά δεν έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Ένας εκ των κύριων λόγων που περιόρισαν την αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης προσέγγισης ήταν η αδυναμία της επιβολής κυρώσεων εις βάρος της Τουρκίας μέσω των μηχανισμών και εργαλείων που διέθεταν τα Ηνωμένα Έθνη. Ο

³Με αυτό τον τρόπο εφαρμόστηκε η πολιτική που είχε υιοθετήσει η Άγκυρα είκοσι χρόνια προηγουμένως για διχοτόμηση και βίαιη εκδίωξη πληθυσμών. Για περισσότερα βλ. <http://www.mfa.gov.cy>.

⁴Διεθνοποίηση του Κυπριακού συνιστά η προσφυγή σε διεθνή όργανα και διεθνή fora, όπως ο ΟΗΕ, που εφαρμόζουν αρχές και κανόνες του διεθνούς δικαίου. Αντίθετα, δεν συνιστά διεθνοποίηση η προσφυγή σε Οργανισμούς όπως το ΝΑΤΟ, που δεν έχει σχετική αρμοδιότητα., ΠΕΡΡΑΚΗΣ, Στέλιος, *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα 1945-1974: Μια ανασύνθεση και μερικές κριτικές σκέψεις από την σκοπιά του διεθνούς δικαίου*, σε (επ) ΠΑΠΑΠΟΛΥΒΙΟΥ, Πέτρος, ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ευάνθης *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα*, Πατάκης, Αθήνα, 2013, σ.σ. 461-474.

⁵ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, *Σχέδιο Ανάν*, Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα, 2005, σελ. 69.

Ψυχρός Πόλεμος και η αναβαθμισμένη γεωστρατηγική/αμυντική σημασία της Τουρκίας διέυρνε αυτομάτως τα όρια ανοχής των μεγάλων Δυνάμεων και κατ' επέκταση της διεθνούς κοινότητας έναντι της Άγκυρας.

Δεδομένων των αδυναμιών της πολιτικής εναλλαγών μεταξύ διεθνοποίησης και αποδιεθνοποίησης, η ελληνοκυπριακή πλευρά δέχτηκε να εμπλακεί σε διακοινοτικές συνομιλίες με τους Τουρκοκύπριους, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Τούτο αποτέλεσε μια εναλλακτική προσέγγιση με στόχο τη διευθέτηση του προβλήματος με τη χρήση μη-στρατιωτικών μέσω της προώθησης πολιτικών διαβουλεύσεων και διαλόγου. Εντούτοις, κύριο μειονέκτημα της εν λόγω επιλογής ήταν ότι η διεξαγωγή διαλόγου χωρίς συγκεκριμένους κανόνες δεν ευνοεί την παραγωγή αποτελεσμάτων εντός βραχείων προθεσμιών και ακριβών χρονοδιαγραμμάτων, με συνέπεια την πρόκληση σοβαρών καθυστερήσεων. Όπως μαρτυρά η ιστορία, η ελληνοκυπριακή πλευρά από το 1974 και έπειτα, επιδίδεται σε μονομερείς υποχωρήσεις αναζητώντας κάποιον «ακίνδυνο» -και ίσως βολικό- τρόπο προώθησης του Κυπριακού, ούτως ώστε να αποφευχθεί τυχόν διατάραξη της ασφάλειας και της σταθερότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Συμπερασματικά, πάντως, το σύνολο των ανωτέρω προσπαθειών απέτυχε να παράξει αποτελέσματα διότι στόχευσε περισσότερο στην διαχείριση της κρίσης παρά στην ουσιαστική διευθέτησή της.

Κεφάλαιο 2: Η πορεία προς την πρόταση του Σχεδίου

2.1 Η Σύνοδος του Ελσίνκι/ Η ευρωπαϊκή προοπτική.

Το νέο δεδομένο που διαφοροποιεί τις εφαρμοσθείσες πολιτικές αντιμετώπισης και εγκαινιάζει καινούριους διαύλους για μια ενδεχόμενη λύση, συνίστατο στην προοπτική ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Από την δεκαετία του 1990 παρατηρείται μεταβολή στην ελληνοκυπριακή στάση, αφού πλέον η ευρωπαϊκή πορεία της νήσου θέτει νέα δεδομένα ως προς την έκβαση του Κυπριακού. Αναμφίβολα, η επικείμενη ένταξη προσέδωσε νέα δυναμική στο ζήτημα και δημιούργησε μια νέα δέσμη κινήτρων⁶.

⁶ Με δεδομένο –και ευνοϊκό για όλους τετελεσμένο– την πλήρη ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ, οποιοδήποτε σχέδιο βρίσκεται στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων θα πρέπει να προσαρμοστεί, α) με την Κοινοτική έννομη τάξη, β) με τον Κοινοτικό πολιτικό πολιτισμό και γ) με τα κριτήρια λειτουργικότητας-βιωσιμότητας. Μια τέτοια αξίωσή μας,

Ο νέος κύκλος διαπραγματεύσεων που εγκαινιάσθηκε ανάμεσα στα δύο μέρη τον Δεκέμβριο του 1999 στην Νέα Υόρκη, περιέλαβε σειρά συνεδριάσεων υπό την διαμεσολάβηση του Ειδικού Συμβούλου του ΟΗΕ, Αλβάρο Ντε Σότο.⁷ Την ίδια περίοδο, έλαβε χώρα το Συμβούλιο Κορυφής της Ε.Ε. στο Ελσίνκι, κατά το οποίο αναμενόταν να αποφασιστεί εάν οι διαδικασίες για την ένταξη της Κύπρου θα ολοκληρώνονταν ανεξαρτήτως της επίλυσης του Κυπριακού Προβλήματος. Σημειωτέον ότι η ένταξη στην Ε.Ε., ακόμη και άνευ προηγούμενης επίλυσης του ζητήματος, αποτέλεσε των πυρήνα των επιδιώξεων και εν πολλοίς, της στρατηγικής του άξονα Λευκωσίας-Αθηνών κατά την προηγούμενη περίοδο. Τούτου λεχθέντος, τα συμπεράσματα της Προεδρίας του Συμβουλίου έγιναν ασμένως αποδεκτά από την ελληνοκυπριακή πλευρά, καθώς επιβεβαίωναν ρητώς την αποδέσμευση της επίλυσης του Κυπριακού από την ενταξιακή πορεία της νήσου.⁸ Συγχρόνως, οι αποφάσεις της Συνόδου προέβλεπαν ότι η Τουρκία αποκτούσε τη δυνατότητα υποψηφιότητας προς ένταξη στην Ε.Ε μέσω της έναρξης διαπραγματεύσεων κατά τις οποίες η Άγκυρα όφειλε να αποδείξει ότι πληροί τα κριτήρια Κοπεγχάγης.⁹ Ως εκ τούτου, οι αποφάσεις του Ελσίνκι κατέστησαν πλέον την Ευρωπαϊκή Ένωση ως παράγοντα κομβικής σημασίας για την εξεύρεση βιώσιμης λύσης στο Κυπριακό.

Η ευρωπαϊκή προοπτική της νήσου έθεσε νέα δεδομένα για το Κυπριακό και έδωσε το έναυσμα για εντονότερη εμπλοκή της διεθνούς κοινότητας. Αναφορικά με την περίπτωση της Τουρκίας, η προοπτική αυτή παρείχε τη δυνατότητα άσκησης πίεσης από τις Βρυξέλλες προς την Άγκυρα ούτως ώστε να μεταβάλει τη στάση της στο Κυπριακό και να αναθεωρήσει την άνευ όρων υποστήριξη που παρείχε στον Ραούφ Ντενκτάς.

εκτός του ότι εάν την προβάλλουμε αποτελεί μια θεμιτή και νομιμοποιημένη στάση-θέση, θα βρει συμμάχους σ' όλο το Κοινοτικό θεσμικό και πολιτικό φάσμα. Για περισσότερα βλ. σχετικώς ΗΦΑΙΣΤΟΣ, Παναγιώτης, «Το σχέδιο Ανάν και οι αντίπαλοι της ελευθερίας των ενάμιση εκατομμυρίων Ελλήνων στην Κύπρο», σε: <http://www.ifestosedu.gr/9AnanIfestos.htm> [05/11/18]

⁷ Ο Αλβάρο Ντε Σότο διορίστηκε ως νέος ειδικός Σύμβουλος ειδικά για το ζήτημα της Κύπρου. United Nations, Security Council, *Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus*, S/2003/398. <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7b65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7d/Cyprus%20S2003398.pdf>

⁸ Βλ. παράγραφο 9 της απόφασης της Συνόδου Κορυφής του Ελσίνκι : «Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τονίζει ότι η επίλυση του πολιτικού προβλήματος θα διευκολύνει την προσχώρηση της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εάν μέχρι την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων προσχώρησης δεν έχει επιτευχθεί λύση, η απόφαση του Συμβουλίου όσον αφορά την προσχώρηση θα ληφθεί χωρίς η ανωτέρω να αποτελέσει προϋπόθεση. Εν προκειμένω, το Συμβούλιο θα λάβει υπόψη όλα τα σχετικά στοιχεία».

⁹ Όπως αυτά καθορίζονται από Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το 1993 και ενισχύθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης το 1995.

2.2 Γενεύη - Κύκλοι συνομιλιών «εκ του σύνεγγυς»

Η σύνοδος του Ελσίνκι προσέδωσε νέα κινητικότητα ανάμεσα στα δύο εμπλεκόμενα μέρη. Οι ενταξιακές φιλοδοξίες σε συνδυασμό με τις πρώτες ενδείξεις ύφεσης στις ελληνοτουρκικές σχέσεις¹⁰ ήταν οι βασικοί παράγοντες που έδωσαν νέα δυναμική στις διαπραγματεύσεις. Πιο συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκαν συνολικά τέσσερις ακόμη γύροι συνομιλιών ανάμεσα στον Ραούφ Ντενκτάς και τον Γλαύκο Κληρίδη, στην Γενεύη κατά τις οποίες συζητήθηκαν οι εδαφικές προσαρμογές, η ασφάλεια, το ζήτημα της ιδιοκτησίας και η κατανομή των εξουσιών.¹¹ Οι συνομιλίες αυτές διεξήχθησαν «εκ του σύνεγγυς» (proximity talks) με τις δύο πλευρές να συνεδριάζουν ξεχωριστά υπό την μεσολάβηση του ΟΗΕ.¹² Παρ'όλα αυτά, καμία από τις ανωτέρω προσπάθειες δεν μπόρεσε να επιφέρει θετικά αποτελέσματα.¹³ Μάλιστα, μετά την τελευταία συνάντηση του Νοεμβρίου 2000 και ενώ ο Γενικός Γραμματέας προχωρούσε σε εξαγγελία νέας ημερομηνίας για τον επόμενο γύρο συνομιλιών, ο ηγέτης των Τουρκοκυπρίων - υποστηριζόμενος πλήρως από την τουρκική Κυβέρνηση- αποφάσισε να αποχωρήσει από τις συνομιλίες. Προκειμένου να κατανοηθεί η εν λόγω απόφαση της τουρκοκυπριακής πλευράς, σημειώνεται ότι στις 24 Νοεμβρίου είχε πραγματοποιηθεί σύσκεψη ανώτατου επιπέδου ανάμεσα στον Ντενκτάς και τον Τούρκο Πρόεδρο Αχμέτ Νετζιντέτ Σεζέρ, κατά την οποία συμφώνησαν πως στόχος των συνομιλιών ήταν η θέσπιση ουσιαστικής βάσης για μια μελλοντική ολοκληρωμένη συμφωνία. Ωστόσο, οι δύο συνομιλητές εκτίμησαν ότι αυτός ο στόχος δεν εδύνατο να επιτευχθεί στο πλαίσιο των πέντε γύρων και ως εκ τούτου, ενδεχόμενο παράταση των συνομιλιών θα ήταν άνευ ουσίας. Συμμερίστηκαν δε την άποψη ότι αρχικώς, θα έπρεπε να αναγνωριστεί η ύπαρξη δύο κυρίαρχων κρατών στο νησί μέσω της ταυτόχρονης αναγνώρισης «Τουρκικής Δημοκρατίας Βόρειας Κύπρου.»¹⁴

Η άρνηση του Ντενκτάς να συμμετάσχει στον έκτο γύρο συνομιλιών προκάλεσε τη δυσαρέσκεια της κοινής γνώμης και η τουρκοκυπριακή πλευρά κατηγορήθηκε για την

¹⁰ Κλειδί της μεγάλης στροφής υπήρξε το ότι η Αθήνα εγκατέλειψε τη χρήση του βέτο στην πορεία της Τουρκίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και η λεγόμενη «διπλωματία των σεισμών» που δημιουργήθηκε μέσα σε ένα κλίμα συμπαράστασης και αλληλοβοήθειας των δύο λαών.

¹¹ Υπουργείο Εξωτερικών Κυπριακής Δημοκρατίας <http://www.mfa.gov.cy>

¹² Ο Ντενκτάς δεν επιθυμούσε να συναντήσει τον Κληρίδη από κοντά, καθώς ο τελευταίος δεν αναγνώριζε την «ΤΔΒΚ». Για περισσότερα βλ.: ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ, Αλέξης, *Το κυπριακό πρόβλημα 1947-2004*, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα, 2006, σελ. 313

¹³ HOFFMEISTER, Frank, *Legal Aspects of the Cyprus Problem: Annan Plan and EU Accession*, Brill Nijhoff, Leiden, 2006, σελ. 104

¹⁴ Report of the Secretary General to the Security Council on his mission of good offices in Cyprus, UN S/2003/398, παρ 25.

κατάρρευση των διαπραγματεύσεων. Η εξέλιξη αυτή κατέδειξε ότι τόσο ο Ντενκτάς όσο και ο Τούρκος Πρωθυπουργός Ετζεβίτ, δεν προτίθεντο να υποχωρήσουν σε ουσιαστικά ζητήματα προκειμένου να διευκολύνουν την έκβαση της όλης διαδικασίας. Τούτο συνέβαλε στην άμεση κατοχύρωση ηθικού και επικοινωνιακού πλεονεκτήματος για την ελληνοκυπριακή πλευρά, η οποία εμφανίζετο ως αξιόπιστο μέρος που δεν διστάζει να προβεί σε υποχωρήσεις και συμβιβασμούς με σκοπό να συνεισφέρει στην τελική διευθέτηση του επίμαχου ζητήματος.

2.3 Διεθνείς προσπάθειες για την επανάληψη των συνομιλιών

Μετά την αποτυχία του Ελσίνκι ακολούθησε μακρά περίοδος στασιμότητας, η οποία διεκόπη περί τα μέσα του 2001, όταν εκκίνησε σειρά διεργασιών που έμελλε να αποδώσει καρπούς εν ευθέτω χρόνω. Ειδικότερα, καταγράφονται διάφορες διεθνείς προσπάθειες με σκοπό την επανεκκίνηση των συνομιλιών μέσω την πραγματοποίηση επισκέψεων στην νήσο από τον ειδικό απεσταλμένο του ΟΗΕ Ντε Σότο, καθώς και από τους ειδικούς συντονιστές των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας, Τόμας Γουέστον και Ντέιβιντ Χάνεϊ, αντίστοιχα. Η προοπτική της συμφιλίωσης προωθήθηκε μέσω της συνάντησης του Ρ. Ντενκτάς με τον Ευρωπαίο Επίτροπο Φερχόγκεν, τον Αύγουστο 2001, στη Ζυρίχη. Στην συνάντησή αυτή, ο Επίτροπος της Ε.Ε. υπογράμμισε τον ρόλο των Βρυξελλών στο Κυπριακό, ισχυριζόμενος ότι το παράθυρο ευκαιρίας για εξεύρεση λύσης παρέμενε ακόμη ανοικτό. Ενθάρρυνε συγχρόνως το σύνολο των εμπλεκόμενων μερών να καταβάλουν κάθε προσπάθεια προς επίτευξη αυτού του στόχου.¹⁵ Τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ρομάνο Πρόντι επισκέφτηκε την νήσο στο πλαίσιο των επισκέψεων που πραγματοποιούσε κατά την θητεία του σε κάθε υποψήφιο προς ένταξη κράτος. Κατά την διεξαχθείσα ομιλία του στην Βουλή των Αντιπροσώπων της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο κ. Πρόντι επαλήθευσε ότι η Επιτροπή είναι διατεθειμένη να σταθεί αρωγός για την εξεύρεση λύσης στην Κύπρο, υπό την προϋπόθεση ότι αυτή θα συμβαδίζει με τις θεμελιώδεις αρχές της Ένωσης.¹⁶ Υπογράμμισε δε ότι το ευρωπαϊκό κεκτημένο και η ευρωπαϊκή τάξη δικαίου όφειλαν να παραμείνουν αδιαπραγμάτευτοι παράγοντες καθ' όλη την διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Επιπλέον, δεν παρέλειψε να

¹⁵European Commission Press Releases, *Statement by Enlargement Commissioner Günter Verheugen on Cyprus*, IP/01/1245

¹⁶European Commission Press Releases, *Romano Prodi Speech to the House of Representatives*, SPEECH/01/495

συγχαρεί την κυπριακή Κυβέρνηση για τις προσπάθειες που κατέβαλε κατά την προετοιμασία της για ένταξη στην Ε.Ε., ενώ εξέφρασε απογοήτευση για την άρνηση της τουρκοκυπριακής ηγεσίας να συνεχίσει τις συνομιλίες. Αξίζει να συγκρατηθεί η επικριτική στάση της Ουάσιγκτον και του Λονδίνου έναντι της Άγκυρας, στην οποία φρόντιζαν ενίοτε να υπενθυμίζουν ότι η τακτική που ακολούθησε στις διαπραγματευτικές συνομιλίες δεν ήταν συμβατή με τις ευρωπαϊκές φιλοδοξίες της.¹⁷

2.4 Οι απευθείας συναντήσεις Ντενκτάς – Κληρίδη

Ενόσω οι προοπτικές επίλυσης του Κυπριακού συρρικνώνονταν, ο Ραούφ Ντενκτάς ανέλαβε νέες πρωτοβουλίες για να ανατρέψει την αρνητική εικόνα που έτεινε να διαμορφώσει η διεθνής κοινή γνώμη έναντι της τουρκοκυπριακής πλευράς. Έτσι, απέστειλε επίσημη επιστολή προς τον Κληρίδη με την οποία του απηύθυνε πρόσκληση σε δείπνο. Ο Ρ. Ντενκτάς εμφανίστηκε διατεθειμένος να αποδεχθεί τις απευθείας διαπραγματεύσεις, χωρίς ιδιαίτερους περιορισμούς ή προαπαιτούμενα, όπως η αναγνώριση του ψευδοκράτους. Παρά τους αρχικούς δισταγμούς¹⁸, ο Κύπριος Πρόεδρος ανταποκρίθηκε θετικά και συνάντησε τον Ρ. Ντενκτάς, παρουσία του Α. Ντε Σότο, στην Λευκωσία, εντός της νεκρής ζώνης που τελούσε υπό τον έλεγχο της UNFICYP¹⁹. Επρόκειτο για την πρώτη δια ζώσης συνάντηση των δύο ηγετών μετά από τέσσερα έτη. Οι δύο πλευρές παρουσιάστηκαν σαφώς πιο ευέλικτες από κάθε άλλη φορά και συμφώνησαν στην ανάγκη εξεύρεσης λύσης μέχρι τον Ιούνιο του 2002. Η απόφαση αυτή, καθώς και οι κατ'ιδίαν συναντήσεις των δύο ηγετών -ήτοι τα δείπνα που έλαβαν χώρα στις 5 Δεκεμβρίου και στις 29 Δεκεμβρίου 2001 στις οικείες Ντενκτάς και Κληρίδη, αντιστοίχως- προκάλεσαν έντονη έκπληξη στην κοινή γνώμη.²⁰ Η δε εικόνα των δύο ηγετών να διέρχονται την Πράσινη Γραμμή²¹ προκειμένου να επισκεφθούν την οικεία ενός εκάστου, υπερβαίνοντας αγκυλώσεις του

¹⁷Ηρακλείδης, 2006 σελ. 318-319

¹⁸Για τον Χάνει, η πρωτοβουλία του Ντενκτάς ήρθε «από το πουθενά» (completely «out of the blue») HANNAY, David, *Cyprus: the search for a solution*, I.B Taurus, London, 2005, σελ.155

¹⁹Ηρακλείδης, 2006, σελ. 321

²⁰Ibid/ αυτόθι σελ. 322

²¹Το όριο ανάμεσα στις κατεχόμενες και ελεύθερες περιοχές ονομάστηκε «Παρεμβαλλόμενη Γραμμή του Ο.Η.Ε» στην Κύπρο ή «Πράσινη γραμμή». Για περισσότερα βλ.: Τμήμα Τελωνείων Κυπριακής Δημοκρατίας – Κανονισμός Πράσινης γραμμής σε <http://www.mof.gov.cy/mof/customs/customs.nsf/All/6C816214735FA1C9422577B300240AAC?OpenDocument> [03/12/18]

παρελθόντος, διαμόρφωσε νέα σημειολογία για την ενδοκυπριακή διένεξη. Έκτοτε και για τους επόμενους τέσσερις περίπου μήνες²², οι δύο ηγέτες διοργάνωναν τρεις συναντήσεις ανά εβδομάδα.

Κεφάλαιο 3: Από την πρόταση μέχρι το Burgenstock

3.1 Η υποβολή του Σχεδίου Ανάν Ι

Οι επανειλημμένες επισκέψεις του ΓΓ του ΟΗΕ Κόφι Ανάν, στην Αθήνα και την Άγκυρα, δημιούργησαν την πεποίθηση πως σύντομα θα κατέθετε επίσημο πλάνο για την επίλυση του Κυπριακού. Το ίδιο επιβεβαίωναν και σχετικές διαρροές από διπλωματικούς κύκλους. Η κατάθεση της προτάσεως επαληθεύτηκε, αλλά η υποβολή της θα καθυστερούσε λόγω της διεξαγωγής κοινοβουλευτικών εκλογών στην Τουρκία την 3η Νοεμβρίου 2002.

Ο ΓΓ Ανάν κατέθεσε εν τέλει την πρότασή του στις 11 Νοεμβρίου 2002. Επρόκειτο για ένα εξαιρετικά λεπτομερές σχέδιο με σκοπό τη συνολική διευθέτηση του προβλήματος. Συγκεκριμένα, κοινοποίησε ένα έγγραφο 138 σελίδων και στις δύο πλευρές, με τίτλο «Βάση για Συμφωνία Συνολικής Διευθέτησης του Κυπριακού Προβλήματος»²³, δίνοντας στους δύο ηγέτες προθεσμία μίας εβδομάδας προκειμένου να απαντήσουν εάν θα συμφωνούσαν να το δεχτούν ως βάση για τις επικείμενες τελικές διαπραγματεύσεις. Το σχέδιο έλαβε ιδιαίτερα θετική υποδοχή από την ελληνική Κυβέρνηση η οποία έσπευσε να το χαρακτηρίσει ως «ιστορική ευκαιρία»²⁴. Επιπροσθέτως, διαμορφώθηκε η εντύπωση πως ασκούνται πιέσεις στην κυπριακή Κυβέρνηση για καταλήξει στην στάση που θα υιοθετούσε κατά τις διαπραγματεύσεις. Εν τέλει, λίγες ημέρες αργότερα το Εθνικό Συμβούλιο της Κύπρου, αποδέχτηκε το σχέδιο Ανάν ως βάση διαπραγμάτευσης, αναγνωρίζοντας ωστόσο τις αδυναμίες που περιελάμβανε. Η τουρκοκυπριακή πλευρά, την 27η Νοεμβρίου 2002, διαβίβασε γράμμα του Ντενκτάς προς τον Γενικό Γραμματέα ΟΗΕ με το οποίο αποδέχθηκε, επίσης, το Σχέδιο ως αφετηρία για διαπραγματεύσεις. Οι Γλαύκος Κληρίδης και Ραούφ Ντενκτάς που είχαν συνομιλήσει για πρώτη φορά σχετικά με το Κυπριακό,

²²Hoffmeister, σελ.109

²³BASIS FOR AGREEMENT ON COMPREHENSIVE SETTLEMENT διαθέσιμο σε <http://www.kypros.org/proposal.pdf>

²⁴Υπέρμαχος του σχεδίου υπήρξε ο τότε Πρωθυπουργός της Ελλάδας, Κώστας Σημίτης. Για περισσότερα βλ.: ZANNETOS, Νικόλας, «Αφιέρωμα: 11 χρόνια μετά το ΟΧΙ στο σχέδιο ANAN» σε: <http://www.sigmalive.com/news/kypriako/226334/afieroma-11-xronia-meta-to-oxi-sto-sxedio-anan> [18/11/18]

τον Απρίλιο του 1959, ως μέλη της μικτής συνταγματικής Επιτροπής για την δημιουργία κυπριακού Συντάγματος, κλήθηκαν να διαπραγματευτούν επί του Σχεδίου Ανάν έπειτα από 43 χρόνια.²⁵

Μέσω του Σχεδίου διατυπώθηκε μια ολοκληρωμένη και διεξοδική πρόταση λύσης του ζητήματος, επιδιώκοντας να συμβαδίζει με τις αρχές και να καλύπτει τις ουσιαστικές επιδιώξεις αμφοτέρων των πλευρών: Προέβλεπε, μάλιστα, την δημιουργία ενός αδιαίρετου κυρίαρχου κράτους, την τήρηση της Συνθήκης Εγγύησης και Συμμαχίας την διατήρηση της δέσμης ιδεών του Μπούτρος Γκάλι²⁶ ως προς το εδαφικό ζήτημα και διαχώριζε σαφώς τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και διαμονής.²⁷

Την 10η Δεκεμβρίου 2002, ο ειδικός απεσταλμένος του ΓΓ των Ηνωμένων Εθνών, Αλβάρο ντε Σότο, επεδίωξε να ενσωματώσει στο αρχικό κείμενο τις υποβληθείσες παρατηρήσεις των δύο κοινοτήτων, αποστέλλοντας τις διαβιβαστικές επιστολές του ΓΓ ΟΗΕ με την πρώτη αναθεωρημένη μορφή του σχεδίου (Ανάν II). Οι σημαντικότερες αλλαγές προέκυψαν κυρίως από τα σχόλια της ελληνοκυπριακής πλευράς.²⁸ Σχετικά με τη διακυβέρνηση, μια νέα παράγραφος εξουσιοδοτούσε το Προεδρικό Συμβούλιο να διορίζει μέλη της κυπριακής Διοίκησης σε διεθνείς Οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων και των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε. Όσον αφορά το ζήτημα της ασφάλειας, η πρόταση προέβλεπε ότι ο αριθμός των ανδρών των Ενόπλων Δυνάμεων που ενδέχεται να παραμείνουν στο νησί θα κυμαίνεται από 2.500 έως 7.000 άτομα. Επίσης, διατηρήθηκε μόνο ένας χάρτης εν ισχύ, δηλαδή εκείνος που έθετε τα όρια της χερσονήσου Καρπασίας εντός Ελληνοκυπριακής διοίκησης. Ο αριθμός των εποίκων καθορίστηκε στους 30.000, από έκαστη πλευρά, οι συνθήκες πολιτογράφησης αυστηροποιήθηκαν ελαφρώς ενώ παράλληλα εισήχθη ένα σύστημα οικονομικής αρωγής για άτομα που έπρεπε να εγκαταλείψουν την νήσο. Τέλος, το μέγιστο ανώτατο όριο προσώπων για επιστροφή από το ένα συνιστών μέρος προς το άλλο, μειώθηκε από 33% σε 28%, αλλά το συγκεκριμένο σύστημα θα μπορούσε να αναθεωρηθεί εντός των επόμενων 25 ετών.

²⁵ΣΥΡΙΠΓΟΣ, Άγγελος, Σχέδιο Ανάν, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2005,σελ. 123

²⁶Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών Κυπριακής Δημοκρατίας, «Δέσμη Ιδεών για ένα Πλαίσιο Συμφωνίας για το Κυπριακό- Ιδέες Μπούτρος Γκάλι » σε: [https://www.pio.gov.cy/δέσμη-ιδεών-γκάλι-\(1992\).html](https://www.pio.gov.cy/δέσμη-ιδεών-γκάλι-(1992).html) [20/11/18]

²⁷Ηρακλείδης, σσ. 341-344

²⁸Hoffmeister, σελ.121

3.2 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης 2002 – Σχέδιο Ανάν II

Η κατάθεση του Ανάν II ήταν στενά συνδεδεμένη με την διεξαγωγή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κοπεγχάγης στις 12-13 Δεκεμβρίου 2002, κατά την διάρκεια του οποίου 15 ηγέτες της Ε.Ε καλούνταν να αποφασίσουν ως προς την ένταξη της Κύπρου και εννέα ακόμη κρατών. Για τον λόγο αυτό, προαπαιτείτο η σύναψη διμερούς συμφωνίας μεταξύ των δύο ηγετών σε ημερομηνία προγενέστερη του Συμβουλίου Κορυφής. Στην διάρκεια των δύο ημερών που μεσολάβησαν μέχρι το Συμβούλιο, οι πιέσεις που ασκήθηκαν προς την ελληνοκυπριακή πλευρά εντατικοποιήθηκαν. Διάφοροι κύκλοι προωθούσαν ακόμη και την μονομερή υπογραφή του Σχεδίου προκειμένου να διασφαλιστεί -όπως οι ίδιοι ισχυρίζονταν- η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. Υπήρξε βέβαια και ο προφανής σκοπός του ΓΓ ΟΗΕ να συνδέσει το ζήτημα της ένταξης στην Ένωση με την επίλυση του προβλήματος. Ειδικότερα, είχε καλλιεργηθεί η πεποίθηση ότι τυχόν μη αποδοχή του Σχεδίου θα επέφερε σοβαρές επιπτώσεις, χωρίς ωστόσο αυτές να αποσαφηνίζονται.²⁹

Παρά την ασάφεια και το θολό κλίμα που επικρατούσε, οι διεξαχθείσες στις 13 Δεκεμβρίου διαπραγματεύσεις δεν καρποφόρησαν. Ο Δανός Πρωθυπουργός Rasmussen, υπό την ιδιότητα του Προεδρεύοντος στο Συμβούλιο της Ε.Ε, ζήτησε από τα εμπλεκόμενα μέρη να τον ενημερώσουν, εντός στενής προθεσμίας, εάν επετεύχθη η υπογραφή συμφωνίας. Δέον σημειωθεί ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ακόμη και σε αυτήν την ύστερη χρονική στιγμή, θα ήταν σε θέση να λάβει υπόψιν την συγκεκριμένη εξέλιξη.³⁰ Ο Ραούφ Ντενκτάς ωστόσο δεν δέχτηκε να υποχωρήσει αναφορικά με ζητήματα που θεωρούσε ότι εντάσσονται στα κεκτημένα των Τουρκοκυπρίων από το 1974 και εντεύθεν. Έτσι, απέρριψε κατηγορηματικά την υπογραφή του Σχεδίου ενώ ο εκπρόσωπος των Τουρκοκυπρίων Ταχσίμ Ερτουγρούλογλου, σε σχετική δήλωση του, το χαρακτήρισε «απαράδεκτο». Από την άλλη πλευρά, ο Πρόεδρος Κληρίδης, παρά τις ισχυρές πιέσεις της Μεγάλης Βρετανίας και των ΗΠΑ, αποφάσισε να μην προχωρήσει σε μονομερή υπογραφή του Σχεδίου. Σημαντικό είναι να επισημανθεί εδώ η στάση του Γενικού

²⁹ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, *Σχέδιο Ανάν*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2005σελ. 124

³⁰Hoffmeister, σελ.123.

Εισαγγελέα Αλέκου Μαρκίδη κατά τις τελικές διαπραγματεύσεις, η οποία όπως διεφάνη, προστάτεψε την εικόνα της ελληνοκυπριακής πλευράς. Ο ίδιος επέμενε πως έπρεπε οπωσδήποτε να παρουσιαστεί στην αίθουσα όπου θα υπογραφόταν το Σχέδιο, καθώς η παρουσία του θα αποσοβούσε την δημιουργία αρνητικών εντυπώσεων.³¹

Ως ελάχιστο αποτέλεσμα της Διάσκεψης Κορυφής, αμφότερα τα μέρη δεσμεύθηκαν να συνεχίσουν τις διαπραγματεύσεις. Υπό το φως της εξέλιξης αυτής, το Συμβούλιο της Κοπεγχάγης αποδέχθηκε την εισδοχή της νήσου ως κράτος-μέλος στην Ευρωπαϊκή Ένωση από 1ης Μαΐου 2004.³²

3.3 Η υποβολή του Σχεδίου Ανάν III

Οι δύο ηγέτες επέστρεψαν στην διαδικασία των συνομιλιών ήδη από τη δεύτερη εβδομάδα του 2003. Ταυτόχρονα, ξεκίνησαν να εργάζονται ειδικές επιτροπές για ζητήματα εσωτερικής νομοθεσίας και διεθνών νομοθετημάτων, οι οποίες στην ουσία εξέταζαν ποιες ενέργειες της «ΤΔΒΚ» απαιτούντο να εφαρμοστούν στο πλαίσιο μιας ενοποιημένης Κύπρου.³³

Μετρώντας ήδη αρκετές εβδομάδες διαπραγμάτευσης, ο ίδιος ο ΓΓ Ηνωμένων Εθνών σε ταξίδι του στην μεγαλόνησο κατέθεσε την τρίτη αναθεωρημένη εκδοχή του Σχεδίου (Ανάν III) στις 26 Φεβρουαρίου 2003 και πρότεινε την παραπομπή του σε δημοψήφισμα. Το νέο σχέδιο περιελάμβανε μια βρετανική πρωτοβουλία για μεταφορά 45 τετραγωνικών μιλίων, ήτοι σχεδόν το ήμισυ των κυρίαρχων βάσεων της Μεγάλης Βρετανίας στο νησί: συγκεκριμένα, 90% μεταβιβάζετο στους Ελληνοκυπρίους και 10% στους Τουρκοκυπρίους, αν και οι δύο πλευρές ενέκριναν το Σχέδιο.³⁴ Η ίδια αναθεώρηση επέτρεπε -αυτή την φορά στους Τουρκοκυπρίους- να διατηρήσουν τη χερσόνησο της Καρπάσου, με παράλληλο όμως δικαίωμα εγκατάστασης των

³¹ Σύμφωνα με τον Παπασάββα, η τακτική του Βρετανού διπλωμάτη Χάνι είχε ως στόχο να παρουσιάσει την ελληνοκυπριακή πλευρά ως μη προσερχόμενη να υπογράψει την λύση, σε αντίθεση με την τουρκοκυπριακή που υποτίθεται ότι θα ήταν πρόθυμη για κάτι τέτοιο. Η απροθυμία της ελληνοκυπριακής πλευράς για συνεργασία θα είχε ως επακόλουθο μελλοντικά προβλήματα στην ένταξη της Νήσου. Η επιμονή όμως του Μαρκίδη να παρευρίσκεται αντιπρόσωπος στην αίθουσα των διαπραγματεύσεων απέτρεψε αυτό το σενάριο. Βλ. Παπασάββας Σάββας, 2003, *Το σχέδιο Ανάν : ένα "εποικοδομητικά ασαφές" συνταγματικό "μέλλον" για την Κύπρο*, σελ. 19

³² Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κοπεγχάγης 12&13 Δεκεμβρίου 2002 Συμπεράσματα της Προεδρίας, DOC/02/15 http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-02-15_el.htm [4/11/18]

³³ Hoffmeister, σελ.125.

³⁴ MIGDALOVITZ, Carol, "Cyprus: Status of U.N. Negotiations", CRS Issue Brief for Congress, 2005, σελ. 8.

Ελληνοκυπρίων στην ίδια περιοχή. Το εδαφικό ζήτημα διαμορφωνόταν ως εξής: το «κυπριακό τουρκικό κράτος» θα αντιπροσώπευε 29,2% των εδαφών ενώ το κυπριακό κράτος το 71,8%.

Παραλλήλως εξελίσσονταν και οι Κυπριακές προεδρικές εκλογές, στις οποίες αναμετρήθηκαν ο Γλαύκος Κληρίδης και ο Τάσος Παπαδόπουλος. Ήδη από την προεκλογική περίοδο ήταν ευρέως γνωστό πως ο τελευταίος θα διατηρούσε μια περισσότερο αυστηρή στάση στο ζήτημα συγκριτικά με τον Κληρίδη.³⁵ Με αυτό το σκεπτικό, κατόρθωσε να αποσπάσει τις ψήφους όσων ήταν αντίθετοι προς τις ιδέες του Σχεδίου, και έτσι αναδείχθηκε στον 5^ο Πρόεδρο της Κύπρου, από τον πρώτο εκλογικό γύρο συγκεντρώνοντας ποσοστό 51,5%. Η αλλαγή της πολιτικής ηγεσίας βέβαια δεν συνέστησε εμπόδιο για την υποβολή του Σχεδίου και την τήρηση των προθεσμιών που είχαν τεθεί από τον Κόφι Ανάν. Στόχος του ΓΓ ήταν να διεξαχθεί δημοψήφισμα προτού υπογραφεί η Συνθήκη Προσχώρησης της Κύπρου στην Ε.Ε (16 Απριλίου 2003).³⁶ Σε περίπτωση θετικής έκβασης του δημοψηφίσματος, τότε θα είχε επισυναφθεί ένα επιπλέον ειδικό πρωτόκολλο στη Συνθήκη, το οποίο θα καθόριζε μόνιμη απόκλιση από το κοινοτικό κεκτημένο σε ζητήματα ιδιοκτησίας και κατοικίας Κυπρίων πολιτών, εκπροσώπησης στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και μετανάστευσης Τούρκων υπηκόων.³⁷

3.4. Η Συνάντηση της 10ης Μαρτίου 2003 στην Χάγη

Η επόμενη συνάντηση των δύο πλευρών εν τέλει έλαβε χώρα στην Χάγη στις 10 Μαρτίου 2003 με πρωτοβουλία του Κόφι Ανάν. Ο Γ.Γ. προγραμματίσε την συγκεκριμένη συνάντηση προκειμένου να ζητήσει επισήμως από τις δύο πλευρές τις θέσεις τους για την υπογραφή του προτεινόμενου κειμένου και την δέσμευσή τους να υποβάλουν τις προτάσεις σε ξεχωριστά δημοψηφίσματα στις 30 Μαρτίου. Οι διαπραγματεύσεις για άλλη μια φορά έλαβαν μαραθώνια διάρκεια και χαρακτηρίστηκαν από την ιδιαίτερη αδιαλλαξία του Ντενκτάς.

Αρχικά, η ελληνοκυπριακή πλευρά υπήρξε ευμενώς προδιατεθειμένη για την διεξαγωγή δημοψηφίσματος, θέτοντας βέβαια συγκεκριμένους όρους. Ο Τάσος Παπαδόπουλος θέλησε να είναι βέβαιος πως, α) θα συμπληρωθούν τα κενά στην ομοσπονδιακή νομοθεσία, β) θα καταρτισθούν τα Συντάγματα των δύο συνιστωσών πολιτειών, γ) η Ελλάδα και η Τουρκία θα

³⁵Hoffmeister, σελ. 127.

³⁶ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, *Σχέδιο Ανάν*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2005, σελ. 127.

³⁷Οπ.Παρ σελ. 127.

δεσμευτούν για τις διατάξεις ασφαλείας και δ) θα υπάρξει επαρκής χρόνος για μια ορθή δημόσια εκστρατεία του δημοψηφίσματος. Ήταν μάλιστα διατεθειμένος να μην επαναδιαπραγματευτεί τις βασικές διατάξεις του Σχεδίου εάν ο Ντενκτάς έπραττε ομοίως.³⁸ Στην πραγματικότητα όμως, η αδιάλειπτη άρνηση του Ντενκτάς ήταν εκείνη που διαμόρφωσε την έκβαση της συνάντησης και τερμάτισε την διαδικασία των συνομιλιών. Όπως αναφέρει και ο ΓΓ στην έκθεσή του προς το Συμβούλιο της Ασφαλείας : «Ο κ. Ντενκτάς απέρριψε την έκκλησή μου να παραπέμψει το Σχέδιο σε δημοψήφισμα ώστε ο λαός του να αποφασίσει για αυτό³⁹». Σε δήλωσή του εκφράζει επίσης την απογοήτευσή του ως εξής : «Συμμερίζομαι απόψε ένα βαθύ αίσθημα λύπης όλων των Ελληνοκυπρίων, Τουρκοκυπρίων, Ελλήνων και Τούρκων που αγαπούν την ειρήνη. Δεν είμαι βέβαιος ότι θα παρουσιαστεί σύντομα μια άλλη ευκαιρία σαν κι αυτή....Εάν δω ότι υπάρχει σαφής και ρεαλιστική προοπτική να οριστικοποιηθούν οι διαπραγματεύσεις με την πλήρη υποστήριξη των μητέρων πατρίδων, θα είμαι έτοιμος να βοηθήσω. Ας ελπίσουμε ότι εκείνη η μέρα είναι πιο κοντά από ότι φαίνεται σήμερα το πρωί⁴⁰».

Αντιθέτως λοιπόν με ό,τι αναμενόταν, ο Ντενκτάς στην Χάγη δεν αποδέχτηκε άλλο σενάριο πέραν εκείνου της εκ νέου διμερούς διαπραγμάτευσης με στόχο να συναφθεί μια συμφωνία συνεργασίας χωρίς να ζητηθεί η άμεση ετυμηγορία των πολιτών. Όπως διαμορφώθηκε η κατάσταση, επόμενη ημερομηνία-σταθμός έγινε η 16η Μαΐου 2003, ημέρα υπογραφής της Συνθήκης Προσχωρήσεως της Κύπρου στην Ε.Ε. Πάνω σε αυτό, ο Τουρκοκύπριος ηγέτης Ραούφ Ντενκτάς κατά την συνέντευξη τύπου που ακολούθησε τις αποτυχημένες διαπραγματεύσεις, τόνισε πως διαμορφώνεται μια κατάσταση «πολύ δύσκολη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, διότι πρόκειται να κληρονομήσει το μισό μίας χώρας, ενώ μπορούσαν να την έχουν ολόκληρη.⁴¹». Επί του ζητήματος τοποθετήθηκε και ο Τούρκος Πρωθυπουργός Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν καταγγέλλοντας την Ευρωπαϊκή Ένωση ότι θα δεχθεί ως μέλος αποκλειστικά

³⁸ Έγγραφα Ηνωμένων Εθνών, Δήλωση του ΓΓ Κόφι Ανάν μετά την συνάντηση στην Χάγη (11.03.2003) διαθέσιμη σε [https://www.pio.gov.cy/δήλωση-μετά-τη-συνάντηση-στη-χάγη-\(11.03.2003\).html](https://www.pio.gov.cy/δήλωση-μετά-τη-συνάντηση-στη-χάγη-(11.03.2003).html)

³⁹ Report of the Secretary General to the Security Council on his mission of good offices in Cyprus, UN S/2003/398, παρ. 134.

⁴⁰ Έγγραφα Ηνωμένων Εθνών, Δήλωση του γ.γ Κόφι Ανάν μετά την συνάντηση στην Χάγη (11.03.2003) διαθέσιμη σε [https://www.pio.gov.cy/δήλωση-μετά-τη-συνάντηση-στη-χάγη-\(11.03.2003\).html](https://www.pio.gov.cy/δήλωση-μετά-τη-συνάντηση-στη-χάγη-(11.03.2003).html)

⁴¹ «Ντενκτάς – Απαράδεκτο το Σχέδιο Ανάν» σε: <https://www.naftemporiki.gr/story/67112/ntenktas-aporadekto-to-sxedio-anan> [12/12/18]

την Νότια Κύπρο και όχι το σύνολο της νήσου, γεγονός το οποίο έρχεται σε αντίθεση με τα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης.⁴²

3.5 Η υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης στην Ε.Ε

Το Συμβούλιο Ασφαλείας εξέδωσε ψήφισμα, στις 14 Απριλίου 2003, με το οποίο επέρριψε ευθύνες στον Ραούφ Ντενκτάς για την αποτυχία των συνομιλιών στη Χάγη για το Κυπριακό.⁴³ Στο ψήφισμα ωστόσο, δεν εντοπίζεται κάποια αναφορά σχετικά με τον ρόλο της Τουρκίας. Οι συναντήσεις συνεχίστηκαν την ίδια μέρα στην Κύπρο μεταξύ Τάσσου Παπαδόπουλου, Ραούφ Ντενκτάς και ειδικού απεσταλμένου του State Department, Τόμας Γουέστον, ο οποίος χαρακτήρισε τον Μάιο του 2004 ως κρίσιμο ορόσημο για την επίλυση του ζητήματος, δεδομένου ότι κατά τον συγκεκριμένο χρόνο η Κύπρος θα εντασσόταν στην Ε.Ε ως πλήρες μέλος. Σε κάθε περίπτωση όμως, ήταν πλέον βέβαιο πως η ευρωπαϊκή ένταξη της Κύπρου δεν μπορούσε να παρεμποδιστεί από αστάθμητους παράγοντες. Τούτο επιβεβαιώθηκε και από την ιστορικής σημασίας Σύνοδο Κορυφής της 16ης Απριλίου 2003, όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση με την υπογραφή προσχώρησης 10 νέων χωρών-μελών διευρύνθηκε περαιτέρω⁴⁴. Η υπογραφή της ένταξης χαρακτηρίστηκε ως «νίκη» για σύσσωμο τον κυπριακό λαό από τον Τάσσο Παπαδόπουλο, ενώ και η ελληνική κυβέρνηση με επικεφαλής τον Κώστα Σημίτη εξέφρασε την ικανοποίησή της για το νέο διευρυμένο κεφάλαιο της Ευρώπης.

Νέα τροπή στο ζήτημα έδωσε ύστερα από λίγες ημέρες η μονομερής απόφαση που εξέδωσε ο υιός του Ραούφ Ντενκτάς, Σερντάρ, επιτρέποντας στους Τουρκοκυπρίους την ελεύθερη μετάβαση στο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας επί καθημερινής βάσης έως και τα μεσάνυχτα, αλλά και την μετάβαση των Ελληνοκυπρίων στο κατεχόμενο τμήμα της Βόρειας Κύπρου. Τα πρώτα σημεία διέλευσης μεταξύ βορρά και νότου που άνοιξαν ήταν αυτά του Λήδρα

⁴² «Υπέρ Ντενκτάς, Κατά Ε.Ε ο Ερντογάν για Κύπρο» σε: <http://www.kathimerini.gr/163892/article/epikairothta/politikh/yper-ntenktas-kata-ee-o-erntogan-gia-kypro> [12/12/18]

⁴³ UN Security Council, *Security Council resolution 1475 (2003) [on the situation in Cyprus]*, 14 April 2003, S/RES/1475 (2003), διαθέσιμο σε: <http://www.refworld.org/docid/3f45dbe37.html> [13/11/18]

⁴⁴ Διάφοροι κύκλοι διπλωμάτων, ανάμεσα τους ο κ. Μακρυνικόλας πρόξενος επί τιμή της Ελλάδας στην Ατλάντα, υποστήριζαν ακράδαντα πως η νέα διευρυμένη Ευρώπη θα ήταν σε θέση να επικεντρωθεί πλέον στην ενίσχυση των διατλαντικών της σχέσεων.

Παλλάς, του Περγάμου, των Στροβιλίων και του Αγίου Δομετίου⁴⁵. Η πρωτοβουλία αυτή παρά το γεγονός πως ελήφθη με σκοπό την οικοδόμηση της εμπιστοσύνης και της ειρήνης, προκάλεσε αμφιλεγόμενες αντιδράσεις. Ορισμένες πηγές της κυπριακής Κυβέρνησης, όπως ο Υπουργός Αμύνης Κυριάκος Μαυρονικόλας κάλεσε τους πολίτες να παραμείνουν συγκρατημένοι και τους αξιωματούχους να αποφύγουν την χρήση των οδοφραγμάτων υπό το σκεπτικό ότι η σφραγίδα του κατοχικού καθεστώτος στα μονόφυλλα που συνοδεύουν τα κυπριακά διαβατήρια εδύνατο να θεωρηθεί ως ντε φάκτο αναγνώριση κρατικής οντότητας προς όφελος του ψευδοκράτους.⁴⁶ Από την άλλη πλευρά, ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών Γιώργος Παπανδρέου χαρακτήρισε την εκκίνηση διέλευσης ως μια εξαιρετικά θετική εξέλιξη που θα μπορούσε να προωθήσει την ευρύτερη επίλυση του ζητήματος. Μεγάλος αριθμός σχολιαστών θεώρησαν πάντως πως η κίνηση αυτή εντασσόταν σε μια γενικότερη προσπάθεια της τουρκοκυπριακής κυβέρνησης να αναστρέψει την εικόνα της μετά το «ναυάγιο» της 16ης Απριλίου 2003.

Στο αμέσως επόμενο διάστημα οι συνομιλίες παρέμειναν στάσιμες με την Λευκωσία να αναμένει τις επόμενες κινήσεις του Ραούφ Ντενκτάς και της Άγκυρας. Στο ίδιο μοτίβο και ο Κόφι Ανάν δήλωσε την απροθυμία του να εμπλακεί εκ νέου στο Κυπριακό, εκτός και αν ετίθετο ξεκάθαρο χρονικό πλαίσιο. Εκείνο που αντίστοιχα θεωρήθηκε ορθό από τους αρμόδιους διπλωμάτες του ΟΗΕ ήταν ότι το διάστημα μέχρι την πλήρη ένταξη της Κύπρου δεν έπρεπε να αναλωθεί σε εκτενείς διαπραγματεύσεις και στην πρόκληση αδιεξόδων.⁴⁷ Ως εκ τούτου, ακολούθησε μια μακρά περίοδος ανάπαυλας⁴⁸.

Οι πρώτες ενδείξεις κινητικότητας σημειώθηκαν ξανά τον Δεκέμβριο του 2003 και συγκεκριμένα με την διεξαγωγή κοινοβουλευτικών εκλογών στην «ΤΔΒΚ», οι οποίες άλλαξαν το πολιτικό σκηνικό αναδεικνύοντας τον Μεχμέτ Αλή Ταλάτ ως Πρωθυπουργό του ψευδοκράτους. Η αλλαγή αυτή ευνόησε σε μεγάλο βαθμό τους χειρισμούς της Άγκυρας. Είχε ήδη αρχίσει να γίνεται φανερό κατά τους προηγούμενους μήνες ότι ο Ερντογάν επιθυμούσε την απομάκρυνση του Ντενκτάς τόσο από τα γενικότερα πολιτικά δρώμενα όσο και από το ζήτημα του Κυπριακού. Τούτο οφείλετο στην αποτυχία των διαπραγματευτικών τακτικών του

⁴⁵UNITED NATIONS PEACEKEEPING FORCE IN CYPRUS- TIMELINE <https://unficyp.unmissions.org/timeline>

⁴⁶Γ.Π.Μαλούχος, «Παίζει με τους Τουρκοκύπριους» σε <http://www.kathimerini.gr/149478/article/epikairothta/politikh/paizei-me-toys-toyrkokypriouys> [09/12/18]

⁴⁷ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, *Σχέδιο Ανάν*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2005, σελ. 129.

⁴⁸Ομοίως ο Κόφι Ανάν παραδέχεται πως το μεγαλύτερο κομμάτι του 2003 αποτέλεσε περίοδο ανάπαυλας όσον αφορά τις καλές του υπηρεσίες, *Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus*, 28 Μαΐου 2004, UN S/2004/437 παρ.6.

Τουρκοκυπρίου ηγέτη, καθώς ο Ραούφ Ντενκτάς ακολουθούσε καθ' όλη την διάρκεια ένα ιδιαίτερα προβλέψιμο σύστημα ως προς τον τρόπο διεξαγωγής των διαπραγματεύσεων.

3.6 Η υποβολή του τελικού Σχεδίου

Περί τα τέλη Ιανουαρίου 2004, η συνάντηση του ΓΓ του ΟΗΕ με τον Ερντογάν στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ του Νταβός, σηματοδότησε την εκκίνηση της τελευταίας φάσης των συνολικών διαπραγματεύσεων. Σύμφωνα με τον Κόφι Ανάν, οι δύο ηγέτες ενεπλάκησαν σε μια «πολύ θετική και εποικοδομητική συζήτηση»⁴⁹ με θέμα το ενδεχόμενο επανέναρξης συνομιλιών. Ο Τούρκος Πρωθυπουργός εξέφρασε την βούληση της τουρκικής πλευράς να στηρίζει τις νέες προσπάθειες και επέδειξε προθυμία να ολοκληρωθούν οι σχετικές διαδικασίες έως τις αρχές Μαΐου.⁵⁰

Παρεμφερή στάση φάνηκε να υιοθετεί και ο Ελληνοκύπριος ηγέτης, Τάσος Παπαδόπουλος, ο οποίος αναφέρθηκε στην επιδίωξη εξεύρεσης οριστικής λύσης κατά την συνάντηση που είχε με τον ΓΓ στις Βρυξέλλες⁵¹ λίγες μέρες μετά την συνάντηση του Νταβός.

Οι ενδείξεις περί ετοιμότητας των εμπλεκομένων μερών στο Κυπριακό για την επανάληψη των συνομιλιών, ώθησαν ΓΓ Κόφι Ανάν να απευθύνει πρόσκληση, στις 10 Φεβρουαρίου 2004, προς τους εκπροσώπους των δύο κοινοτήτων της Κύπρου, μαζί με τους ηγέτες Ελλάδας και Τουρκίας, για συνομιλίες με σκοπό να επανεκκινήσουν οι διαπραγματεύσεις προκειμένου να ληφθεί οριστική απόφαση. Κύριος στόχος των διαπραγματεύσεων ήταν να τεθεί ένα ολοκληρωμένο κείμενο σε δημοψηφίσματα τον Απρίλιο του 2004, ούτως ώστε να προσχωρήσει η επανενωμένη Κύπρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1^η Μαΐου 2004.⁵²

Έπειτα από τριήμερες διαπραγματεύσεις, τα δύο μέρη ανακοίνωσαν, στις 13 Φεβρουαρίου 2004, ότι συμφώνησαν να δεχθούν το Σχέδιο Ανάν ως βάση για την επίτευξη συνολικής διευθέτησης του Κυπριακού και δεσμεύτηκαν για την διεξαγωγή δύο χωριστών ταυτόχρονων

⁴⁹United Nations 'Secretary- General's press encounter following meeting with Prime Minister Recep Tayyip Erdogan of Turkey' σε: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/press-encounter/2004-01-24/secretary-generals-press-encounter-following-meeting-prime>

⁵⁰WORLD ECONOMIC FORUM, 'We Are Ready for EU Membership, Says Turkey's Erdogan', σε http://web.worldbank.org/archive/website00818/WEB/OTHER/WE_ARE_R.HTM

⁵¹ Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus, 28 Μαΐου 2004, UN S/2004/437, παρ.8

⁵² UN Press Release, SG/SM/9145 4 February 2004

δημοψηφισμάτων πριν από την 1^η Μαΐου 2004.⁵³ Για αυτόν τον σκοπό, οι δύο πλευρές θα έπρεπε να συμφωνήσουν πάνω σε ορισμένες τροποποιήσεις επί του Σχεδίου και να ολοκληρώσουν από κοινού το τελικό Σχέδιο μέχρι τις 22 Μαρτίου του ίδιου έτους. Οι διαπραγματεύσεις θα πραγματοποιούνταν για άλλη μια φορά υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, ενώ παράλληλα Αθήνα και Άγκυρα θα διατηρούσαν υποβοηθητικό ρόλο. Σε περίπτωση μη επίτευξης συμφωνίας επί του κειμένου εντός του χρονοδιαγράμματος, τότε οριζόταν ως υπεύθυνος για την οριστικοποίησή του ο Γενικός Γραμματέας. Εκείνος ειδικότερα, θα είχε την διακριτική ευχέρεια να καλύψει εκκρεμή ζητήματα και εν τέλει, να οριστικοποιήσει το κείμενο.⁵⁴

Ενώ η διαδικασία για την διενέργεια δημοψηφισμάτων ήταν δρομολογημένη, οι συνομιλίες μεταξύ των μερών συνεχίστηκαν στην Λευκωσία, τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο. Παράλληλα, στις 24 Μαρτίου 2004, πραγματοποιήθηκε τετραμερής⁵⁵ συνάντηση στο Μπούργκενστοκ της Ελβετίας. Εκεί, ο Γενικός Γραμματέας παρουσίασε τελικές ιδέες επί της αρχικής εκδοχής του Σχεδίου, που αργότερα έγινε γνωστό ως «Πέμπτο Σχέδιο Ανάν». Και οι τέσσερις πλευρές, βέβαια, εξακολουθούσαν να τηρούν επιφυλακτική στάση και να εμμένουν στις βασικές εναντιώσεις ως προς το Σχέδιο. Ωστόσο, ο ΓΓ Ανάν οριστικοποίησε την μορφή του κειμένου, την 31^η Μαρτίου 2004, την οποία και παρουσίασε στα συμβαλλόμενα μέρη. Το αναθεωρημένο τελικό κείμενο αποτελούνταν από 182⁵⁶ σελίδες, συνοδευόμενο από επιπλέον 9.000 σελίδες παραρτημάτων.

Ο τελικός επίλογος αναμενόταν να συνταχθεί στις 24 Απριλίου 2004, όταν το Σχέδιο θα υποβαλλόταν στην κρίση των δύο κοινοτήτων δια δημοψηφίσματος.

⁵³ Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus, 28 Μαΐου 2004, UN/S/2004/437

⁵⁴ Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών Κυπριακής Δημοκρατίας, «Δήλωση Γενικού Γραμματέα μετά την συνάντηση στην Νέα Υόρκη», σε:

<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/F7DA9C3CC5873827C2256D7C00378C01?OpenDocument>

⁵⁵ Στην συνάντηση αποφασίστηκε και η συμπερίληψη της Τουρκίας και της Ελλάδας.

⁵⁶ THE COMPREHENSIVE SETTLEMENT OF THE CYPRUS PROBLEM(31.03.04) σε:

http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_April2004.pdf

3.7 Το δημοψήφισμα της 24^{ης} Απριλίου 2004

Οι δύο πλευρές κλήθηκαν να αποφασίσουν για πρώτη φορά σε δύο ξεχωριστά δημοψηφίσματα ως προς την ενδεχόμενη αποδοχή ενός λεπτομερούς σχεδίου λύσης, το οποίο αποτέλεσε μια εκ των σημαντικότερων πρωτοβουλιών του διεθνούς παράγοντα κατά τις μακροχρόνιες προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού. Η Θεμελιώδης Συμφωνία του Κόφι Ανάν αναμένετο να τεθεί σε ισχύ και να δημιουργήσει τη νέα τάξη πραγμάτων έπειτα από την έγκριση της από τους δύο λαούς⁵⁷. Ανάλογη διεξαγωγή δημοψηφίσματος, με ολοκληρωμένο συνταγματικό κείμενο συνοδευόμενο από νομική και πολιτική ορολογία δεν είχε διεξαχθεί ξανά στον διεθνή χώρο.⁵⁸ Παρόλα αυτά, η θεμελιώδης συμφωνία επί του σχεδίου Ανάν έγινε μεν αποδεκτή ως σχέδιο επίλυσης του Κυπριακού από το τουρκοκυπριακό δημοψήφισμα με 65%, αλλά απορρίφθηκε από τους Ελληνοκυπρίους με ποσοστό 76%. Τα στοιχεία στον πίνακα 7 δείχνουν ότι περί τα 2/3 του Τουρκοκυπριακού εκλογικού σώματος αποδέχτηκαν το σχέδιο, ενώ αντιθέτως μόνο ένας στους τέσσερις Ελληνοκύπριους ψηφοφόρους τέθηκε υπέρ. Η ηχηρή αυτή απόρριψη του Σχεδίου από τους Ελληνοκυπρίους κατέδειξε τον ανισομερή και άδικο χαρακτήρα του κειμένου εις βάρος της ελληνοκυπριακής πλευράς. Παράλληλα, αντικατόπτριζε επακριβώς την ευρύτερη δυναμική που είχε διαμορφωθεί εκείνη την περίοδο στη νήσο, ειδικότερα έπειτα από το ιστορικό διάγγελμα του Τάσσου Παπαδόπουλου. Στις 7 Απριλίου, ο πρώην Πρόεδρος του Δημοκρατικού Κόμματος και της Κυπριακής Δημοκρατίας ενόψει του δημοψηφίσματος της 24^{ης} Απριλίου, κάλεσε τον λαό να απορρίψει το σχέδιο Ανάν, τονίζοντας τις σοβαρότατες δυσλειτουργίες της προταθείσας λύσης⁵⁹. Ειδικότερα, τόνισε ότι το Σχέδιο που τέθηκε σε λαϊκή διαβούλευση δεν ικανοποιούσε ούτε κατ' ελάχιστο τους συλλογικούς στόχους ως προς τη λειτουργικότητα, την ετοιμότητα εφαρμογής, αλλά και τη δυνατότητα προώθησης μέσω αυτού της ουσιαστικής επανένωσης της Κύπρου στον οικονομικό, δημοσιονομικό και νομισματικό τομέα. Ο Κύπριος ηγέτης υποστήριξε πως «παρέλαβε κράτος διεθνώς αναγνωρισμένο » και δεν εδύνατο να «παραδώσει “κοινότητα”»,

⁵⁷ Το ερώτημα του δημοψηφίσματος όπως τέθηκε στις 24 Απριλίου 2004 στις ελεύθερες περιοχές και τα κατεχόμενα: «Εγκρίνετε τη Θεμελιώδη Συμφωνία με όλα τα Προσαρτήματα της καθώς και το Σύνταγμα της Ελληνοκυπριακής/Τουρκοκυπριακής πολιτείας και τις διατάξεις σχετικά με τους νόμους του που θα ισχύουν, για να δημιουργήσουν μία νέα τάξη πραγμάτων στην οποία η Κύπρος θα προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Ένωση ενωμένη;».

⁵⁸ Ως εκ τούτου, πολλοί αναλυτές συμφωνούν ότι η χρήση των δημοψηφισμάτων με παρόμοιο τρόπο παραπέμπει σε προσπάθεια νομιμοποίησης αυταρχικών καθεστώτων. Για περισσότερα βλ. ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ ΚΙΝΗΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ, *Το Σχέδιο Ανάν με απλά λόγια, 200 ερωτήσεις και απαντήσεις*, Λευκωσία, 2004

⁵⁹ Καθημερινή, «Κατολυστικό «όχι» από τον Παπαδόπουλο», σε:

<https://www.kathimerini.gr/180898/article/epikairothta/politikh/katalytiko-oxi-apo-ton-papadopoulos> [07/04/2019]

χωρίς δικαίωμα λόγου διεθνώς και σε αναζήτηση κηδεμόνα». Το διάγγελμα του αποτελεί κορυφαία στιγμή στην μακρόχρονη ιστορία του Κυπριακού, καθώς ο ίδιος αντιτέθηκε όχι μόνο στις εξωτερικές πιέσεις των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας αλλά και στο εσωτερικό μέτωπο της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

Κεφάλαιο 4: Προσεγγίσεις του Σχεδίου Ανάν

4.1 Το Σχέδιο Ανάν ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής

Οι κύριοι παράγοντες που δύνανται να επηρεάσουν το σχέδιο Ανάν και την έκβαση αυτού διαρθρώνουν ένα τετραπολικό σύστημα με απολήξεις σε: Ελλάδα, Τουρκία, Κύπρο και ΗΠΑ. Σύμφωνα με αυτή συλλογιστική, το παράνομο τουρκικό «κράτος» στο βόρειο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν δύναται να αποτελέσει κυρίαρχο και ουσιαστικό συντελεστή στην εξίσωση του Κυπριακού ζητήματος. Στην πραγματικότητα πρόκειται για ένα «κράτος ανδρείκελο⁶⁰» (puppet state - *État fantoche*), ακριβώς όπως ονομάζονται τα κράτη που ισχυρίζονται ότι είναι κυρίαρχα αλλά στην ουσία τελούν υπό άμεση ξένη επιρροή. Σύμφωνα με την Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το 1999, η Τουρκική Δημοκρατία ασκεί «λεπτομερή» (detailed) έλεγχο επί της πολιτικής και των πράξεων του τουρκοκυπριακού ψευδοκράτους, ανεξαρτήτως εάν ο έλεγχος αυτός ασκείται άμεσα (δια του στρατού) , ή μέσω «υποτελούς τοπικής διοίκησης».⁶¹ Επιπλέον, η «Τουρκική Δημοκρατία της Βορείας Κύπρου» παραβιάζει μια σειρά διατάξεων του διεθνούς δικαίου⁶² ούσα παράνομα ανακηρυγμένη χωρίς να έχει αναγνωριστεί από κανένα κράτος της διεθνούς κοινότητας πλην της Τουρκίας⁶³. Ειδικά, το Συμβούλιο Ασφαλείας με τις αποφάσεις 541/1983 και 550/1984, έχει καταδικάσει την μονομερή ανακήρυξη ανεξαρτησίας του ψευδοκράτους στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου , αιτώντας πλήρη απόσυρση της και καλώντας όλα τα κράτη να μην αναγνωρίσουν

⁶⁰ CRAWFORD, James, *The creation of states in international law*, Clarendon Press, Oxford, 1979, σελ. 62, σε ΣΥΡΙΓΟΣ, Αγγελος, *Σχέδιο Ανάν*.

⁶¹ ΜΙΝΤΣΗΣ, Γεώργιος, *Οι Διακρατικές Προσφυγές στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003 σελ. 310, σε ΜΑΖΗΣ, Ιωάννης, *Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Δίπολο Ελλάδας – Κύπρου*

⁶² Για την διεθνοδικαϊκή διάσταση και τα διεθνή εγκλήματα τελεσθέντα εις το βάρος της Κυπριακής Δημοκρατίας βλ. ΜΑΖΗΣ, Ιωάννης, *Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Δίπολο Ελλάδας – Κύπρου* σσ.81-10

⁶³ Μέχρι σήμερα, ο διεθνής παράγοντας δεν αναγνωρίζει νομική υπόσταση στο τουρκοκυπριακό καθεστώς. Το αντιμετωπίζει, απλώς, ως ένα de facto καθεστώς. Μόνο η Τουρκία το αναγνωρίζει σαν «κυρίαρχο κράτος».

ή συνδράμουν την τουρκική πλευρά καθ' οιονδήποτε τρόπο προς εδραίωση κυριαρχίας⁶⁴. Η Μεγάλη Βρετανία από την άλλη πλευρά, χαρακτηρίζεται ως παράγοντα που ασκεί επιρροή διττώς στο Κυπριακό, δηλαδή τόσο ως εγγυήτρια δύναμη όσο και ως μέλος της Ε.Ε από το 1995. Διαδραματίζει σημαντικό ρόλο δια της μεσολάβησης του ειδικού αντιπροσώπου Ντέιβιντ Χάνεϊ, μολονότι η συγκεκριμένη επίδραση διαθέτη περιορισμένη ισχύ και όχι ιδιαίτερα αποφασιστικό χαρακτήρα ούτως ώστε να χαρακτηριστεί κατ' εξοχήν συντελεστής επιρροής⁶⁵. Εξετάζοντας τα μέχρι στιγμής ιστορικά δεδομένα, εκτιμάται ότι η βρετανική πολιτική στο νησί μετά το 1974 έχει σταθερά περιοριστεί σε υποβοηθητικό ρόλο.⁶⁶ Ως προς την Ε.Ε, ενώ αυτή διαθέτει τεράστιες πολιτικές και οικονομικές δυνατότητες, κατά καιρούς αδυνατεί να συμπήξει ενιαίο μέτωπο και ως εκ τούτου, δεν συνιστά πρωτεύοντα και διαρκή παράγοντα άσκησης επιρροής επί του εν λόγω Σχεδίου.

Το Σχέδιο Ανάν αποτελεί κατά συνέπεια ένα λεπτομερές και προμελετημένο σχέδιο εξωτερικής πολιτικής που επιδιώκει να εξισορροπήσει τα επιμέρους συμφέροντα των τεσσάρων πόλων του προαναφερθέντος συστήματος. Για τις δε Κυβερνήσεις Ελλάδας και Κύπρου, το Κυπριακό πρόβλημα και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις συνιστούν εθνικές προτεραιότητες και κομβικής σημασίας διπλωματικά/πολιτικά ζητήματα.

Στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον η εξωτερική πολιτική υπηρετεί το εθνικό συμφέρον αναπτυσσόμενη σε ένα ευρύτατο φάσμα, που εκτείνεται από την παραδοσιακή διπλωματία και την καλλιέργεια των διμερών σχέσεων ενός κράτους με άλλες χώρες, μέχρι τη συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση και έτερους Διεθνείς Οργανισμούς. Η ελληνοκυπριακή εθνική θέση στο Κυπριακό προβλέπει αφενός, τον τερματισμό της τουρκικής στρατιωτικής κατοχής και των εποικισμών και αφετέρου, την πλήρη αποχώρηση των κατοχικών στρατευμάτων συγχρόνως με την κατάργηση του αναχρονιστικού συστήματος εγγυήσεων του 1960⁶⁷.

⁶⁴ Υπουργείο Εξωτερικών: Ελληνική Δημοκρατία, <https://www.mfa.gr/kypriako/>

⁶⁵ Ωστόσο η ισχύς του βρετανικού παράγοντος δεν πρέπει να υποτιμάται ως προς την γενικότερη ανάμειξη της στο Κυπριακό ζήτημα ειδικά κατά την ψυχροπολεμική περίοδο, καθώς η νήσος αποτέλεσε καίριο στρατηγικό σημείο-κλειδί για τα βρετανικά αποικιοκρατικά συμφέροντα. Για περισσότερα βλ. Σχετικώς ΜΑΖΗΣ, Ιωάννης, «Ο Βρετανικός Παράγων, ο Κυπριακός Αγώνας και τα Σεπτεμβριανά του 1955», σε <http://www.rieas.gr/images/MAZIS1955.pdf>

⁶⁶ ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ, Αλέξης, Το κυπριακό πρόβλημα 1947-2004, 2006 σελ. 165.

⁶⁷ Υπουργείο Εξωτερικών: Ελληνική Δημοκρατία, <https://www.mfa.gr/kypriako/>

Στην εξέταση των εσωτερικών υποθέσεων ενός κράτους, σκόπιμο είναι να εξεταστεί αρχικά η στάση του ως προς το διεθνές περιβάλλον. Σε ένα σύγχρονο κράτος μπορούν να οριστούν δύο κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν/διαμορφώνουν την παραγωγή εξωτερικής πολιτικής:

- Ο πρώτος παράγοντας είναι το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον εντός του οποίου ένα κράτος δρα και αναπτύσσεται. Σε αυτό το σύνολο υπολογίζεται η γεωστρατηγική ισχύς και η γεωγραφική θέση μιας χώρας. Κατά την παρούσα συγκυρία, η δομή του διεθνούς συστήματος στο σύμπλοκο που εξετάζεται είναι μονοπολική με Υπερσυστημικό δρώντα τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Σημαντικές, βέβαια, ανερχόμενες υπερσυστημικές δυνάμεις στο ίδιο πλαίσιο –αλλά με σαφώς πιο περιορισμένη επιρροή- θεωρούνται η Κίνα, η Ινδία και η Ρωσία.
- Ο δεύτερος παράγοντας (που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως εσωτερικός συντελεστής) αποτελείται από το σύνολο των εσωτερικών διεργασιών ενός κράτους που συνδιαμορφώνουν τη χάραξη και εφαρμογή εξωτερικής πολιτικής. Ο ανωτέρω παράγοντας/ συντελεστής δύναται να επηρεαστεί από στοιχεία όπως η οικονομική κατάσταση, η κοινωνική συνοχή, η πολιτική σταθερότητα, η θεσμικής ωριμότητα και αναμφίβολα, η δημογραφική δυναμική μιας χώρας. Η ύπαρξη διαφορετικών κοινωνικών σχηματισμών εντός του πλαισίου μιας κοινωνίας καθώς και τα επιμέρους συμφέροντα αυτών, αποτελούν έτερες δυναμικές που δύνανται να επιδράσουν στην χάραξη και την εφαρμογή εξωτερικής πολιτικής. Η εξωτερική πολιτική δεν μπορεί να αποδεσμευτεί πλήρως από την εσωτερική λειτουργία, την δομή και την φιλοσοφία ενός κράτους και κατ' επέκταση μιας κοινωνίας. Άλλωστε μια κοινωνία ενίοτε δεν αρκείται στο να προσαρμόζει τις αντιδράσεις της σε εξωγενείς παράγοντες και συνθήκες, αλλά φθάνει στο σημείο να προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το εξωτερικό της περιβάλλον.

4.2 Τα βασικά σημεία του Σχεδίου

Η προσεκτική στάθμιση κερδών και ζημιών κρίνεται απαραίτητη ώστε να εκτιμηθεί το σχέδιο ως μια συλλογική προσπάθεια επαναπροσέγγισης και ένωσης των δύο πλευρών. Στην τελική

μορφή του σχεδίου Ανάν προβλέπεται ο διζωνικός συνεταιρισμός (bi-zonal partnership)⁶⁸ των δύο Κοινοτήτων με την αλλαγή της πολιτειακής δομής της Κυπριακής Δημοκρατίας από ενιαίο κράτος σε ομοσπονδία, υπό την ονομασία «Ενωμένη Κυπριακή Δημοκρατία». Κατ' ουσίαν επομένως, πρόκειται για μια διάλυση της ισχύουσας Κυπριακής Δημοκρατίας και την δημιουργία ενός νέου κράτους όπως ακριβώς αναφέρεται και στην «Ιδρυτική Συμφωνία» του Σχεδίου. Στο ομόσπονδο αυτό νέο κράτος προβλεπόταν η συνύπαρξη δύο ισότιμων «συνιστώντων κρατών», Ελληνοκυπριακού και Τουρκοκυπριακού, με πλήρη πολιτική αυτονομία, με τις δικές τους σημαίες, Συντάγματα, Κοινοβούλια και εθνικούς ύμνους⁶⁹. Ως επίσημες γλώσσες του νεοιδρυθέντος κράτους ορίζονταν η Ελληνική και η Τουρκική, με επικουρική την χρήση της Αγγλικής για επίσημους σκοπούς⁷⁰. Σχετικά με την εφαρμογή των προηγούμενων ισχυόντων Συνθηκών, η Συνθήκη Εγκαθίδρυσης, η Συνθήκη Εγγυήσεων και η Συνθήκη Συμμαχίας θα παρέμεναν σε ισχύ για το νέο κράτος και θα εφαρμόζονταν *mutatis mutandis*⁷¹, με μόνη διαφορά την προσθήκη νέων πρωτοκόλλων. Με αυτό τον τρόπο, επαναβεβαιώνονται όλα τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των εγγυητριών δυνάμεων (Μεγάλης Βρετανίας, Τουρκίας και Ελλάδας), όπως αυτά ίσχυαν με τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου το 1960⁷². Σε διεθνές επίπεδο η Ενωμένη Κυπριακή Δημοκρατία θα παρουσίαζε εξ ολοκλήρου ενιαία διεθνή υπόσταση και εκπροσώπηση στα διεθνή φόρουμ⁷³, χωρίς να μπορούν να διαφοροποιηθούν οι θέσεις των δύο ομόσπονδων κρατών. Έτσι, η εκπροσώπηση του κράτους βασιζόταν αποκλειστικά και μόνο στην κοινή συνεννόηση και συναίνεση των συνιστώντων κρατών. Στο πλαίσιο της νομοθετικής εξουσίας προβλεπόταν η συγκρότηση δύο ξεχωριστών κοινοβουλίων για την κάθε κοινότητα με διαφορετικούς νόμους που θα υπάγονταν στην κεντρική Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση στη Λευκωσία. Το Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο της Κύπρου θα αποτελείτο από δυο σώματα, τη Γερουσία 48 μελών (24 Ελληνοκύπριοι και ισάριθμοι Τουρκοκύπριοι) και τη Βουλή των Αντιπροσώπων (αναλογική εκπροσώπηση των δύο συνιστώντων κρατών με βάση τον πληθυσμό τους). Ως προς το αξίωμα του αρχηγού Κράτους το

⁶⁸ [COMPREHENSIVE SETTLEMENT OF THE CYPRUS PROBLEM \(31.03.04\) σε](http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_April2004.pdf)
http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_April2004.pdf

⁶⁹ Καθημερινή, «Τι προβλέπει το τελικό Σχέδιο Ανάν», 04.04.2004

⁷⁰ [Σχέδιο Γενικού Γραμματέα Ηνωμένων Εθνών, Η Συνολική Διευθέτηση του Κυπριακού Προβλήματος, 31 Μαρτίου 2004](#)

⁷¹ [Ibid/Αυτόθι](#)

⁷² ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ ΚΙΝΗΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ, 200 ερωτήσεις και απαντήσεις για το Σχέδιο Ανάν, σελ.5

⁷³ Καθημερινή, «Τι προβλέπει το τελικό Σχέδιο Ανάν», 04.04.2004

σχέδιο Ανάν πρότεινε την δημιουργία Προεδρικού Συμβουλίου 6 μελών (4 Ελληνοκυπρίων, 2 Τουρκοκυπρίων) με δικαίωμα ψήφου και άλλων μελών χωρίς δικαίωμα ψήφου. Όσον αφορά το εδαφικό ζήτημα, σύμφωνα με τους αναλυτικούς χάρτες, ο τουρκοκυπριακός τομέας περιοριζόταν στο 28,5% της συνολικής έκτασης της νήσου, έναντι του 37% που κατείχε μετά την τουρκική εισβολή το 1974. Τέλος, οριζόταν το πλαίσιο της μερικής αποστρατικοποίησης της νήσου με βάση το άρθρο 8 της Θεμελιώδους Συμφωνίας και το Άρθρο 6 του Συντάγματος. Ειδικότερα, η κυπριακή Εθνική Φρουρά και οι τουρκοκυπριακές στρατιωτικές δυνάμεις θα διαλύοντο σταδιακά, ενώ παράλληλα η νεοσύστατη Ενωμένη Δημοκρατία της Κύπρου δεν θα έφερε δικαίωμα παραχώρησης του εδάφους της για διεθνείς στρατιωτικές επιχειρήσεις χωρίς την συγκατάθεση Αθήνας-Άγκυρας. Έως το 2011 θα παρέμεναν στη νήσο 6.000 άνδρες, αριθμός ο οποίος εν συνεχεία θα μειωνόταν βαθμιαία στον συμβολικό των 950 Ελλήνων και 650 Τούρκων, όπως ίσχυε στο καθεστώς Ζυρίχης – Λονδίνου.

4.3 Τα υπέρ από την οπτική των συμφερόντων του διπλόλου Ελλάδας - Κυπριακής Δημοκρατίας

Το Σχέδιο Ανάν αποτέλεσε μια πρόταση στην βάση της οποίας τέθηκε η αποκήρυξη της βίας και η ευαγγελιζόμενη πολιτική ισότητα των δύο ενδεχομένων νεοσύστατων κρατών. Δεν ήταν λίγοι όσοι υποστήριζαν πως η θετική προοπτική του σχεδίου Ανάν υπήρξε υπέρτερη των αρνητικών σημείων του, καθώς κατά τους ανωτέρω, δημιουργούσε ένα κράτος θεσμικά ανεξάρτητο που δεν θα υπόκειντο πλέον στις συνεχείς τουρκικές πιέσεις και εκβιασμούς, ενώ δεν θα απειλείτο από κινδύνους διχοτόμησης⁷⁴ και επανάληψης στρατιωτικής εισβολής. Η Κύπρος κλήθηκε δε να διατηρήσει ιδιαίτερους δεσμούς φιλίας τόσο με την Ελλάδα όσο και με την Τουρκία, σεβόμενη την μεταξύ τους ισορροπία. Ταυτόχρονα, η μελλοντική πολιτική σταθερότητα που θα εξασφαλιζόταν μέσω της εφαρμογής του Σχεδίου, δημιουργούσε τις κατάλληλες προϋποθέσεις για οικονομική και κοινωνική ευημερία, ταχύρρυθμη ανάπτυξη και προσέλκυση ξένων επενδυτικών κεφαλαίων.

⁷⁴ Σύμφωνα με την Συνολική Διευθέτηση του Ανάν, απαγορευόταν οποιαδήποτε μονομερής αλλαγή στην νέα τάξη πραγμάτων που εγκαθιδρύεται με την συμφωνία, ειδικότερα η ένωση της Κύπρου συνολικά ή εν μέρει με άλλη χώρα ή οποιαδήποτε μορφή διχοτόμησης ή απόσχισης.

Το πλέον απτό κέρδος από την εφαρμογή της λύσης διζωνικής δικαιοδικής ομοσπονδίας ήταν η επιστροφή εδαφών. Το 28,5% της συνολικής έκτασης της νήσου στο οποίο θα περιοριζόταν το τουρκοκυπριακό κράτος σήμαινε πως θα επιστρεφόταν στους Ελληνοκυπρίους μεγάλο μέρος της Αμμοχώστου, η έκταση της Μόρφου και αρκετά χωριά. Η Καρπασία θα εξακολουθούσε να υπάγεται στο τουρκοκυπριακό συνιστών κράτος, αλλά θα απολάμβανε μια πιο ευρεία αυτοδιοίκηση⁷⁵. Συνεπακόλουθο θετικό στοιχείο, είναι η επιστροφή μεγάλου μέρους προσφύγων στις εστίες τους (περίπου 85.000) και η ανάκτηση – όχι αυτομάτως βέβαια – της ακίνητης περιουσίας τους. Στους πρόσφυγες που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις περιουσίες τους, προβλεπόταν η επίδοση χρεογράφων τα οποία είχαν ως αντίκρισμα τη δυνατότητα αγοράς κατοικίας στον πριν από το 1974 τόπο κατοικίας τους δίχως όμως να προβλέπεται η διατήρηση των τοπικών πολιτικών δικαιωμάτων τους⁷⁶. Η περίπλοκη διάταξη για την επιστροφή ενός ποσοστού 33% από εκείνους που εγκατέλειψαν τις εστίες τους το 1974, θα μπορούσε επιπροσθέτως να λειτουργήσει θετικά για τους Ελληνοκυπρίους. Αυτοί είτε θα επέστρεφαν ως μόνιμοι κάτοικοι, με πλήρη πολιτικά δικαιώματα, σε περιοχές που θα περιέρχονταν στο ελληνοκυπριακό συνιστών κράτος, είτε θα επέστρεφαν στους τόπους καταγωγής τους που θα παρέμεναν υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση αλλά χωρίς δικαίωμα ψήφου.

4.4 Τα μειονεκτήματα υπό την οπτική των συμφερόντων του διπόλου Ελλάδας - Κυπριακής Δημοκρατίας

Κατ'ουσίαν όμως η επίλυση του Κυπριακού με βάση το Σχέδιο του ΓΓ ΟΗΕ επρόκειτο αναμφίβολα για έναν επώδυνο συμβιβασμό μεταξύ της ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής πλευράς, με ενδεχομένως **δυσμενείς διεθνοπολιτικές μελλοντικές επιπτώσεις για το δίπολο**

⁷⁵ Συνολική Διευθέτηση του Κυπριακού Προβλήματος, Άρθρο 11, παρ.5, Οι Ελληνοκύπριοι που διαμένουν στα χωριά της Καρπασίας Ριζοκάρπασο/Dipkarpaz, Γιαλούσα/Yeni Ernekoι κ.α., θα απολάμβαναν το δικαίωμα εντός των συνιστωσών πολιτειών να διαχειρίζονται τις δικές τους πολιτισμικές, θρησκευτικές και εκπαιδευτικές υποθέσεις, να αντιπροσωπεύονται στο νομοθετικό σώμα της συνιστώσας πολιτείας και να επιζητείται η συμβουλή τους για ζητήματα που αφορούν τις ζώνες και το σχεδιασμό των χωριών τους. Οι κάτοικοι του χωριού Κορμακίτης θα απολάμβαναν ίσης μεταχείρισης με τους κατοίκους της Τουρκοκυπριακής πολιτείας με μακρά διαμονή σε ό,τι αφορά την αγορά και πώληση περιουσιών που βρίσκονται εντός της Τουρκοκυπριακής πολιτείας και των ορίων του χωριού Κορμακίτης κατά το 1960.

⁷⁶ ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ, Στ., «Τα συν και τα πλην του Σχεδίου Ανάν» σε εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 04/04/2004

Αθήνας – Λευκωσίας. Η προτεινόμενη λύση έχει κατηγορηθεί πως θα συνιστούσε γενεσιουργό αιτία ενός μη βιώσιμου, μη λειτουργικού, αφοπλισμένου και κατειλημμένου από ξένες δυνάμεις κρατιδίου⁷⁷ σε μια εξαιρετικά ρευστή ιστορική περίοδο. Με μια ενδεχόμενη εφαρμογή του, καθιερωνόταν ένα ιδιόμορφο καθεστώς κράτους, μοναδικού στα χρονικά του διεθνούς δικαίου, το οποίο κατά πολλούς συνιστούσε μια «συγκαλυμμένη μορφή Συνομοσπονδίας» και μια «συγκαλυμμένη διχοτόμηση»⁷⁸.

Ένας εκ των βασικότερων προβληματισμών έναντι του Σχεδίου Ανάν αφορούσε στην λειτουργικότητά του, καθώς η ίδρυση ενός κρατικού μορφώματος με σύνταγμα και νομοθεσίες που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, αποτελεί ριψοκίνδυνο εγχείρημα.⁷⁹ Η εκ των υστέρων δυνατότητα διορθώσεων και αλλαγών των νομοθετικών ρυθμίσεων ήταν πρακτικά αδύνατη, θέτοντας έτσι την παγίδα μιας ολοκληρωτικής παράλυσης του κράτους σε περίπτωση που το Σχέδιο εφαρμοζόταν και αποτύγχανε.

4.4.1 Νομική Υπόσταση της «ΤΔΒΚ»

Το σημαντικότερο μειονέκτημα του Σχεδίου σχετίστηκε με την νομική θέση των δύο κρατών εφόσον αυτό τεθεί σε ισχύ. Ειδικότερα, σε περίπτωση εφαρμογής του, η τουρκοκυπριακή κοινότητα διασφάλιζε όλα τα υποβληθέντα αιτήματά της και αποκτούσε πλήρη νομική υπόσταση ενώ το παράνομα ανακηρυγμένο ψευδοκράτος λάμβανε αναγνώριση ως «νόμιμο συνιστών κράτος». Στην ουσία επρόκειτο για μια *de facto* αναγνώριση της «ΤΔΒΚ» συγχρόνως με την παραγραφή της στρατιωτικής εισβολής και παράνομης κατοχής του 1974. Η νομιμοποίηση του ψευδοκράτους εξασφαλιζόταν από ποικίλες διατάξεις του Σχεδίου, οι σημαντικότερες εκ των οποίων προέβλεπαν⁸⁰:

Α) Την εξίσωση του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας με τον ηγέτη ενός άλλοτε «ανύπαρκτου» κράτους. Οι δύο ηγέτες στο προοίμιο της συνολικής πρότασης για διευθέτηση

⁷⁷ ΗΦΑΙΣΤΟΣ, Παναγιώτης, «Το σχέδιο Ανάν και οι αντίπαλοι της ελευθερίας των ενάμιση εκατομμυρίων Ελλήνων στην Κύπρο» σε <http://www.ifestosedu.gr/9AnanIfestos.htm> [08/06/19]

⁷⁸ ΚΥΠΡΙΑΚΟ - ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΚΕ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΝ - ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΓ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΚΚΕ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ σε <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=1513407>

⁷⁹ ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, *Το σχέδιο Ανάν*, σελ.164

⁸⁰ Αναφέρεται σε ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ ΚΙΝΗΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ, 200 *Ερωτήσεις και Απαντήσεις για το Σχέδιο Ανάν*

του Κυπριακού αναφέρονται ως εξής: «Εμείς, οι δημοκρατικά εκλεγμένοι ηγέτες των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων ...». Ο Ραούφ Ντενκτάς ωστόσο, δεν θα ήταν δυνατό να θεωρηθεί ως δημοκρατικά εκλεγμένος ηγέτη των Τουρκοκυπρίων, δεδομένου ότι ανεξαρτήτως των ακολουθητέων διαδικασιών εκλογής, η «ΤΔΒΚ» παραμένει ένα παράνομο μόρφωμα. Απεναντίας, ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας αποτελεί διεθνώς αναγνωρισμένο πρόσωπο ως Πρόεδρος των Ελληνοκυπρίων (και της Κυπριακής Δημοκρατίας).

Β) Την διπλή ονομασία των αναφερόμενων περιοχών της Κύπρου στο Σχέδιο. Πιο ειδικά, τα χωριά της νήσου αναφέρονται με διπλή ονομασία, μια ελληνική και μια τουρκική, όπως Ριζοκάρπασο / Dırkarpaş, Αιγιαλούσα / Yeni Erenköy, Αγία Τριάδα / Sırahı. Οι εν λόγω τουρκικές ονομασίες αποτελούν προϊόν της αλλαγής των ονομάτων που πραγματοποιήθηκε από το καθεστώς Ντενκτάς, πρακτική την οποία είχε καταδικάσει επανειλημμένα ο Ο.Η.Ε, συμπεριλαμβανομένου και του ιδίου του Κόφι Ανάν. Εν τούτοις, η αναγνώριση της διπλής ονομασίας στο Σχέδιο αποτελεί πέρα από μείζον πολιτιστικό ατόπημα κατά της Κύπρου και μια έμμεση αναγνώριση του ψευδοκράτους και των παράνομων ενεργειών του.

Γ) Την αναδρομική νομιμοποίηση (πριν τεθεί σε ισχύ η Ιδρυτική Συμφωνία) όλων των πράξεων εκτελεστικής, νομοθετικής και δικαστικής φύσης του ψευδοκράτους.

4.4.2 Οικονομία

Αναφορικά με τον οικονομικό τομέα, η κάλυψη του κόστους της λύσης θα επιβάρυνε σημαντικά τόσο το δημόσιο χρέος όσο και το δημοσιονομικό έλλειμμα. Ειδικότερα, μελέτες υπολόγιζαν το κόστος της εφαρμογής του εν λόγω Σχεδίου σε 16 δισεκατομμύρια κυπριακές λίρες⁸¹. Ακολούθως, η συντήρηση του υπερτραπεζικού δημόσιου τομέα απαιτούσε πάγια δαπάνη που δεν θα μπορούσε να εκλείψει με την πάροδο του χρόνου, επιβαρύνοντας έτσι επ' αόριστον τη δημόσια οικονομία. Ο υπερβολικά διευρυμένος δημόσιος τομέας μείωνε την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα της κυπριακής οικονομίας, αφού απαιτούσε την

⁸¹Ibid/Αυτόθι, σελ.26

εξόφληση υπέρογκων ανελαστικών δαπανών, όπως οι μισθοδοσίες των μελών και των υπαλλήλων⁸²:

- του Προεδρικού Συμβουλίου και των κυβερνήσεων των συστατικών Κρατών.
- των δύο Κοινοβουλίων του Ομοσπονδιακού Κράτους, καθώς και των άλλων δύο Κοινοβουλίων των συστατικών κρατών.
- των υπηρεσιών του νέου κράτους, όπως του Συμβουλίου Περιουσιών, του Συμβουλίου Συμφιλίωσης και της Κεντρικής Τράπεζας.
- των τριών αστυνομικών δυνάμεων.
- των υπηρεσιών των τριών δημόσιων Διοικήσεων.

Πέραν τούτων, το μεγάλο ποσοστό πληθωρισμού του παράνομου τουρκικού κράτους -περίπου 75% - αναμένετο να επηρεάσει τον πληθωρισμό του νεοσύστατου κράτους, μειώνοντας την αγοραστική δύναμη της κυπριακής λίρας, εξέλιξη η οποία κατά πάσα βεβαιότητα θα οδηγούσε στην υποτίμησή της. Ως εκ τούτου, η οικονομική υποβάθμιση της Κυπριακής Δημοκρατίας ενδέχεται να ορθώσει περαιτέρω προσκόμματα στην υιοθέτηση του ευρώ και την ένταξη της στην ΟΝΕ. Συμπερασματικά, η υιοθέτηση και η εφαρμογή του Σχεδίου θα επέφερε την ολοσχερή εξάρθρωση της οικονομίας των Ελληνοκυπρίων και την καταστροφή της κυπριακής οικονομίας ως συνόλου⁸³.

4.4.3 Κυριαρχία του κράτους και ξένες δυνάμεις

Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι στο προτεινόμενο Σχέδιο αναφέρεται πως το νεοσύστατο κράτος θα είναι κυρίαρχο, αρκετές άλλες διατάξεις του κειμένου αμφισβητούν την κατ' ουσίαν άσκηση αποκλειστικής κυριαρχίας. Συγκεκριμένα, η παρουσία ξένων δυτικών δυνάμεων στη νήσο και το δικαίωμά τους να επεμβαίνουν στα εσωτερικά του νέου κράτους, αποδυναμώνουν την έννοια της κρατικής/εθνικής κυριαρχίας. Ο βαθμός της πραγματικής ανεξαρτησίας της Κύπρου ωστόσο δεν αποτελεί καινούριο ζήτημα. Ουκ ολίγες φορές έχει εκτιμηθεί από ποικίλες

⁸² ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ ΚΙΝΗΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ, 200 *Ερωτήσεις και Απαντήσεις για το Σχέδιο Ανάν*, σελ.28

⁸³ Αναφέρεται σε ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Χριστόδουλος, *Τα οικονομικά της Ομοσπονδίας, του Σχεδίου Ανάν και του Κυφορούμενου Νέου Σχεδίου Λύσης*, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία, 2009

αναλύσεις ότι το κυπριακό Κράτος τείνει να μετατραπεί σε προτεκτοράτο δυτικών δυνάμεων, με το Σχέδιο Ανάν να επιβεβαιώνει τέτοιους συλλογισμούς. Η πρόβλεψη να απαιτείται πέραν των δύο Πολιτειών και η σύμφωνη γνώμη του διπλόλου Αθήνας – Άγκυρας προκειμένου να παραχωρηθεί κυπριακό έδαφος σε διεθνείς στρατιωτικές επιχειρήσεις⁸⁴, συνιστά ουσιώδη περιορισμό της κυριαρχίας του νεοσύστατου κράτους. Η εν λόγω ρύθμιση παρείχε σε Ελλάδα και Τουρκία δικαίωμα επί της εδαφικής επικράτειας της Κύπρου για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ήτοι 19 ετών ή έως την ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε.⁸⁵ Τοιουτοτρόπως, η Ενωμένη Δημοκρατία της Κύπρου εξαναγκαζόταν να απέχει από την πλήρη και ακώλυτη άσκηση των δικαιωμάτων της.

Μια ακόμη βασική δέσμευση που περιελάμβανε η Ιδρυτική Συμφωνία ήταν η απρόσκοπτη στήριξη, από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, της τουρκικής ένταξης στην Ε.Ε.. Ειδικότερα, η Κύπρος και η νεοσύστατη Ενωμένη Δημοκρατία της Κύπρου δεσμεύονταν να σταθούν αρωγός στην ενταξιακή πορεία της Τουρκίας χωρίς δυνατότητα παρέκκλισης από αυτήν την θέση. Το ζήτημα της τουρκικής υποψηφιότητας αποτελούσε ανέκαθεν ένα από τα πλέον αμφιλεγόμενα θέματα, διχάζοντας αρκετά ευρωπαϊκά κράτη και εγείροντας ερωτήματα ως προς την δυνατότητα ενσωματώσεως μιας χώρας με τις ιδιαιτερότητες της γείτονος. Ως εκ τούτου, η συμβατική υποχρέωση της Κύπρου να στηρίζει την πλήρη ευρωπαϊκή ένταξη της Τουρκίας, ήταν πιθανό να την εγκλώβιζε σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής οδηγώντας σε σύγκρουση με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς και τους εταίρους που απεύχονταν ενδεχόμενη τουρκική ένταξη. Αναμφίβολα, ένα τέτοιο ζήτημα θα μπορούσε να ανακύπτει σε κάθε στάδιο που η ψήφος της Λευκωσίας θα είχε βαρύνουσα σημασία για τις εξελίξεις εντός Ε.Ε.⁸⁶ Μακροπρόθεσμα η τουρκική απαίτηση εφαρμογής των παραπάνω συμβατικών υποχρεώσεων θα είχε ως συνέπεια να καταστεί η Ενωμένη Δημοκρατία της Κύπρου υποχείριο της Άγκυρας επιδιώκοντας να επιβάλει τουρκικά κελεύσματα στα όργανα της Ε.Ε.

Επιπλέον, το Σχέδιο Ανάν εξίσωνε τα δικαιώματα Αθήνας – Άγκυρας ως προς την είσοδο και διαμονή των προερχόμενων εκ των δύο χωρών υπηκόων. Το τελικό σχέδιο της διευθέτησης ειδικότερα, προέβλεπε πως ο αριθμός Τούρκων και Ελλήνων που θα εγκαθίσταντο στη νήσο δεν μπορούσε να υπερβαίνει το 5% του αντίστοιχου αριθμού των Ελληνοκυπρίων και

⁸⁴ [Ιδρυτική Συμφωνία, άρθρο 8](#)

⁸⁵ ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, *Το Σχέδιο Ανάν*, σελ.327

⁸⁶ Ibid/Αυτόθι, σελ. 331

Τουρκοκυπρίων υπηκόων της κάθε Πολιτείας.⁸⁷ Αυτή η εξίσωση των δικαιωμάτων Ελλήνων υπηκόων κράτους – μέλους της Ε.Ε με τους υπηκόους χώρας εκτός Ε.Ε., λειτουργούσε απολύτως υπέρ της Άγκυρας, επιτρέποντάς της να αποκτήσει πλήρη δικαιώματα εντός κοινοτικού εδάφους. Αντιθέτως, η συγκεκριμένη ρύθμιση λειτουργούσε εις βάρος της ελληνοκυπριακής πλευράς, αφού κατ' ουσίαν εμποδίζει την εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου ως προς την ελεύθερη είσοδο και διακίνηση Ελλήνων πολιτών εντός κράτους της Ε.Ε.

4.4.4 Αποστρατιωτικοποίηση της νήσου

Τόσο στο αρχικό Σχέδιο Ανάν όσο και στις μεταγενέστερες αναθεωρήσεις προβλεπόταν η διάλυση των κυπριακών και τουρκοκυπριακών στρατιωτικών δυνάμεων, καθώς και η απαγόρευση της δημιουργίας παραστρατιωτικών οργανώσεων και της προμήθεια όπλων από ξένες δυνάμεις. Το εν λόγω καθεστώς μακροπρόθεσμα τερμάτιζε συνακολούθως την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία και εκπαίδευση. Η αποστρατιωτικοποίηση ωστόσο, όπως προτάθηκε από τον ΓΓ ΟΗΕ Κόφι Ανάν, δεν ενέπιπτε απολύτως στην ταυτόσημη έννοια όπως διαμορφώνεται κατά το διεθνές δίκαιο. Ο όρος του συγκεκριμένου καθεστώτος κατά το διεθνές δίκαιο αφορά στο σύνολο των ενόπλων δυνάμεων που είναι εγκατεστημένες σε συγκεκριμένο έδαφος μιας περιοχής. Τουναντίον, το Σχέδιο προέβλεπε την παραμονή των στρατιωτικών μονάδων Τουρκίας – Ελλάδας στην νήσο, οι οποίες θα έφεραν συγκεκριμένο οπλισμό⁸⁸ και θα μπορούσαν να κάνουν ανεμπόδιστη χρήση των στρατιωτικών εγκαταστάσεων, των πεδίων βολών και των οχυρώσεων προστασίας τους⁸⁹. Υπό το φως των ανωτέρω καθίσταται σαφές που η παρουσία ικανού αριθμού στρατιωτικών μονάδων στο νησί καταργεί οποιαδήποτε αναφορά σε καθεστώς της αποστρατιωτικοποίησης. Σε αντίθεση με το ανωτέρω ζήτημα, οι ρυθμίσεις του

⁸⁷ Ibid/Αυτόθι, σελ.327

⁸⁸ Βλ. Άρθρο 2 του Κωδικοποιημένου «Σύνθεσης, εξοπλισμός, τοποθεσίες και δραστηριότητες του ελληνικού και τουρκικού αποσπάσματος» σε ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, *Το Σχέδιο Ανάν*, σελ.257.

⁸⁹ Ibid/Αυτόθι, Άρθρο 4.

Σχεδίου επέβαλαν τον πλήρη αφοπλισμό των κυπριακών Ενόπλων Δυνάμεων, ρύθμιση που αν εφαρμοζόταν θα είχε οδυνηρές συνέπειες για το Κυπριακό κράτος και την ασφάλειά του.

Μια αφοπλισμένη Κύπρος πλησίον των ακτών της Τουρκίας θα εξυπηρετούσε πλήρως τις αποδεδειγμένες επεκτατικές βλέψεις της Άγκυρας σε βάρος του νησιού, ενώ συγχρόνως θα διαμόρφωνε καθεστώς υποταγής σε τουρκο-βρετανική επικυριαρχία. Συγκεκριμένα, οι ρυθμίσεις ασφαλείας του Σχεδίου διαμόρφωναν ιδανικές συνθήκες για την διατήρηση επεμβατικών δικαιωμάτων και στρατιωτικού αποσπάσματος στο νησί, καθώς και για την διαιώνιση των αποικιακών βρετανικών βάσεων. Η Κυπριακή Δημοκρατία κινδύνευε να αποτελέσει το μόνο κράτος – μέλος της Ε.Ε χωρίς Ένοπλες Δυνάμεις και το μοναδικό κράτος μέλος του ΟΗΕ⁹⁰ το οποίο θα στερείτο, με δική του συναίνεση, το δικαίωμα της αυτοάμυνας⁹¹. Ένα κράτος το οποίο δεν διαθέτει Ένοπλες Δυνάμεις, δεν δύναται να ασκήσει πλήρως κυριαρχικά δικαιώματα προκειμένου να προστατεύσει τα εθνικά του συμφέροντα. Ως εκ τούτου, η γεωπολιτική βαρύτητα της Κύπρου θα υποβαθμιζότο σημαντικά ενώ η Άγκυρα θα αποτελούσε τον μοναδικό ρυθμιστή της ασφαλείας στην Ν/Α Μεσόγειο για την Ε.Ε. Παράλληλα, το κενό ασφαλείας λόγω του αφοπλισμού στην νήσο θα καλυπτόταν αναμφίβολα από γειτονικές ή άλλες δυνάμεις σε περίπτωση κρίσης. Δοθέντος ότι η Κύπρος τοποθετείται γεωγραφικά σε μια εκ των πλέον ασταθών περιοχών της Ν/Α Μεσογείου και της ευρύτερης Μέσης Ανατολής, υφίσταται ισχυρή πιθανότητα εκδήλωσης απειλών τόσο κατά της ασφάλειάς της όσο και κατά της ασφάλειας της Ε.Ε.. Η συνεχιζόμενη παραμονή των Τουρκικών Δυνάμεων Κατοχής συνιστά την σημαντικότερη απειλή για την ασφάλεια της Κυπριακής Δημοκρατίας, της οποίας η άμυνα στηρίζεται στην Εθνική Φρουρά και στην συνδρομή των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων σε περίπτωση κρίσης ή πολέμου.

4.5 Οι επίσημες θέσεις

⁹⁰ Σύμφωνα με το Άρθρο 51 Καταστατικού Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, όλα τα κράτη μέλη του ΟΗΕ έχουν δικαίωμα στην αυτοάμυνα.

⁹¹ Αντιστρατήγος ΚΛΟΚΚΑΡΗΣ, Φοίβος, « Αποστρατικοποίηση Κυπριακού Κράτους» σε http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t53/t53_01.html [06/07/19]

Από τις πρώτες κιόλας εκδοχές του Σχεδίου διαμορφώθηκαν διαφορετικές προσεγγίσεις επί της συγκεκριμένης βάσης διευθέτησης του Κυπριακού και ως εκ τούτου οι επίσημες θέσεις του πολιτικού σκηνικού σε Αθήνα και Λευκωσία διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό.

Το αρχικό προσχέδιο του ΓΓ Ανάν, όπως είχε παραδοθεί στον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας Γλαύκο Κληρίδη και τον τότε κατοχικό ηγέτη Ραούφ Ντενκτάς στις 11 Νοεμβρίου του 2002, βρήκε σύμφωνη την γνώμη της ελληνικής Κυβέρνησης με τον τότε Πρωθυπουργό Κώστα Σημίτη. Ο ίδιος υποστήριξε από τα πρώτα κιόλας στάδια την λύση του Κυπριακού βάσει Σχεδίου Ανάν, κάνοντας λόγο για «ιστορική ευκαιρία» και δη «την τελευταία ευκαιρία επίλυσης του Κυπριακού». Η αξιωματική αντιπολίτευση με την Νέα Δημοκρατία από την άλλη πλευρά, υιοθέτησε μια ομολογουμένως πιο ουδέτερη στάση, αποδεχόμενη το Σχέδιο ως βάση συζήτησης με σκοπό να αντιμετωπιστούν σε μελλοντικό στάδιο οι ποικίλες προβληματικές πτυχές των προτάσεών του.

Ενόψει του δημοψηφίσματος του 2004 ο διεθνής παράγοντας φάνηκε να ακολουθεί ένα σταθερό μοτίβο κινδυνολογίας έναντι του ενδεχομένου της καταψήφισης του Σχεδίου. Η δήλωση του ΓΓ Ανάν με την οποία συνόδευσε την παράδοση του τελικού Σχεδίου είχε αμιγώς εκβιαστικό χαρακτήρα, υποστηρίζοντας πως «η επιλογή είναι μεταξύ αυτής της λύσης ή της μη λύσης». Υπό αυτό το πρίσμα κάλεσε τις ηγεσίες των εμπλεκόμενων πλευρών να καθοδηγήσουν με «σύνεση» τους λαούς τους, ώστε να ψηφίσουν θετικά στα δημοψηφίσματα και «να μην κάνουν πάλι το ίδιο λάθος»⁹². Λειτουργώντας σε παρασκηνακό επίπεδο το δίπολο Ουάσιγκτον – Λονδίνο επιχείρησε να ανατρέψει όποιο αρνητικό κλίμα εντοπίζοντο κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης άποψης επί του Σχεδίου.

Η θέση της Κυβέρνησης του Κώστα Καραμανλή το 2004 υιοθετώντας το μετριοπαθές δόγμα της πάγιας εθνικής πολιτικής «Η Κύπρος αποφασίζει και η Ελλάδα συμπαρίσταται»⁹³, υπενθύμισε την αδιαμφισβήτητη υποστήριξη της ελληνικής Κυβέρνησης έναντι οποιασδήποτε απόφασης της λαϊκής βούλησης. Στον αντίποδα, ο τότε αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης Γιώργος Παπανδρέου, υπεραμύνθηκε του «ναι» του Σχεδίου, κατηγορώντας συγχρόνως την Κυβέρνηση για την «παθητική» στάση που ακολούθησε και τις μη έγκαιρες πρωτοβουλίες από μέρους της. Συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ υποστήριξε στην ομιλία του από το βήμα

⁹² Καθημερινή, «Ελληνικό «όχι» στο Σχέδιο Ανάν» σε:

<https://www.kathimerini.gr/180242/article/epikairothta/politikh/ellhniko-oxi-sto-sxedio-anan> [09/07/19]

⁹³ Ριζοσπάστης, «Η δήλωση του Κώστα Καραμανλή» σε <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=2275877> [09/07/19]

του Εθνικού Συμβουλίου ότι η «Μη λύση θα σημαίνει διαιώνιση της διχοτόμησης και υπονόμευση των συμφερόντων των Κυπρίων»⁹⁴.

Στον αντίποδα, όντας τοποθετημένη εξ αρχής ενάντια στο διχοτομική διευθέτηση του Κυπριακού, η Αλέκα Παπαρήγα του ΚΚΕ τάχθηκε κατά του Σχεδίου, ενώ ο Νίκος Κωνσταντόπουλος, Πρόεδρος του Συνασπισμού, υποστήριξε τη θέση του κυπριακού ΑΚΕΛ που αφορούσε στην προσωρινή αναβολή των δημοψηφισμάτων.

Την τελική τους θέση επί του σχεδίου Ανάν διατύπωσαν λίγες ώρες πριν το δημοψήφισμα και τα ελληνοκυπριακά κόμματα. Στις 10 Απριλίου 2004 η Κεντρική Επιτροπή της κοινοβουλευτικής ομάδας της ΕΔΕΚ καταψήφισε το Σχέδιο με το 87% του κόμματος να τάσσεται υπέρ του «όχι». Με τις ομιλίες τους, ο Πρόεδρος του Κινήματος Γιαννάκης Ομήρου και ο Επίτιμος Πρόεδρος Βάσος Λυσσαρίδης, έκαναν σαφές ότι η προτεινόμενη λύση ήτο άδικη, εμμένοντας στην αρχική τους επιδίωξη για μια δημοκρατική, λειτουργική και βιώσιμη λύση με πρόνοιες θα λειτουργούν υπέρ της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το ΑΚΕΛ κάνοντας λόγο για μονόπλευρη επιδιαιτησία του διεθνή παράγοντα, προέταξε την αναβολή του προγραμματισμένου δημοψηφίσματος με στόχο να προηγηθεί η δυνατότητα αντικειμενικότερης παρουσίασης του Σχεδίου στην βούληση του λαού αλλά και να δοθεί η δυνατότητα διαπραγμάτευσης και κάλυψης των κενών που υπήρχαν. Σε αντίθετη περίπτωση το ΑΚΕΛ δεν θα υποστήριζε την έγκριση του σχεδίου Ανάν στο δημοψήφισμα, όπερ και εγένετο. Αντιθέτως, θετική ψήφο στο δημοψήφισμα της 24ης Απριλίου, με απόλυτο σεβασμό στην αντίθετη άποψη, εισηγήθηκε ο πρόεδρος του ΔΗΣΥ Νίκος Αναστασιάδης. Η κοινοβουλευτική ομάδα του ΔΗΣΥ τάχθηκε υπέρμαχος του «ναι» στο Σχέδιο με ποσοστό 77,6%, τηρώντας την πεποίθηση πως μέσω της εφαρμογής του κατοχυρώνοντο ένα μέλλον ευημερίας και ασφάλειας για την Κύπρο.

Παρόλο που αρχικώς το Σχέδιο Ανάν είχε την φαινομενική πλειοψηφία των κομμάτων μαζί του τόσο σε Ελλάδα όσο και σε Κύπρο, όπως εν τέλει διεφάνη, ο αυστηρότερος κριτής τους υπήρξε η βούληση του ελληνοκυπριακού λαού. Όσο και να ήταν ένας δήθεν έντιμος συμβιβασμός όπως οι διεθνείς παράγοντες ευαγγελίζονταν, η ισχυρή απόρριψή του ήρθε σε μετωπική σύγκρουση με τις ηγεσίες των μεγάλων κομμάτων και την κυβερνητική προπαγάνδα που εξαπολύοντο καθ'όλη την διάρκεια των διαπραγματεύσεων.

⁹⁴ Ριζοσπάστης, «Ναι στο σχέδιο Ανάν» σε: <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=2261070> [12/07/19]

Κεφάλαιο 5

5.1 Η Γεωπολιτική αξία της Κυπριακής νήσου

Η ζώνη ασφαλείας Αγγλοσαξονικών συμφερόντων που απαρτίζεται από Ισραήλ-Κύπρο-Κρήτη-Μάλτα-Γιβραλτάρ, κατά τον Καθηγητή Ιωάννη Θ. Μάζη, αποτέλεσε ανέκαθεν ιδιαίτερο κέντρο γεωπολιτικού βάρους για τις ΗΠΑ, ως ηγετικός άξονας προβολής αγγλοσαξωνικής ισχύος, του Βορειοατλαντικού Συμφώνου⁹⁵. Η αμερικανική ηγεσία επεδίωκε ανέκαθεν την εδραίωση απρόσκοπτου ελέγχου επί των πλουτοπαραγωγικών πόρων, των διαρκών ανακατανομών ισχύος, των γεωπολιτικών προσβάσεων και των νέων ισορροπιών συμφερόντων, εντός του κατ' εξοχήν ρευστού γεωστρατηγικού περιβάλλοντος της Ν/Α Μεσογείου⁹⁶. Μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα αυτό που αποτελούσε σημαντικό διακύβευμα για τις ΗΠΑ ήταν η εξασφάλιση κυριαρχίας στον γεωπολιτικώς βαρύνοντα Μικρασιατικό Χώρο από παράγοντες που δύνανται να εξυπηρετούν τους στρατηγικούς σκοπούς της Ουάσιγκτον⁹⁷.

Η καίρια γεωγραφική θέση της Κύπρου, ήτοι στο κέντρο ενός σχετικά ασταθούς περιφερειακού συστήματος, προσδίδει σε αυτήν σημαντική στρατηγική σπουδαιότητα, αποτελώντας ένα από τα σταυροδρόμια των κύριων αξόνων γεωστρατηγικής επιρροής στη Μεσόγειο. Τοποθετούμενη στο σημείο συνάντησης των δύο κύριων θαλασσίων αρτηριών, Ατλαντικού-Μεσογείου-Ινδικού και Ευξείνου Πόντου-Μεσογείου-Ινδικού, συνιστά εξαιρετική βάση για χερσαίες και αεροναυτικές δυνάμεις, οι οποίες μπορούν να κατευθυνθούν : α) είτε προς βορρά στην Τουρκία, β) είτε προς την ανατολή στη Μέση Ανατολή, γ) είτε προς το νότο στη Διώρυγα του Σουέζ και την περιοχή της Υποσαχάριας Αφρικής/ Μαγκρέμπ, δ) είτε δυτικά προς την Κρήτη και τη Δυτική Μεσόγειο⁹⁸. Μ' αυτό τον τρόπο, η Κύπρος συνιστά μείζονος σημασίας παρατηρητήριο από το οποίο εποπτεύονται και ελέγχονται τα τεκταινόμενα ενός τεράστιου γεωγραφικού χώρου. Η Κύπρος, επιπροσθέτως, διαδραματίζει εξέχων γεω-οικονομικό ρόλο καθώς βρίσκεται εν πολλοίς στον 36° παράλληλο⁹⁹, ο οποίος διέρχεται από τα Στενά του

⁹⁵ ΜΑΖΗΣ, Ι.Θ., «Γεωπολιτική των Υδρογονανθράκων και Συνεργασία Ελλάδος-Κύπρου-Ισραήλ» σε: <https://www.iene.gr/symposium-cyprus2012/articlefiles/2nd-session/Mazis-text.pdf> [20/07/19]

⁹⁶ ΗΦΑΙΣΤΟΣ,Π., «Η ηγεμονική στρατηγική των ΗΠΑ και οι ελληνικές φαντασιώσεις» σε: [https://piotita.gr/2018/09/27/\[28/07/19\]](https://piotita.gr/2018/09/27/[28/07/19])

⁹⁷ Ibid/Αυτόθι

⁹⁸ ΠΑΡΙΣΗΣ, Ι., *Η Καθ' ημάς Θάλασσα. Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου*, Εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 2013, σ.217

⁹⁹ ΜΑΖΗΣ,Ι.Θ., «Γεωπολιτική Ανάλυση Του Εμπορευματικού Θαλάσσιου Διαύλου Δαρδανελίων – Αιγαίου», Εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο με θέμα “Διεθνή Συλλογικά Συστήματα Ασφαλείας και ο ρόλος τους στη Ν/Α Μεσόγειο”, Κέρκυρα, 27, 28, 29 Ιουνίου, Ιονικό Συνεδριακό Κέντρο, 1997, σε https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/op97_19.pdf [20/07/19]

Γιβραλτάρ, ασκώντας έλεγχο τοιουτοτρόπως στα θαλάσσια εμπορικά ρεύματα διακίνησης πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η γεωγραφική αυτή θέση εξασφαλίζει ταυτόχρονα τον έλεγχο του κρισιμότερου ενεργειακού τμήματος της Μεσογείου, εις το οποίο καταλήγουν οι αγωγοί πετρελαίου και φυσικού αερίου που ξεκινούν από τη Ρωσία, την Κασπία, το Ιράν και το Ιράκ¹⁰⁰. Τέλος, η ύπαρξη των δύο μεγάλων βρετανικών βάσεων Δεκελείας και Ακρωτηρίου που καλύπτουν το 2,75% του συνολικού κυπριακού εδάφους, αναβαθμίζουν την στρατηγική ισχύ της νήσου ενώ οι ενδείξεις των ερευνών για ύπαρξη κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στη θαλάσσια έκταση νοτίως του νησιού, ενισχύουν περαιτέρω την επιρροή που αυτή ασκεί στη Ν/Α Μεσόγειο.

Τα ανωτέρω καταδεικνύουν ότι η Κυπριακή Δημοκρατία -υπό την προϋπόθεση της εφαρμογής ορθών διπλωματικών χειρισμών- δύναται να εκμεταλλευτεί και να αξιοποιήσει την γεωστρατηγική θέση της, εξασφαλίζοντας μια συμπεφωνημένη λύση που θα αποκαταστήσει την διεθνή νομιμότητα στην νήσο. Παράλληλα, βρίσκεται σε θέση να αντιταχθεί στις αναδρομικά απαράδεκτες τουρκικές και τουρκοκυπριακές αξιώσεις. Ο αναβαθμισμένος γεωστρατηγικός ρόλος της Κύπρου έχει άλλωστε αναγνωριστεί και από το Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας της Τουρκίας το οποίο από το 2000 επιβεβαίωσε ότι η Κύπρος συνιστά «ζωτικής σημασίας παράγοντα για την ασφάλεια της Τουρκίας» ενώ συγχρόνως, κύκλοι Τούρκων στρατιωτικών παραδέχονταν ότι «ακόμη και αν δεν υπήρχαν Τουρκοκύπριοι στο νησί, η Κύπρος θα εξακολουθούσε να είναι τόσο πολύτιμη όσο είναι σήμερα, λόγω της στρατηγικής της σημασίας για την ασφάλειά της (Τουρκίας).»¹⁰¹

5.2 Γεωπολιτική ανάλυση Διπόλου Ελλάδας – Κύπρου ως Υποσυστήματος¹⁰²

Η εφαρμογή του Σχεδίου Ανάν αφορά και επηρεάζει ένα Σύστημα τεσσάρων δρώντων οι οποίοι δραστηριοποιούνται εντός της θαλάσσιας περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Το

¹⁰⁰ ΠΑΡΙΣΗΣ, Ι., *Η Καθ' ημάς Θάλασσα. Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου*, Εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 2013, σ.218

¹⁰¹ ΜΟΡΩΝΗΣ, Ροδόλφος, «Στα χέρια των Στρατηγών το Κυπριακό», Ελευθεροτυπία, 2003, σε: ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, *Το Σχέδιο Ανάν*, σελ.64

¹⁰² Οι αρχές και η βάση της εν λόγω ανάλυσης στηρίζονται στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση της οποίας εισηγείται ο Καθηγητής Ι. Θ. Μάζης και αφορά στην μέθοδο που αποτελεί αναλυτικό εργαλείο ανάλυσης στα πλαίσια της Γεωπολιτικής. Ειδικότερα ασχολείται με την μελέτη, καταγραφή και πρόβλεψη της ανακατανομής ισχύος με τη δημιουργία δείγματος τάσεων σε ένα συγκεκριμένο Σύμπλοκο. Για περισσότερα βλ. Μάζης, Ι.Θ., *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής. Το Νεοθετικιστικό πλαίσιο*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2012, σ.354

υπό εξέταση Σύμπλοκο, στο οποίο διαδραμίζεται η εξέλιξη του Σχεδίου, ορίζεται από τα κράτη: Ελλάδα, Κυπριακή Δημοκρατία, Τουρκία, καθώς και από την οντότητα της «ΤΔΒΚ». Ως Υποσυστήματα μπορούν να οριστούν α) το Δίπολο Αθήνας-Λευκωσίας και β) το Δίπολο Αγκυρας -«ΤΔΒΚ».

Η Ελλάδα λόγω της καίριας γεωγραφικής της θέσης και των ιδιοτήτων του κράτους-μέλους της Ε.Ε και του ΝΑΤΟ, καθίσταται χώρα υψίστης σημασίας στο Σύμπλοκο της Ν/Α Μεσογείου. Οι ενδείξεις για ύπαρξη υδρογονανθράκων στην θαλάσσια περιοχή μεταξύ Κύπρου και Κρήτης έχει κινητοποιήσει το ενδιαφέρον των Βρυξελλών, καθώς ένας τέτοιος ενεργειακός άξονας θα αποκλείει τυχόν ανάμειξη αραβο-μουσουλμανικού στοιχείου, διασχίζοντας μονάχα δύο κράτη-μέλη της Ε.Ε., Ελλάδα και Κύπρο. Ενδεχόμενο αποτέλεσμα μιας τέτοιας συνεργασίας θα ήτο η ισχυροποίηση του Διπόλου Αθήνας - Λευκωσίας στην περιφέρεια και ο επαναπροσδιορισμός των σχέσεων αυτών των δύο χωρών με Ευρωπαίους εταίρους. Η Ελλάδα ωστόσο, προσκρούοντας στην χρόνια διένεξη με την Τουρκία και υπό τον φόβο τουρκικών πιέσεων, δεν έχει τολμήσει να προβεί σε ανακήρυξη και οριοθέτηση της ΑΟΖ της.

Αντιθέτως, η Κύπρος επιδεικνύοντας την απαραίτητη διπλωματική ευφυΐα, έχει ανακηρύξει Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη επιδιώκοντας να κατοχυρώσει τα σχετικά δικαιώματά της, αρχικά με την Κυβέρνηση Κληρίδη που προσέδωσε τη δέουσα σημασία στην υπόθεση των κυπριακών υδρογονανθράκων. Ορόσημο ωστόσο, για την θετική έκβαση του ζητήματος της κυπριακής ΑΟΖ ήταν το έτος 2004, όταν ο τότε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Τάσος Παπαδόπουλος ανακήρυξε την ΑΟΖ, χαράσσοντας τα σχετικά βυθοτεμάχια στις 5 Απριλίου 2004, δυνάμει του νόμου 64 (Ι)¹⁰³. Εν συνεχεία, η Κυπριακή Δημοκρατία προχώρησε σε οριοθέτηση της ΑΟΖ βάσει εφαρμογής της αρχής της «μέσης γραμμής»¹⁰⁴ με την Αίγυπτο (2003)¹⁰⁵, τον Λίβανο (2007) και το Ισραήλ (2010). Οι διαδοχικές διπλωματικές επιτυχίες της Κυπριακής Δημοκρατίας έχουν στρέψει τις μεγαλύτερες παγκοσμίως πετρελαϊκές εταιρείες και τους ισχυρότερους Υπερσυστημικούς δρώντες σε επενδύσεις εκατοντάδων δις δολαρίων, χρηματοδοτούμενες από τα μεγαλύτερα τραπεζικά ιδρύματα διεθνώς¹⁰⁶. Για τις εμπλεκόμενες χώρες, πρωτίστως την Ελλάδα και την Κύπρο και δευτερευόντως το Ισραήλ και την Αίγυπτο -ως

¹⁰³ Καρυώτης, Θ., *Η ΑΟΖ της Ελλάδας*, Εκδ. Λιβάνη, Αθήνα, 2014, σ.114

¹⁰⁴ Μάζης, Ι., Παρουσίαση με θέμα: «Γεωπολιτικό Περιβάλλον της Ελλάδος» σε: <https://www.iene.gr/energy-development2012/articlefiles/session6/Mazis.pdf> [01/08/19]

¹⁰⁵ Agreement on the delimitation of the Exclusive Economic Zone between the Arab Republic of Egypt and the Republic of Cyprus, Cairo, 17 Φεβρουαρίου 2003, σε ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, *Το Σχέδιο Ανάν*, σελ.333.

¹⁰⁶ Λιάγγου Χρύσα «Ενεργειακό σκάκι στη ΝΑ Μεσόγειο»

σε: <https://www.kathimerini.gr/890772/article/epikairothta/kosmos/energeiako-skaki-sth-na-mesogeio> [06/07/19]

προέκταση της ίδιας γεωλογικής λεκάνης- δημιουργούνται νέες ευκαιρίες και προοπτικές αναβάθμισης του ρόλου τους στον γεωπολιτικό χάρτη.¹⁰⁷

Αναφορικά με τις σχέσεις μεταξύ των Διπόλων Αθήνας- Λευκωσίας και Άγκυρας – «ΤΔΒΚ», καταγράφεται σημαντική αντιπαλότητα. Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 η Τουρκία εγκαινίασε μια συστηματική πολιτική αμφισβητήσεων και διεκδικήσεων σε βάρος της κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας¹⁰⁸. Σκοπός αυτής της τουρκικής πολιτικής έναντι της Ελλάδας ήταν -και είναι- η μεταβολή του εδαφικού status quo, όπως αυτό προβλέπεται από διεθνείς συνθήκες, με κεντρικό άξονα τη Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης και το νομικό καθεστώς στον θαλάσσιο και εναέριο χώρο όπως αυτό ορίζεται από το διεθνές δίκαιο και δη τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών το δίκαιο της θάλασσας (UNCLOS). Η έναρξη της πολιτικής αυτής -η οποία άνοιξε ένα νέο κεφάλαιο έντασης στις Ελληνο-τουρκικές σχέσεις -που διαρκεί μέχρι σήμερα- σηματοδοτείται από την εμφάνιση των πρώτων διεκδικήσεων σε βάρος της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, το 1973 και από την πρώτη αμφισβήτηση του εύρους του ελληνικού εθνικού εναερίου χώρου, το 1975¹⁰⁹.

Η υιοθέτηση της συγκεκριμένης τουρκικής πολιτικής κατά της Ελλάδας συνέπεσε με την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο και την κατοχή του βόρειου τμήματός της νήσου (Ιούλιος 1974) που συνεχίζεται μέχρι σήμερα, επιφέροντας σοβαρότατες επιπτώσεις στις σχέσεις των δύο χωρών και στην συντήρηση της έντασης.

Από την δεκαετία του '70 και εντεύθεν, η Τουρκία άρχισε να πλέκει έναν καμβά συνεχώς αυξανόμενων αμφισβητήσεων και διεκδικήσεων που έφεραν τις δύο χώρες ακόμη και στο χείλος θερμών επεισοδίων και ένοπλης σύγκρουσης (κρίση Μαρτίου 1987 και κρίση Ιμίων, Ιανουαρίου 1996)¹¹⁰. Οι αναδρομικές προσπάθειες του Διπόλου Αθηνών-Λευκωσίας να χρησιμοποιήσει την Ε.Ε. σαν μοχλό πίεσης εις βάρος της Άγκυρας, δεν υπήρξαν έως σήμερα επιτυχημένες καθώς η γειτονική χώρα αξιοποιεί σταθερά τα διεθνή πλεονεκτήματα -συμπεριλαμβανομένης της άσκησης επιρροής σε μεγάλες δυτικές Δυνάμεις- που εξασφαλίζει λόγω της ιδιαίτερης γεωστρατηγικής σημασίας της. Παρόλα αυτά, η Ελλάδα έχει τηρήσει μια μάλλον κατευναστική στάση έναντι του τουρκικού αναθεωρητισμού κατά τις δεκαετίες του 1990 και του 2000, με την

¹⁰⁷ Ibid/Αυτόθι

¹⁰⁸ Ελληνική Δημοκρατία - Υπουργείο Εξωτερικών, Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων, σε: <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>

¹⁰⁹ Ελληνική Δημοκρατία - Υπουργείο Εξωτερικών, Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων, σε: <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>

¹¹⁰ Ibid/Αυτόθι

πολιτική ηγεσία των Αθηνών να καθοδηγείται άλλοτε από φοβικά σύνδρομα και άλλοτε από προσδοκίες άνευ περιεχομένου όπως ότι «η Άγκυρα θα λογικευτεί».

5.3 Γεωπολιτική ανάλυση Διπόλου Τουρκίας-«ΤΔΒΚ» ως Υποσυστήματος

Η Τουρκία συνιστά μια χώρα με σημαίνουσα γεωστρατηγική θέση, η οποία αποτελεί μέλος της ομάδας των είκοσι ισχυρότερων οικονομικά χωρών (G20) με αξιοσημείωτη δημογραφική ανάπτυξη και με τον 2^ο σε αριθμητικό μέγεθος στρατό στο ΝΑΤΟ. Η Τουρκική Δημοκρατία ως αναθεωρητική δύναμη, έχει πάγια τακτική την προβολή ισχύος στο Σύστημα με σκοπό να αυξήσει το εύρος και την δυναμική της επιρροής της, εξασφαλίζοντας έτσι τον στρατηγικό έλεγχο ολόκληρης της λεκάνης της Ανατολικής Μεσογείου, των Βαλκανίων και της Ευρασίας. Κύριος στρατηγικός στόχος της Κυβέρνησης ΑΚΡ είναι η ανάδειξή της σε παγκόσμιο Εθνικοκρατικό Υπερ-δρώντα.

Η εξωτερική πολιτική της Άγκυρας κινείται βάσει νέο-οθωμανικής στόχευσης υπό το κόμμα του ΑΚΡ, το οποίο ερχόμενο σε αντιπαράθεση με την μέχρι πρότινος εφαρμοσθείσα κεμαλική ιδεολογία, διατηρεί μια κατεξοχήν ισλαμιστική ατζέντα. Με την άνοδο του φιλο-ισλαμιστικού ΑΚΡ στην εξουσία (2002) εκδηλώθηκε η εφαρμογή ενός πρωτοφανούς νέο-οθωμανικού δόγματος, του οποίου κύριος εκφραστής υπήρξε ο τότε Υπουργός Εξωτερικών και εν συνεχεία Πρωθυπουργός, Αχμέτ Νταβούτογλου. Έργα του όπως το «*Στρατηγικό Βάθος*» αποτυπώνουν επακριβώς τους προσανατολισμούς της νέας εθνικής στρατηγικής της τουρκικής Κυβέρνησης μετά το 2002. Το νέο-οθωμανικό αυτό κίνημα, όπως παρουσιάζεται στο δόγμα του Α. Νταβούτογλου, εμφανίζει μεταξύ άλλων την Τουρκία ως επιδέξια δύναμη που μπορεί να αποδεσμεύσει τους μουσουλμάνους της ευρύτερης επικράτειας από τις μετά-αποικιακές δομές¹¹¹. Η προστασία και η απελευθέρωση της κοινότητας των Τουρκοκυπρίων έχει μεγάλη σημασία γιατί προβάλλει το δόγμα της ηθικής υποχρέωσης της Τουρκίας να προστατεύει τις τουρκικές μειονότητες οπουδήποτε βρίσκονται εντός των πάλαι ποτέ κτήσεων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπως στη Δυτική Θράκη, στη Βουλγαρία, στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη¹¹², το Κόσοβο, ακόμη δε και την περιοχή του Καυκάσου. Η υιοθέτηση της συγκεκριμένης αντι-

¹¹¹ ΗΦΑΙΣΤΟΣ, Παναγιώτης, «Νέο-οθωμανισμός και τουρκική στρατηγική μετά το 2002. Συγκριτική ανάλυση της ελληνικής και της τουρκικής στρατηγικής», σε: *Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία*, σελ.233

¹¹² Νταβούτογλου, Α., *Το Στρατηγικό Βάθος. Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*, μτφ Ραπτόπουλος, Ν., επιστ. επιμέλεια Σαρρής, Ν., Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2010, σελ.279

αποικιακής ρητορικής ενείχε -και εξακολουθεί να ενέχει- σημαντικούς κινδύνους για το Δίπολο Ελλάδας-Κύπρου, ιδιαίτερα όσον αφορά το Κυπριακό ζήτημα. Συγκεκριμένα εδάφια από το *Στρατηγικό Βάθος* αναφέρουν για το εν λόγω θέμα:

«Η προστασία της τουρκικής κοινότητας της Κύπρου έχει μεγάλη σημασία όχι μόνο από την άποψη της υποστήριξης εν λόγω κοινότητας αλλά και υπό την οπτική της εξασφάλισης του μέλλοντος έτερων κοινοτήτων που συνιστούν οθωμανικά κατάλοιπα¹¹³», ενώ σημειώνεται, επίσης, ότι

«Ακόμα και αν δεν υπήρχε ούτε ένας Τούρκος μουσουλμάνος στην Κύπρο, η Τουρκία θα όφειλε να διατηρεί Κυπριακό ζήτημα¹¹⁴.» Υπό αυτό το πρίσμα, δικαιολογείται και η εξίσου εντυπωσιακή ανάπτυξη, από το 2002, των σχέσεων Τουρκίας - ισλαμικών χωρών, με το κοινό τους θρησκευτικό και πολιτισμικό υπόβαθρο να διευκολύνει τον κώδικα επικοινωνίας στις διμερείς επαφές¹¹⁵. Ως εκ τούτου, η Κυβέρνηση Ερντογάν με στόχο την αύξηση της επιρροής στα Βαλκάνια και τη Μεσόγειο προέκρινε την εφαρμογή πολιτικών «ήπιας» και «σκληρής ισχύος» (soft/hard power). Στην περίπτωση της Κύπρου μπορεί να λεχθεί πως εφαρμόσθηκε ένας συνδυασμός «σκληρής» και «ήπιας» ισχύος, καθώς η αύξηση της επιρροής της Άγκυρας επήλθε κυρίως μέσω της εφαρμογής «σκληρής» ισχύος δια της στρατιωτικής επέμβασης το 1974 και της κατοχής έκτοτε σημαντικού μέρους της κυπριακής επικράτειας¹¹⁶.

Τούτων λεχθέντων και λαμβάνοντας υπ'όψιν, α) την πληθυσμιακή καταγραφή και την γεωγραφική έκταση της Τουρκίας, β) το αναθεωρητικό στοιχείο στην άσκηση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής και γ) την εφαρμογή πολιτικών ήπιας και σκληρής ισχύος ως διαδικασία ενίσχυσης των στρατηγικών στόχων της Άγκυρας, η άσκηση επιρροής από τον τουρκικό δρώντα έναντι του 1^{ου} Υποσυστήματος αποτελεί αναντίρρητο δεδομένο. Η Άγκυρα αξιοποιώντας την ειδική σχέση που διατηρεί με την ψευδοκυβέρνηση της «ΤΔΒΚ» φροντίζει να υπενθυμίζει συχνά τόσο τις διεκδικήσεις της στο Αιγαίο, όσο και τις επεκτατικές βλέψεις της. Αναμφίβολα, το Σχέδιο Ανάν επρόκειτο για μια απόπειρα συνολικής διευθέτησης που εξυπηρετούσε σε μεγάλο βαθμό τα γεωπολιτικά συμφέροντα της Τουρκίας. Μέσω των περίπλοκων συνταγματικών ρυθμίσεων στόχευε στον έλεγχο της πολιτικής διεργασίας των δύο συνιστωσών πολιτειών με

¹¹³ Ibid/Αυτόθι, σελ.279

¹¹⁴ Ibid/Αυτόθι, σελ.279

¹¹⁵ ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΣ, Νικόλαος, «Η θέση του ισλαμικού κόσμου στη στρατηγική κυβέρνησης ΑΚΡ.Μια περίπτωση εργαλειακής χρήσης των προνομιακών σχέσεων», σε *Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία*, σελ.124

¹¹⁶ ΤΖΙΑΡΡΑΣ, Ζήνωνας, ΜΟΥΔΟΥΡΟΣ, Νίκος, *Η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο. Ιδεολογικές Όψεις Εξωτερικής Πολιτικής*, Εκδ. Τουρίκη, Αθήνα 2016, σελ.33.

απώτερο σκοπό την παρεμπόδιση άσκησης ανεξάρτητης εξωτερικής πολιτικής. Συγκεκριμένα, οι Τουρκοκύπριοι και οι εναπομείναντες στη νήσο έποικοι θα ενεργούσαν ως όργανο της Άγκυρας τόσο ως προς την οριοθέτηση των επιμέρους ΑΟΖ, όσο και ως προς την κατ' αυτούς κυπριακή ΑΟΖ την οποία και ενδεχομένως να επεδίωκαν να καταστήσουν μέρος της τουρκικής. Σε μια εξαιρετικά δεινή εξέλιξη για το Δίπολο Ελλάδα - Κύπρου , η νεοσύστατη ομοσπονδία θα αναγκαζόταν να υποχωρήσει προ της τουρκικής πίεσης και να συμπράξει με την Άγκυρα εις βάρος ολόκληρου του κυπριακού λαού. Άλλωστε, οι τουρκοί στρατηγικοί στόχοι για το Αιγαίο και την Κύπρο υπήρξαν σαφείς και διαχρονικοί εντασσόμενοι στην προσπάθεια αμφισβήτησης των ελλαδικών και ελληνοκυπριακών (ήτοι της Κυπριακής Δημοκρατίας) κυριαρχικών δικαιωμάτων επί των χερσαίων συνόρων και των θαλασσίων οδών.

5.4 Ο ρόλος των ΗΠΑ ως Υπερσύστημικός δρών

Η ανάμειξη του αμερικανικού δρόντος στη Μεγαλόνησο διαγράφει μακρά πορεία και συνδέεται ως επί το πλείστον με την βούληση της Ουάσινγκτον να εξυπηρετήσει τα συμφέροντά της στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Ήδη από την εποχή της Κυβέρνησης Νίξον (1969-1974) η Κύπρος εθεωρείτο εξέχουσας σημασίας στρατηγικό γεωγραφικό σημείο, κρίσιμο τόσο για την διατήρηση της παγκόσμιας ισορροπίας όσο και για την ισχυροποίηση της θέσης των ΗΠΑ σε περιοχές ζωτικές για την ασφάλειά τους. Η απειλή του σοβιετικού παράγοντα επιπροσθέτως καθιστούσε πολύτιμες τις στρατιωτικές και κατασκοπευτικές εγκαταστάσεις σε Κύπρο, Ελλάδα και Τουρκία, αφού εξασφάλιζαν την παρακολούθηση κάθε απόπειρας πυραυλικής δραστηριότητας από τη νότια Ρωσία. Ακόμη, ο ΥΠΕΞ Χένρι Κίσινγκερ ενσωμάτωνε πλήρως την Μεγαλόνησο στην εφαρμογή της ευέλικτης διπλωματίας που ασκούσε στη Μέση Ανατολή. Ως υπέρμαχος της ρεαλπολιτικής, της προάσπισης εθνικού συμφέροντος και της πολιτικής της ισχύος, ο Κίσινγκερ λάμβανε σοβαρά υπόψιν τις ισχύουσες γεωπολιτικές πραγματικότητες στο Σύστημα της Ανατολικής Μεσογείου. Τα δύο κύρια κράτη-κλειδί για την αμερικανική ασφάλεια στην περιοχή ήταν τότε η Τουρκία και το Ισραήλ. Η πρώτη κατέστη απαραίτητη στην χάραξη αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής λόγω της ισχυρής στρατιωτικής ισχύος καθώς και του ρόλου της στη μεσανατολική αμυντική συμμαχία CENTO. Ως εκ τούτου, η όποια διευθέτηση του Κυπριακού θα έπρεπε να λαμβάνει υπόψιν πάντοτε τα αμερικανικά συμφέροντα με τρόπο κατά

τον οποίο δεν θα κινδύνευε η συνοχή της νοτιοανατολικής πτέρυγας του NATO, αφού κάτι τέτοιο θα άνοιγε τον δρόμο για μια Σοβιετική διείσδυση εντός των θερμών υδάτων της Μεσογείου.

Οι εξελίξεις στο Κυπριακό κατά συνέπεια συνδέθηκαν άμεσα με τα στρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ και των ηγετικών δυνάμεων της ΕΕ στην περιοχή της Μεσογείου και γενικότερα, με τους σχεδιασμούς για την αναμόρφωση της «ευρύτερης Μέσης Ανατολής», όπου η θέση της Τουρκίας ήταν εξαιρετικά σημαντική. Στους δε στρατηγικούς σχεδιασμούς των αμερικανικών Κυβερνήσεων η μεγαλόνησος κατείχε περίοπτη θέση λόγω της εγγύτητάς της προς τον μεσανατολικό χώρο. Το σχέδιο Ανάν φέρει την θεμελιώδη σφραγίδα των συμφερόντων ΗΠΑ και Ε.Ε. που αποσκοπούν στην αξιοποίηση της γεωπολιτικής σημασίας του νησιού, αξιοποιώντας την εγγενή δυνατότητα της Κύπρου να αποτελεί (όπως και σήμερα) οικονομική γέφυρα μεταξύ Ε.Ε.- Μ. Ανατολής – Ρωσίας.

Δέον να σημειωθεί το γεγονός ότι την περίοδο κατά την οποία το τουρκικό ΑΚΡ ανέλαβε την εξουσία, η Τουρκία διατηρούσε εξαιρετικές διμερείς σχέσεις με την Ουάσινγκτον, αποτελώντας απαραίτητο σύμμαχο των αμερικανικών συμφερόντων στην περιοχή, ιδίως αν συνυπολογιστεί ότι τότε επίκειτο η έναρξη του πολέμου στο Ιράκ. Ως εκ τούτου, το Κυπριακό συνδέθηκε παρασκηνιακά με την επιδιωκόμενη από τους Αμερικανούς εξασφάλιση της συνεργασία της Άγκυρας στην σχεδιαζόμενη ιρακινή εισβολή και ειδικότερα στο άνοιγμα του βορείου μετώπου μέσω τουρκικής σύμπραξης. Οι ΗΠΑ φαίνεται ότι υπεσχέθηκαν αφενός, την επίλυση του Κυπριακού με γνώμονα τα συμφέροντα της Άγκυρας και αφετέρου, την παροχή οικονομικής αρωγής, με αντάλλαγμα τη συνεργασία της Τουρκίας¹¹⁷ στο ζήτημα του Ιράκ. Την ίδια στιγμή, η Άγκυρα λειτουργούσε ως επίλεκτη συνιστώσα του NATO και ως πλέον έμπιστος σύμμαχος της νοτιοανατολικής πτέρυγας του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, η οποία αναχαίτιζε κάθε πιθανή κάθοδο του ρωσικού παράγοντα στη Μεσόγειο.

5.5 Ο ρόλος της Μεγάλης Βρετανίας ως εγγυήτρια δύναμη

¹¹⁷ ΝΕΑΡΧΟΥ, Περικλής, *Ελλάδα σε κίνδυνο*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2014

Ο ρόλος του Λονδίνου στην μακρόχρονη κυπριακή κρίση δύναται να χαρακτηριστεί αξιοσημείωτος, καθώς η Βρετανία υπήρξε ανέκαθεν άμεσα εμπλεκόμενη στη νήσο, ως μια εκ των τριών εγγυήτριων δυνάμεων κατά την συμφωνία της Ζυρίχης-Λονδίνου. Το 1959 με την ενεργή συμμετοχή Ελλάδας – Τουρκίας, η Μεγάλη Βρετανία έλαβε μέρος στην δημιουργία ενός πολιτικού μορφώματος το οποίο έφερε εντόνως αποικιοκρατική καθεστωτική χροιά ενώ παράλληλα ήταν κατάφωρα αντίθετο προς την αρχή της αυτοδιαθέσεως των λαών. Ομολογουμένως, η βασική αρχή που υιοθετήθηκε από την βρετανική πολιτική έναντι του Κυπριακού, ιδιαίτερα από το 1974 και έπειτα, χαρακτηρίζεται από την αντιμετώπιση του προβλήματος ως «εθνοτική σύγκρουση» και όχι ως κατεξοχήν διεθνές ζήτημα. Ο βρετανικός παράγοντας παράλληλα, έχει αποτελέσει αναδρομικά τροχοπέδη στην επίλυση του Κυπριακού ζητήματος, με την τεχνηέντως διατήρηση της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης. Ομοίως και κατά την τουρκική στρατιωτική επέμβαση εις βάρος της Κύπρου, το Λονδίνο έδειξε πρωτοφανή ανοχή και χαρακτηριστική απραγία.

Η Μεγάλη Βρετανία επεδίωξε μέσω του Σχεδίου Ανάν την δημιουργία ερεισμάτων που μακροπρόθεσμα απέβλεπαν αφενός στην εξασφάλιση γεωστρατηγικών συμφερόντων και αφεταίρου στην μελλοντική απόκτηση ρόλου εντός της Κυπριακής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης. Ο παράγοντας που διευκόλυνε τις εν λόγω επιδιώξεις στάθηκε το γεγονός ότι οι προβλέψεις του Σχεδίου σχετικά με το ζήτημα της αποστρατικοποίησης δεν εφαρμόζοντο στην περίπτωση των «κυρίαρχων» (sovereign)¹¹⁸ βρετανικών βάσεων. Συγκεκριμένα, όλα τα δικαιώματα και οι ρυθμίσεις της Συνθήκης Εγκαθίδρυσης¹¹⁹ επαναβεβαιώνοντο και νομιμοποιούνται στο Σχέδιο Ανάν, ενώ αφορούσαν ειδικότερα: α) στην διατήρηση υπό βρετανική κατοχή 99 τετραγωνικών μιλίων του Κυπριακού εδάφους, υπό την μορφή των 2 κυρίαρχων βάσεων επιφανείας ίσης με ποσοστό 2,74% επί του συνολικού εδάφους της νήσου, και β) στην υποχρεωτική παροχή στρατιωτικών διευκολύνσεων και δικαιώματος χρήσης περιοχών της Κυπριακής Δημοκρατίας από τις βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις. Ως εκ τούτου, εξασφαλιζόταν ο πυρήνας των επιδιώξεων του Ηνωμένου Βασιλείου, ήτοι η αναβάθμιση και η διαιώνιση της κατοχής των βρετανικών βάσεων του Ακρωτηρίου και της Δεκέλειας, παρέχοντας

¹¹⁸ Μόνον η Μεγάλη Βρετανία διατηρεί το δικαίωμα άσκησης κυριαρχίας επί του εδάφους.

¹¹⁹ Σύμφωνα με τη Συνθήκη Εγκαθίδρυσης του 1960 (Παράρτημα Α, Παράγραφος 3), η Κυπριακή Δημοκρατία δεν θα διεκδικήσει ως μέρος των χωρικών της υδάτων τη θαλάσσια περιοχή κατά μήκος της ακτογραμμής των βάσεων, σε πλάτος τριών ναυτικών μιλίων. Δηλαδή, οι Βάσεις ως κυρίαρχες, σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, έχουν χωρικά ύδατα έκτασης 3 μιλίων σε όλο το μήκος των ακτών τους.

σπουδαίο στρατηγικό πλεονέκτημα στο Λονδίνο. Η γειτνίαση δε των δύο συγκεκριμένων γεωγραφικών συντεταγμένων (Βάση 1: Ακρωτήρι- Επισκοπή- Παραμάλι και Βάση 2: Δεκέλεια- Πέργαμος- Ξυλοφάγου- Άγιος Νικόλαος)¹²⁰ με την Μέση Ανατολή τους προσέδιδε υψηλή στρατηγική σημασία, ως κύρια σημεία ανεφοδιασμού των βρετανικών στρατιωτικών επιχειρήσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ανωτέρω στρατιωτικές εγκαταστάσεις, νοούμενες ως υπερπόντιο βρετανικό έδαφος, αποτέλεσαν μείζον σημείο εκμετάλλευσης από τα βρετανικά στρατιωτικά σώματα τόσο κατά τον πόλεμο του Κόλπου το 1990-1991 όσο και κατά την εισβολή του Ιράκ το 2003.

Η εφαρμογή Σχεδίου Ανάν τροποποιούσε επιπλέον τον τρόπο δικαστικής διευθέτησης σε περίπτωση διεθνούς διαφοράς μεταξύ «Ενωμένης Κυπριακής Δημοκρατίας» και Μεγάλης Βρετανίας, θεσπίζοντας ένα αδιάτρητο πλαίσιο με εξαιρετικά περιορισμένες επιλογές επίλυσης. Σύμφωνα με τις τροποποιημένες ρητές προβλέψεις του Παραρτήματος II του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Συνθήκης Εγκαθιδρύσεως, οποιαδήποτε διαφορά θα επιλύτο κατόπιν διαβουλεύσεως, χωρίς να προβλέπεται η παραπομπή σε διεθνές δικαστήριο ή τρίτο μέρος για διευθέτηση¹²¹. Τοιουτοτρόπως, το Λονδίνο διασφάλιζε και δια της νομικής οδού την επ' αόριστον διατήρηση του αποκοικρατικού καθεστώτος των βάσεων, αποπλίζοντας εν πολλοίς νομικά τη Λευκωσία και καταργώντας την ουσιαστική άσκηση διεθνούς δικαίου.

Πέραν τούτου, με μια σειρά ειδικών ρυθμίσεων του Σχεδίου αναφορικά με τις βάσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας, επιδιωκόταν ο αποκλεισμός άσκησης κυριαρχικών δικαιωμάτων από την Κυπριακή Δημοκρατία στη θαλάσσια έκταση μπροστά από τις βάσεις¹²². Σύμφωνα με το εφαρμοζόμενο καθεστώς κατά το Πρωτόκολλο της Συνθήκης Εγκαθιδρύσεως, τα χωρικά ύδατα της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν edύνato να επεκταθούν στην θαλάσσια περιοχή επί των γραμμών των δύο βρετανικών βάσεων και ως εκ τούτου η Κύπρος δεν edύνato να διεκδικήσει κανένα μέρος της περιοχής που εφάπτεται κατά μήκος της ακτογραμμής τους (σε πλάτος τριών ναυτικών μιλίων). Σημειωτέον πως τα όρια των υδάτων μεταξύ των γραμμών που αναφέρονται στην εν λόγω διάταξη, προβλεπόταν να συγκεκριμενοποιηθούν εκ των υστέρων σε έκθεση που θα συντασσόταν από μονομερώς διορισμένο εμπειρογνώμονα της Κυβέρνησης του Ηνωμένου

¹²⁰ ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, *Το Σχέδιο Ανάν*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2005, σελ 267

¹²¹ ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, *Το Σχέδιο Ανάν*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2005, σελ 281

¹²² ΠΕΡΡΑΚΗΣ, Στέλιος, *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα 1945-1974: Μια ανασύνθεση και μερικές κριτικές σκέψεις από την σκοπιά του διεθνούς δικαίου*, σε (επ) ΠΑΠΑΠΟΛΥΒΙΟΥ, Πέτρος, ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ευάνθης *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα*, Πατάκης, Αθήνα, 2013, σ.σ. 461-474.

Βασιλείου. Σε άλλη διάταξη μάλιστα, το Σχέδιο Ανάν κατοχύρωνε το δικαίωμα της Μεγάλης Βρετανίας «να συνεχίσει να απολαύει πλήρους και ανεμπόδιστης πρόσβασης για οποιοδήποτε σκοπό στα ύδατα» εντός ορίων τα οποία θα καθορίζοντο όπως περιγράφεται ανωτέρω. Κάτι τέτοιο συνεπάγετο αυτομάτως και την αναγνώριση από ελληνοκυπριακής πλευράς, των βρετανικών δικαιωμάτων εκμετάλλευσης πόρων της συγκεκριμένης θαλάσσιας έκτασης.

Συμπερασματικά, εξαιτίας των τεκτενομένων στην Μέση Ανατολή αλλά και λόγω της δυνατότητας ελέγχου των θαλάσσιων οδών από το Σουέζ και την Ανατολική Μεσόγειο, οι βάσεις απέκτησαν βαρύνουσα σημασία για την Μεγάλη Βρετανία και ως εκ τούτου, φαίνεται ότι η εξασφάλιση και αναβάθμισή τους μέσω του Ανάν προωθήθηκε σκοπίμως από τον ειδικό διαμεσολαβητή λόρδο Χάνεϊ.

Συμπεράσματα

Παρά το γεγονός ότι το Σχέδιο Ανάν σκόπευε στην σύγκλιση των θέσεων δύο κοινοτήτων, δεν κατάφερε να επιφέρει τα προσδοκώμενα ιδεατά αποτελέσματα εξαιτίας του απολύτως συμβιβαστικού χαρακτήρα του. Το ετεροβαρές Σχέδιο λύσης εξομοίωνε την Κυπριακή Δημοκρατία, της οποίας η νομοθεσία είναι πλήρως εναρμονισμένη με το ευρωπαϊκό κοινοτικό κεκτημένο, με τις συνθήκες ενός ανύπαρκτου κράτους. Η μεθόδευση της συνολικής διευθέτησης υπό τον ΓΓ Κόφι Ανάν ενέτεινε την ανισορροπία ισχύος εις βάρος της ελληνοκυπριακής πλευράς και κατέστησε την Τουρκία δυνητικό υποψήφιο προς ένταξη κράτος στην ΕΕ, παρά τις αλλεπάλληλες παραβιάσεις της διεθνούς νομιμότητας. Το προτεινόμενο πολιτειακό μάρφωμα επρόκειτο στην πραγματικότητα για τη σύσταση ενός προτεκτοράτου της Άγκυρας, το οποίο θα λειτουργούσε ως κατεξοχήν προπομπός της στην πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δημιουργώντας συγχρόνως μια σχέση υποτελείας με την Κυπριακή Δημοκρατία. Παράλληλα, η ίδρυση του προτεινόμενου ιδιότυπου μορφώματος με την αποδοχή της διζωνικότητας και της δικοινοτικότητας επικύρωνε τη νομιμοποίηση των τετελεσμένων της τουρκικής εισβολής του 1974, δημιουργώντας ένα υβριδικό σύστημα τεχνητού διαχωρισμού και υποτάσσοντας την ελληνοκυπριακή πλειοψηφία σε σχέση εξάρτησης με τα συμφέροντα του τουρκικού κράτους. Κρίνοντας αναδρομικά όλες τις αναθεωρημένες εκδοχές του Σχεδίου, οι προβλέψεις του Ανάν ενσωμάτωναν αυθαίρετα τις απαιτήσεις ως επί το πλείστον της Τουρκοκυπριακής πλευράς.

Η σθεναρή δια δημοψηφίσματος ακύρωση της γέννησης της «Ενωμένης Κυπριακής Δημοκρατίας» υπήρξε ενδεικτική των οδυνηρών συνεπειών που εγκυμονούσε η σύσταση του ομοσπονδιακού κράτους, άνευ ουσιαστικής κυριαρχίας και ανεξάρτητης υπόστασης. Ο ελληνοκυπριακός λαός αντιστάθηκε στις προπαγανδιστικές κυβερνητικές πιέσεις υπέρ του «ναι» και στα αγγλοσαξονικά τελεσίγραφα, απορρίπτοντας τη μη λειτουργική διευθέτηση στο σύνολό της. Δέον να σημειωθεί πως η κινδυνολογία υπήρξε βασικός μηχανισμός των Βρυξελλών και της Ουάσιγκτον προκειμένου να επιβληθεί η αποδοχή του Σχεδίου Ανάν για το Κυπριακό και από τις δύο εμπλεκόμενες πλευρές. Η ίδια τακτική εκφοβισμού ακολουθήθηκε όμως και από τις εγχώριες πολιτικές δυνάμεις στο δίπολο Αθήνας – Λευκωσίας, επισείοντας τον κίνδυνο ολοσχερούς καταστροφής και διάλυσης της Κύπρου. Η εκστρατεία φόβου, όπως εκφράστηκε μέσω των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, αφορούσε στο ενδεχόμενο της παγκόσμιας απομόνωσης της Κυπριακής Δημοκρατίας, στην διαιώνιση της τουρκικής κατοχής και στην αποκοπή από την υπόλοιπη Ευρώπη. Ακόμα και ύστερα από την συντριπτική απόρριψη του δημοψηφίσματος, ηγέτες πολιτικών κομμάτων στην Κύπρο αλλά και Έλληνες ευρωβουλευτές πρωταγωνίστησαν στην άσκηση πιέσεων επί της Λευκωσίας στα διεθνή φόρουμ, κατηγορώντας τον κυπριακό λαό ότι δεν επιθυμούσε λύση ή ότι «παρασύρθηκε» κατά την άσκηση του ύψιστου δημοκρατικού του δικαιώματος¹²³. Ωστόσο, το «όχι» των Ελληνοκυπρίων δεν συνέστησε μια ψήφο εναντίον μιας λειτουργικής επανένωσης ή μιας πραγματικής συμφιλίωσης. Τουναντίον, υπήρξε η απόρριψη ενός μονόπλευρου σχεδίου, ζημιογόνου για τα νόμιμα δικαιώματα του κυπριακού λαού, το οποίο δεν διασφάλιζε ούτε κατ'ελάχιστον την επιβίωση του κυπριακού κράτους. Αναμφίβολα, το Ελληνοκυπριακό «όχι» του 2004 διαφύλαξε το ανεξάρτητο και δημοκρατικό κράτος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Εκ της ανωτέρω ανάλυσης συμπεραίνεται ότι το γεωπολιτικό πλαίσιο του εξεταζόμενου τετραπολικού Συστήματος που περιλαμβάνει τα δίπολα Αθήνας - Λευκωσίας και Τουρκίας - «ΤΔΒΚ» θα υφίστατο αναντίρρητη επιρροή με την εφαρμογή του φιλόδοξου Σχεδίου Ανάν. Ειδικότερα, η επίλυση του Κυπριακού βάσει της ίδρυσης «Ομοσπονδίας» κατά τον ΓΓ Κόφι Ανάν αύξανε αυτομάτως την γεωπολιτική ισχύ της Τουρκίας και καθιστούσε την Άγκυρα ισχυρό

¹²³ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ, Μίκης, «Γιατί ξαναλέμε όχι στο Σχέδιο Ανάν» σε Καθημερινή, <https://www.kathimerini.gr/182886/article/epikairothta/politikh/giati-3analeme-oxi-sto-sxedio-anan> [17/07/19]

γεωπολιτικό δρώντα στην ευρύτερη περιοχή της Ν/Α Μεσογείου. Η Τουρκία διατηρώντας το δικαίωμα βέτο σε όλα τα επίπεδα πολιτικής εξουσίας θα βρισκόταν σε θέση να παρεμβαίνει κατά το δοκούν σε καίρια ζητήματα της Κυπριακής Δημοκρατίας και σε αποφάσεις μείζονος σημασίας για το μέλλον της. Παράλληλα, δεδομένου του σημερινού έντονου ενδιαφέροντος μεγάλων ενεργειακών εταιρειών για την Κυπριακή Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, συμπεραίνεται πως η Τουρκία θα επεδίωκε την έμπρακτη παρεμπόδιση -ή και διακοπή- του αναπτυξιακού ενεργειακού προγράμματος της Κύπρου, μειώνοντας τοιούτοτρόπως τόσο τη γεωπολιτική της αξία όσο και τις οικονομικές προοπτικές της. Παράλληλα, θα διευκόλυνε την σύγχρονη επιδίωξή της να καταστεί κόμβος διελεύσεως υδρογονανθράκων προς την Ε.Ε. και σημαντικό κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου στην περιοχή, αναβαθμίζοντας τον στρατηγικό πήχη της σε ολόκληρη τη Ν/Α Μεσόγειο. Η Άγκυρα επί του παρόντος επιδιώκει ήδη να φέρνει στο προσκήνιο συχνά τις διεκδικήσεις της σε βάρος της ελληνικής υφαλοκρηπίδας και της ελληνοκυπριακής ΑΟΖ, είτε εστιάζοντας στην παραβατική της δραστηριότητα σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές, είτε επιδιδόμενη στην έκδοση NAVTEX και NOTAMs για την δέσμευση εκτάσεων στον εναέριο και θαλάσσιο χώρο. Το Δίπολο Τουρκία - «ΤΔΒΚ», ισχυρίζεται σθεναρά ότι οι Τουρκοκύπριοι φέρουν όμοιο και συμφυές δικαίωμα με τους Ελληνοκύπριους στην εξερεύνηση και εκμετάλλευση των θαλασσοτεμαχίων της αναγνωρισμένης σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Το δικαίωμα αυτό πηγάζει κατά τους ανωτέρω, στην δυνατότητα απόλαυσης του ίδιου πολιτικού στάτους με τους Ελληνοκύπριους, όπως αυτό εξασφαλίστηκε με το Σύνταγμα του 1960. Εκ των παραπάνω εξάγεται ευκόλως το συμπέρασμα ότι εφόσον οι υφιστάμενες τουρκικές διεκδικήσεις στα ελληνικά και κυπριακά κατοχυρωμένα πεδία ερευνών συμβαίνουν ήδη απρόσκοπτες, η επίλυση βάσει ενός Σχεδίου Διζωνικού – Δικοινοτικού συστήματος θα είχε επιφέρει την περεταίρω κορύφωση των τουρκικών απαιτήσεων, δεδομένου ότι η Άγκυρα θα έχαιρε μεγαλύτερης ευελιξίας και απτών δικαιωμάτων.

Κινούμενη ομοίως στο ίδιο πλαίσιο, η Μεγάλη Βρετανία μέσω της ψήφισης του Σχεδίου έθετε τα θεμέλια για διεκδίκηση μέρους της σημερινής Κυπριακής ΑΟΖ με απώτερο σκοπό τον σφετερισμό μεριδίου των κυπριακών ενεργειακών κοιτασμάτων. Ενεργώντας με αυτήν την στρατηγική τόσο το Λονδίνο όσο και η Άγκυρα θα εξασφάλιζαν την εκπλήρωση του μέγιστου εθνικού τους συμφέροντος, εις βάρος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Εκτιμήσεις

Οποιαδήποτε μελλοντική απόπειρα συνολικής διευθέτησης του Κυπριακού προβλήματος δεν δύναται να περιλαμβάνει τόσο την αποδοχή της διαπραχθείσας στρατιωτικής εισβολής του 1974 όσο και την υποχώρηση επί των νόμιμων εθνικών διεκδικήσεων Αθήνας και Λευκωσίας. Οι διαπραγματευτικές συνομιλίες θα ήταν σκόπιμο να εκκινήσουν από μηδενική βάση καταργώντας το ενδεχόμενο της «Διζωνικής – Δικοινοτικής» επίλυσης όπως προτάθηκε από τον Κόφι Ανάν, αλλά και διευθετώντας τις κατάφωρα αντίθετες με το διεθνές δίκαιο αναδρομικές παραβιάσεις της Τουρκικής Δημοκρατίας.

Επιπλέον κρίνεται απαραίτητο για το δίπολο Αθήνας - Λευκωσίας να εκμεταλλευτεί το προσοδοφόρο έδαφος που έχει δημιουργηθεί τη δεδομένη χρονική στιγμή εξαιτίας της διεθνούς τουρκικής απομόνωσης, συμμετέχοντας ενεργώς στο γίνεσθαι του γεωπολιτικού Συμπλόκου της Ν/Α Μεσογείου. Η γεωπολιτική σημασία της Τουρκίας για τον διεθνή κατά τις περασμένες δεκαετίες κρινόταν σπουδαιότερη συγκριτικά με εκείνη της Ελλάδας, καθώς η Άγκυρα από το 1952 και έπειτα διαδραμάτιζε έναν εξαιρετικά ιδιαίτερο ρόλο ως το πλέον έμπιστο στέλεχος των ΗΠΑ και του NATO στην ευρύτερη περιοχή. Ωστόσο, οι νέες γεωπολιτικές συνθήκες που διαμόρφωσε ο τουρκικός αναθεωρητισμός και η ριζική αλλαγή φυσιογνωμίας της γείτονος με βάση την ισλαμική της ταυτότητα, καθιστούν την Ελλάδα πλέον σημαντικό πόλο σταθερότητας. Ο νατοϊκός-ευρωπαϊκός ρόλος που διαθέτει το δίπολο Αθήνας-Λευκωσίας αποτελεί κλειδί για την αναβάθμιση του γεωπολιτικού στάτους των δύο κρατών έναντι της Τουρκίας, εξασφαλίζοντας παράλληλα την απαραίτητη στήριξη των ευρωπαϊκών θεσμών στις πάγιες θέσεις του Κυπριακού ζητήματος.

Επιπροσθέτως, το Κυπριακό πέραν της σταθερότητας και της ασφάλειας στην Ανατολική Μεσόγειο, συνδέεται άρρηκτα με τις σύγχρονες ενεργειακές εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα μεταξύ των εξεταζόμενων Διπόλων. Η Κυβέρνηση Ερντογάν επιλέγει να διατηρεί στο προσκήνιο το ζήτημα της «συνδιαχείρισης» των κοιτασμάτων φυσικού αερίου από τις δύο εμπλεκόμενες πλευρές, ήτοι, την Κυπριακή Δημοκρατία και την παράνομη «ΤΔΒΚ». Ως εκ τούτου, κρίνεται απαραίτητη η ενίσχυση των περιφερειακών γεωστρατηγικών συμμαχιών του άξονα Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ-Αιγύπτου με απώτερο σκοπό την συσσώρευση ισχύος έναντι της Άγκυρας και των αξιώσεών της, μια εκ των οποίων συνιστά και η ετεροβαρής επίλυση του Κυπριακού. Οι εν

λόγω συνεργασίες δύναται συγχρόνως να λειτουργήσουν ως θετικοί συντελεστές για την επίτευξη μιας συμφέρουσας λύσης στη νήσο, εάν ληφθεί υπόψιν κατά τους στρατηγικούς σχεδιασμούς ο ρόλος που διαδραματίζει η Μεγαλόνησος για την ισραηλινή εθνική ασφάλεια¹²⁴.

Τέλος, ένας γόνιμος προβληματισμός προκύπτει κατά την αντιπαραβολή του Κυπριακού προβλήματος με το Κουρδικό ζήτημα της γείτονος χώρας. Το ποσοστό των Τουρκοκυπρίων στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου, περίπου 10%¹²⁵ του συνολικού πληθυσμού της νήσου, θα μπορούσε κάλλιστα να παραλληλιστεί, κατά προσέγγιση, με το ποσοστό¹²⁶ της κουρδικής μειονότητας στην ίδια την Τουρκία. Λαμβάνοντας υπόψιν τις μακρόχρονες κουρδικές διεκδικήσεις για πολιτικά, πολιτιστικά δικαιώματα αλλά και την απαίτηση ευρείας αυτονομίας τους στην ενδοχώρα της Τουρκίας, προκύπτει ένα ενδιαφέρον ερώτημα ως προς το τί θα συνέβαινε εάν ένα σχέδιο επίλυσης με τις κατευθυντήριες γραμμές του Ανάν επίκειτο να εφαρμοσθεί στην Τουρκία για την κουρδική μειονότητά της. Μια τέτοια συμφωνία θα έβρισκε την τουρκική γνώμη και ηγεσία το ίδιο φίλα προσκείμενη; Ένα σχέδιο ιδίας φύσεως θα χαρακτηριζόταν το ίδιο ρεαλιστικό και πρακτικό όσο χαρακτηρίστηκε και από το Δίπολο Τουρκίας – «ΤΔΒΚ»;

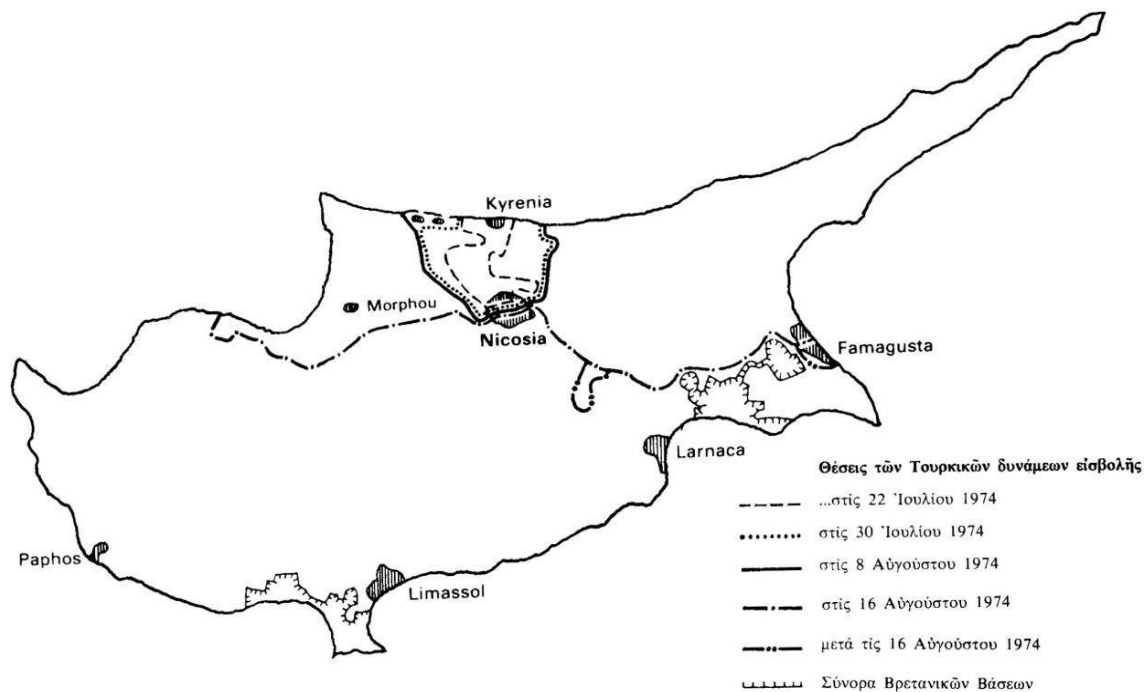
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

¹²⁴ MAZHES, I., «Γεωπολιτική των Υδρογονανθράκων και Συνεργασία Ελλάδος-Κύπρου-Ισραήλ», σε <https://www.iene.gr/symposium-cyprus2012/articlefiles/2nd-session/Mazis-text.pdf>

¹²⁵ Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου - Δημογραφική Έκθεση 2015

¹²⁶ Σύμφωνα με τα δεδομένα του World Factbook της CIA οι Κούρδοι το 2016 αποτελούσαν το 19% του συνολικού πληθυσμού της Τουρκίας. Για περισσότερα βλ. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

1. Χάρτης της τουρκικής εισβολής του 1974.

Χάρτης 1. Οι διάφορες φάσεις της Τουρκικής Εισβολής του 1974 και η τελική διαχωριστική γραμμή «Αττίλα». Στο βόρειο τμήμα της Κύπρου που τελεί υπό Τουρκική κατοχή βρίσκονται οι πλουσιότερες γεωργικές και τουριστικές περιοχές του νησιού.

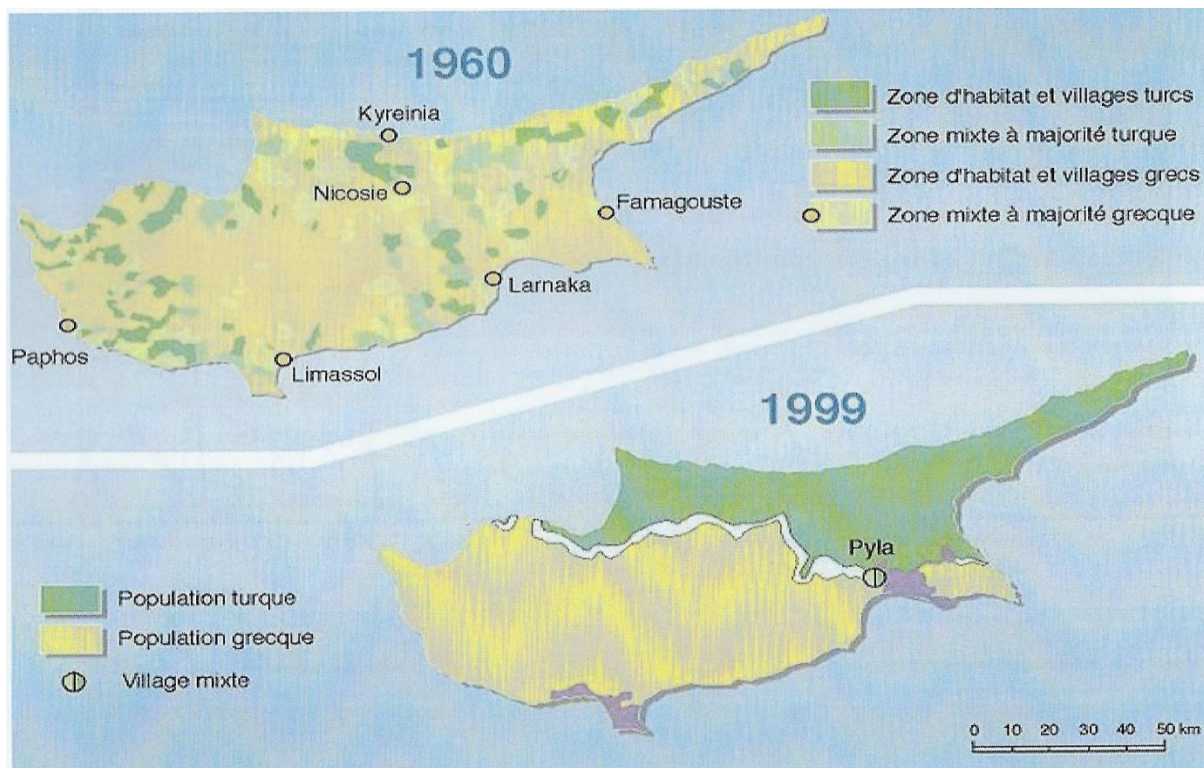
Πηγή : Τενεκίδης Γ. & Κρανιδιώτης Γ., *Κύπρος: Ιστορία, προβλήματα και αγώνες του λαού της*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου & ΣΙΑΣ Α.Ε., Αθήνα, 1981

2. Χάρτης των περιφερειών της Κύπρου μετά την τουρκική εισβολή.

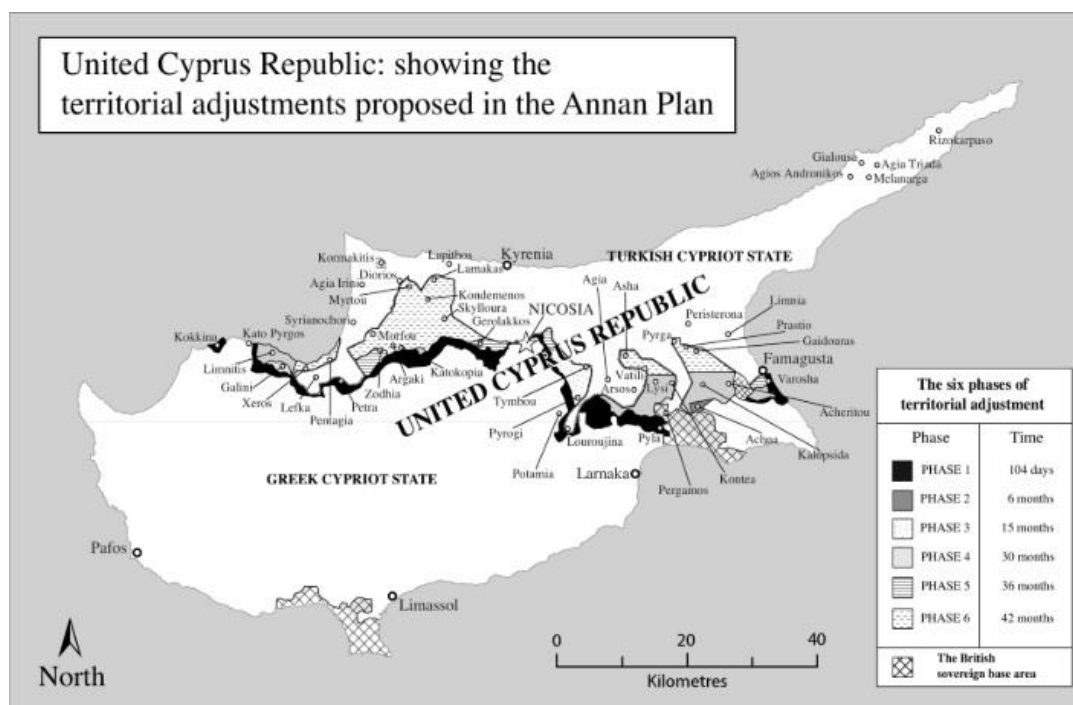
Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cyprus_districts_named_el.png

3. Ελεύθερη και κατεχόμενη Κύπρος 1960 – 1999

Πηγή: ΜΑΖΗΣ, Ι., *Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Δίπολο Ελλάδας – Κύπρου*, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Αθήνα, 2014

4. Προτεινόμενες εδαφικές προσαρμογές σύμφωνα με το Σχέδιο Ανάν

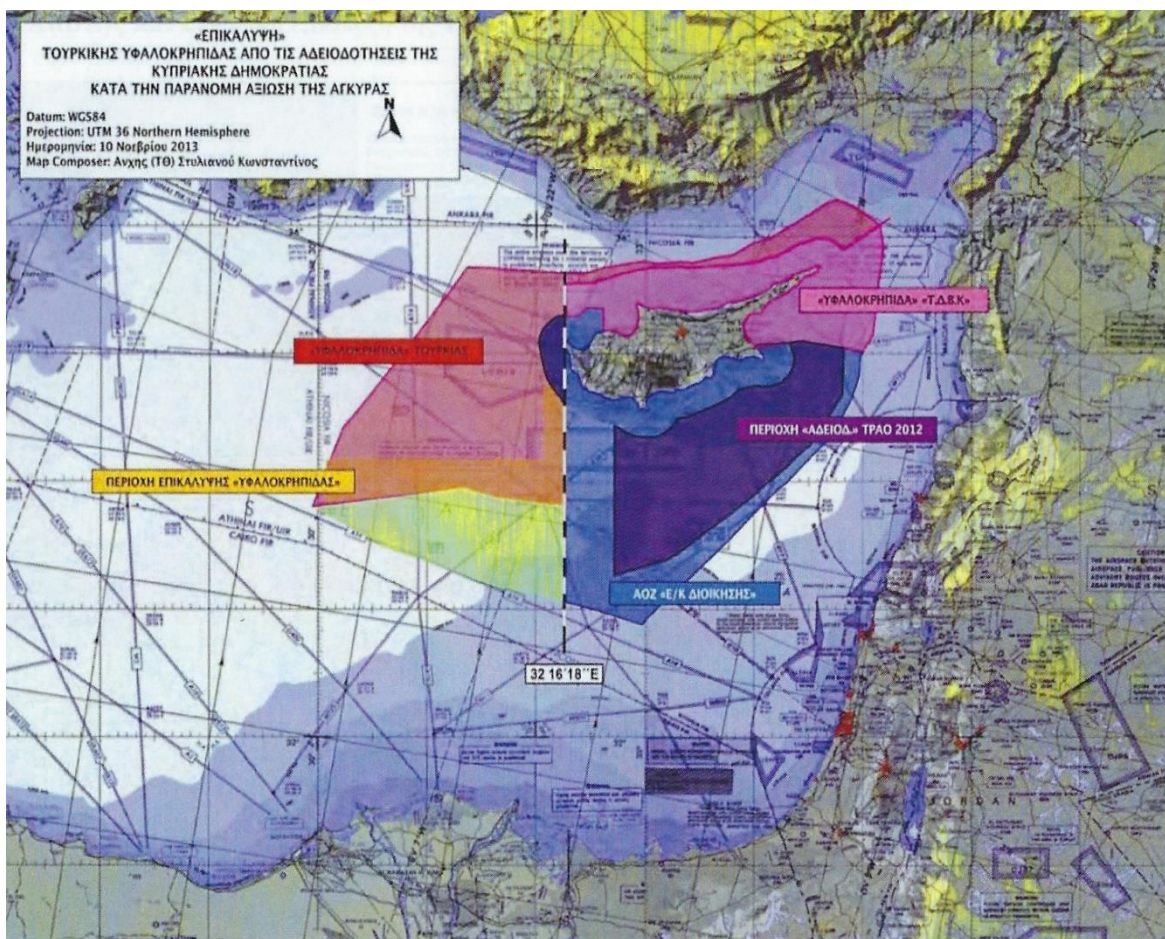
Πηγή: PERICLEOUS, Chrysostomos, *The Cyprus Referendum, a divided island and the challenge of Annan Plan*, I.B.Tauris, New York, 2009, σελ.13

5. Χάρτης άξονος 36ου παραλλήλου και της Οριζόντιας Ζώνης αυτού / Στρατηγική Ζώνη Αγγλοσαξονικής επιρροής Κύπρου – Κρήτης – Μάλτας – Γιβραλτάρ.

Πηγή/Χαρτογράφηση: Ι. Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική προσέγγιση για ένα Νέο Εθνικό Αμυντικό Δόγμα*, Παπαζήσης, 2006, σ.47

6. Παράνομες αξιώσεις της Άγκυρας με παράνομες αδειοδοτήσεις επί της Κυπριακής ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας της Κυπριακής Δημοκρατίας

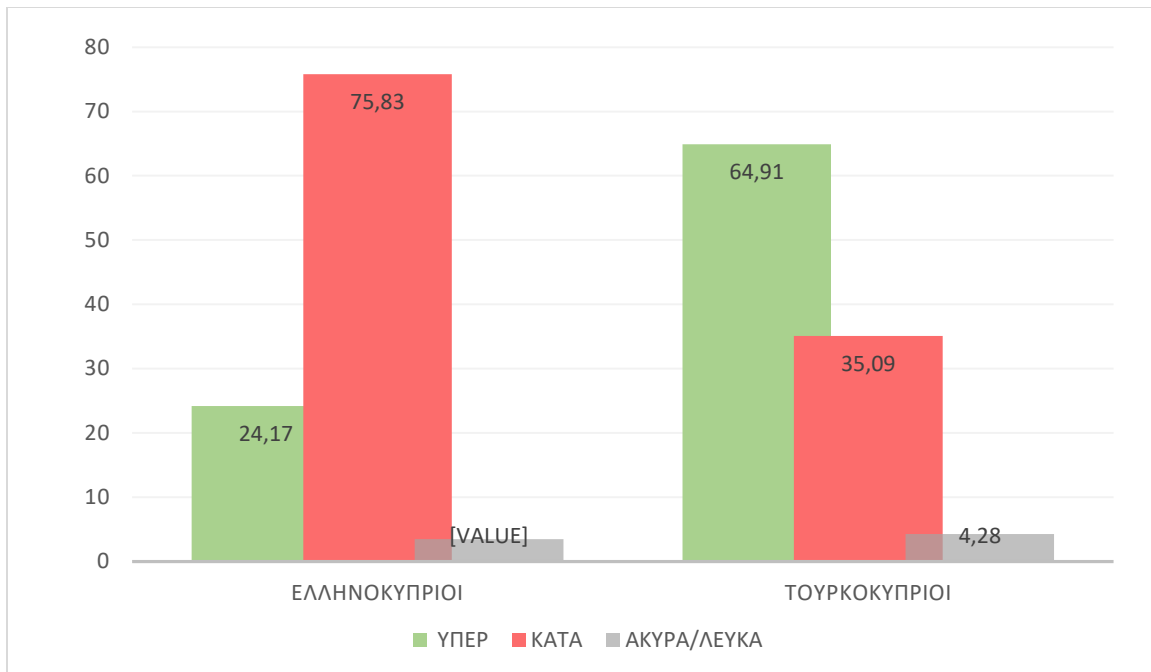
Πηγή: ΜΑΖΗΣ, Ι., *Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Δίπολο Ελλάδας – Κύπρου*, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Αθήνα, 2014

7. Αποτελέσματα δημοψηφισμάτων της 24^{ης} Απριλίου 2004.

Επιλογή	Ελληνοκύπριοι		Τουρκοκύπριοι		Συνολικά	
	Ψήφοι	%	Ψήφοι	%	Ψήφοι	%
Υπέρ	99,976	24.17	77,646	64.91	177,622	33.30
Κατά	313,704	75.83	41,973	35.09	355,677	66.70
Άκυρο/Λευκό	14,907	3.48	5,344	4.28	20,251	3.66
Συνολικά	428,587	100	124,963	100	553,550	100
Συμμετοχή	480,564	89.18	143,636	87.00	624,200	88.68

Πηγή: <http://www.electionguide.org>

8. Γράφημα δημοψηφισμάτων της 24^{ης} Απριλίου 2004

ΠΗΓΟΓΡΑΦΙΑ

1. BASIS FOR AGREEMENT ON COMPREHENSIVE SETTLEMENT διαθέσιμο σε <http://www.kypros.org/proposal.pdf>
2. [COMPREHENSIVE SETTLEMENT OF THE CYPRUS PROBLEM \(31.03.04\)](http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_April2004.pdf) σε http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_April2004.pdf
3. European Commission Press Releases Romano Prodi Speech to the House of Representatives, SPEECH/01/495 http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-01-495_en.htm
4. European Commission Press Releases ,Statement by Enlargement Commissioner Günter Verheugen on Cyprus, IP/01/1245 - http://europa.eu/rapid/press-release_IP-01-1245_en.htm
5. Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus, 28 Μαΐου 2004, UN S/2004/437
6. UN Press Release, SG/SM/9145 4 February 2004 σε <https://www.un.org/press/en/2004/sgsm9145.doc.htm>

7. UN Security Council, Security Council resolution 1475 (2003) [on the situation in Cyprus], 14 April 2003, S/RES/1475 (2003),
<http://www.refworld.org/docid/3f45dbe37.html>
8. United Nations, Security Council, Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus, S/2003/398.
<https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7b65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7d/Cyprus%20S2003398.pdf>
9. Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών Κυπριακής Δημοκρατίας, Έγγραφα Ηνωμένων Εθνών, «Δήλωση του γ.γ Κόφι Ανάν μετά την Συνάντηση στην Χάγη (11.03.2003) » διαθέσιμη σε [https://www.pio.gov.cy/δήλωση-μετά-τη-συνάντηση-στη-χάγη-\(11.03.2003\).html](https://www.pio.gov.cy/δήλωση-μετά-τη-συνάντηση-στη-χάγη-(11.03.2003).html)
10. Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών Κυπριακής Δημοκρατίας, Έγγραφα Ηνωμένων Εθνών, «Δήλωση Γενικού Γραμματέα μετά την συνάντηση στην Νέα Υόρκη», σε <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/F7DA9C3CC5873827C2256D7C00378C01?OpenDocument>
11. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Ελσίνκι , Συμπεράσματα της Προεδρίας, 10 και 11 Δεκεμβρίου 1999 http://www.europarl.europa.eu/summits/pdf/hel1_el.pdf 11/10/2018
12. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κοπεγχάγης 12&13 Δεκεμβρίου 2002 Συμπεράσματα της Προεδρίας , DOC/02/15 http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-02-15_el.htm
13. Σχέδιο Γενικού Γραμματέα Ηνωμένων Εθνών, Η Συνολική Διευθέτηση του Κυπριακού Προβλήματος, 31 Μαρτίου 2004

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. ATHANASOPOULOS, Haralambos, *Greece, Turkey and the Aegean Sea: A Case Study in International Law*, McFarland, 2001
2. CRAWFORD, James, *The creation of states in international law*, Clarendon Press, Oxford, 1979
3. HANNAY, David, *Cyprus: the search for a solution*, I.B Tauris, London, 2005

4. HOFFMEISTER, Frank, *Legal Aspects of the Cyprus Problem: Annan Plan and EU Accession*, Publisher: Martins Nijhoff Publishes, Leiden, 2006
5. MALLINSON, William, *Κύπρος: μια ιστορική προοπτική: ανάμεσα στο NATO και την Ευρώπη*, Παπαζήση, Αθήνα, 2005
6. PERICLEOUS, Chrysostomos, *The Cyprus Referendum, a divided island and the challenge of Annan Plan*, I.B. Tauris, New York, 2009
7. Uluslararası Stratejik Arastirmalar Kurumu (International Strategic Research Organization), *USAK yearbook of international politics and law*. Vol 3, Ankara, 2008

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. ΑΞΕΛΟΣ Λουκάς, ΝΕΑΡΧΟΥ Περικλής, ΜΑΖΗΣ, Ι.Θ., ΣΤΟΦΟΡΟΠΟΥΛΟΣ, Θέμος, ΦΩΤΙΑΔΗ, Αθανασία, *Νέα Στρατηγική για την Κύπρο*, Εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα, 2017
2. ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ, Αλέξης, *Το κυπριακό πρόβλημα 1947-2004*, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα, 2006
3. ΚΑΡΥΩΤΗΣ, Θεόδωρος, *Η ΑΟΖ της Ελλάδας*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2014
4. ΚΟΥΣΚΟΥΒΕΛΗΣ Ηλίας, ΜΑΖΗΣ Ιωάννης Θ., NACHMANI Α., ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΣ Ν., ΚΑΛΕΝΤΕΡΙΔΗΣ Σάββας, ΛΙΤΣΑΣ Σπυρίδων, ΗΦΑΙΣΤΟΣ Παναγιώτης, *Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2013
5. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ, Γιάννος, *Το Κυπριακό Πρόβλημα*, Θεμέλιο, Αθήνα 1974
6. ΜΑΖΗΣ, Ι.Θ., *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο – II*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2018
7. ΜΑΖΗΣ, Ι.Θ., *Γεωπολιτική πραγματικότητα στο δίπολο Ελλάδος-Κύπρου*, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Αθήνα, 2014
8. ΜΑΖΗΣ, Ι.Θ., *Γεωπολιτική προσέγγιση για ένα Νέο Εθνικό Αμυντικό Δόγμα*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2006.
9. ΜΑΖΗΣ, Ι.Θ., *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής. Το Νεοθετικιστικό πλαίσιο*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2012
10. ΝΕΑΡΧΟΥ, Περικλής, *Ελλάδα σε κίνδυνο*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2014

11. ΝΤΑΒΟΥΤΟΓΛΟΥ, Άχμετ, Το Στρατηγικό Βάθος. Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας, μτφ Ραπτόπουλος, Ν., επιστ. επιμέλεια Σαρρής, Ν., Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2010
12. ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ ΚΙΝΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ, Το σχέδιο Ανάν με απλά λόγια , 200 ερωτήσεις και απαντήσεις, Λευκωσία, 2004
13. ΠΑΠΑΣΑΒΒΑΣ, Σάββας ,*Το σχέδιο Ανάν : ένα "εποικοδομητικά ασαφές" συνταγματικό "μέλλον" για την Κύπρο*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αντ., Αθήνα, 2003
14. ΠΑΡΙΣΗΣ, Ι., *Η Καθ' ημάς Θάλασσα. Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2013
15. ΠΕΡΡΑΚΗΣ, Στέλιος, «Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα 1945-1974: Μια ανασύνθεση και μερικές κριτικές σκέψεις από την σκοπιά του διεθνούς δικαίου», σε (επ) ΠΑΠΑΠΟΛΥΒΙΟΥ, Πέτρος, ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ευάνθης *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα*, Πατάκης, Αθήνα, 2013
16. ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος, *Σχέδιο Ανάν*, Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα 2005
17. ΤΖΙΑΡΡΑΣ, Ζ., ΜΟΥΔΟΥΡΟΣ, Ν., Η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο. Ιδεολογικές Όψεις Εξωτερικής Πολιτικής, Εκδόσεις Τουρίκη, Αθήνα, 2016
18. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Χριστόδουλος, *Τα οικονομικά της Ομοσπονδίας, του Σχεδίου Ανάν και του Κυοφορούμενου Νέου Σχεδίου Λύσης*, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία, 2009

ΤΥΠΟΣ

1. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ,Κ., «Το «πνεύμα» του Νταβός », σε *Έλλάδα 20ς αιώνας 1980-1990* (ένθετο για την εφημερίδα Καθημερινή)
2. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ, Μίκης, «Γιατί ξαναλέμε όχι στο Σχέδιο Ανάν», Καθημερινή
3. Καθημερινή, «Τι προβλέπει το τελικό Σχέδιο Ανάν», 04.04.2004
4. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ, Νίκος, « Η ανακήρυξη του ψευδοκράτους», σε *Έλλάδα 20ς αιώνας 1980-1990* (ένθετο για την εφημερίδα Καθημερινή)

ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΔΙΑΔΥΚΤΙΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. MIGDALOVITZ, Carol, “Cyprus: Status of U.N. Negotiations, CRS Issue Brief for Congress”, 2005, σε <https://fas.org/sgp/crs/mideast/IB89140.pdf> [07/11/18]
2. UNITED NATIONS ‘Secretary- General’s press encounter following meeting with Prime Minister Recep Tayyip Erdogan of Turkey’ σε <https://www.un.org/sg/en/content/sg/press-encounter/2004-01-24/secretary-generals-press-encounter-following-meeting-prime> [21/11/18]
3. WORLD ECONOMIC FORUM, ‘We Are Ready for EU Membership, Says Turkey’s Erdogan’, σε http://web.worldbank.org/archive/website00818/WEB/OTHER/WE_ARE_R.HTM [21/11/18]
4. ZANNETOS, Νικόλας, *Αφιέρωμα: 11 χρόνια μετά το ΟΧΙ στο σχέδιο ΑΝΑΝ* σε <http://www.sigmalive.com/news/kypriako/226334/afieroma-11-xronia-meta-to-oxi-sto-sxedio-anan> [30/10/18]
5. ΗΦΑΙΣΤΟΣ, Παναγιώτης, «Το σχέδιο Ανάν και οι αντίπαλοι της ελευθερίας των ενάμιση εκατομμυρίων Ελλήνων στην Κύπρο» σε <http://www.ifestosedu.gr/9AnanIfestos.htm> [16/10/2018]
6. ΗΦΑΙΣΤΟΣ, Παναγιώτης., «Η ηγεμονική στρατηγική των ΗΠΑ και οι ελληνικές φαντασιώσεις» σε <https://piotita.gr/2018/09/27/>
7. ΚΛΟΚΚΑΡΗΣ, Φοίβος, « Αποστρατικοποίηση Κυπριακού Κράτος» σε http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t53/t53_01.html
8. ΚΥΠΡΙΑΚΟ - ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΚΕ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΝ -ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΓ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΚΚΕ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ σε <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=1513407>
9. ΛΙΑΓΓΟΥ, Χρύσα «Ενεργειακό σκάκι στη ΝΑ Μεσόγειο» σε <https://www.kathimerini.gr/890772/article/epikairothta/kosmos/energeiako-skaki-sth-na-mesogeio>
10. ΜΑΖΗΣ, Ι., «Γεωπολιτική των Υδρογονανθράκων και Συνεργασία Ελλάδος-Κύπρου-Ισραήλ», σε <https://www.iene.gr/symposium-cyprus2012/articlefiles/2nd-session/Mazis-text.pdf>

11. ΜΑΖΗΣ, Ι.Θ., «Γεωπολιτική της Ενέργειας στο Σύμπλοκο Καστελορίζου- Κύπρου – Μέσης Ανατολής» σε
https://www.iene.gr/energyweek09/articlefiles/eep/1stSession/6_I_MAZHS.pdf
[15/11/18]
12. ΜΑΖΗΣ, Ι.Θ., «Γεωπολιτική Ανάλυση Του Εμπορευματικού Θαλάσσιου Διαύλου Δαρδανελίων – Αιγαίου», Εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο με θέμα “Διεθνή Συλλογικά Συστήματα Ασφαλείας και ο ρόλος τους στη Ν/Α Μεσόγειο”, Κέρκυρα, 27, 28, 29 Ιουνίου, Ιονικό Συνεδριακό Κέντρο, 1997, σε https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/op97_19.pdf
13. ΜΑΖΗΣ, Ι.Θ., «Γεωπολιτική των Υδρογονανθράκων και Συνεργασία Ελλάδος-Κύπρου-Ισραήλ» σε <https://www.iene.gr/symposium-cyprus2012/articlefiles/2nd-session/Mazis-text.pdf>
14. ΜΑΖΗΣ, Ι.Θ., «Η ΑΟΖ και το γεωπολιτικό Δίπολο Ελλάδα – Κύπρος», 18 Φεβρουαρίου 2018, σε <https://slpress.gr/ethnika/i-aoz-kai-to-geopolitiko-dipolo-ellada-kypros/>
15. ΜΑΖΗΣ, Ι.Θ., «Ο Βρετανικός Παράγων, ο Κυπριακός Αγώνας και τα Σεπτεμβριανά του 1955», σε <http://www.rieas.gr/images/MAZIS1955.pdf> [04/10/18]
16. ΜΑΖΗΣ, Ι.Θ., Παρουσίαση με θέμα: «Γεωπολιτικό Περιβάλλον της Ελλάδος» σε <https://www.iene.gr/energy-development2012/articlefiles/session6/Mazis.pdf>
17. ΜΑΛΟΥΧΟΣ, Γ.Π., «Παίζει με τους Τουρκοκύπριους» σε <http://www.kathimerini.gr/149478/article/epikairothta/politikh/paizei-me-toys-toyrkokypriouys> [18/11/2018]
18. «Ντενκτάς – Απαράδεκτο το Σχέδιο Ανάν» σε <https://www.naftemporiki.gr/story/67112/ntenktas-aparadekto-to-sxedio-anan> [16/11/18]
19. «Υπέρ Ντενκτάς, Κατά Ε.Ε ο Ερντογάν για Κύπρο» σε <http://www.kathimerini.gr/163892/article/epikairothta/politikh/yper-ntenktas-kata-ee-o-erntogan-gia-kypro> [15/11/18]
20. Ελληνικό «όχι» στο Σχέδιο Ανάν σε <https://www.kathimerini.gr/180242/article/epikairothta/politikh/ellhniko-oxi-sto-sxedio-anan>

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1. [CIA – The World Factbook](https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
2. United Nations Peacekeeping Force in Cyprus, <https://unficypr.unmissions.org/timeline> [16/11/18]
3. Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών Κυπριακής Δημοκρατίας, «Δέσμη Ιδεών για ένα Πλαίσιο Συμφωνίας για το Κυπριακό- Ιδέες Μπούτρος Γκάλι » σε [https://www.pio.gov.cy/δέσμη-ιδεών-γκάλι-\(1992\).html](https://www.pio.gov.cy/δέσμη-ιδεών-γκάλι-(1992).html) [4/11/18]
4. [Ελληνική Εταιρεία Στρατηγικών Μελετών](http://www.elesme.gr) <http://www.elesme.gr>
5. [Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου](https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf) <https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf>
6. Τμήμα Τελωνείων Κυπριακής Δημοκρατίας – Κανονισμός Πράσινης γραμμής σε <http://www.mof.gov.cy/mof/customs/customs.nsf/All/6C816214735FA1C9422577B300240AAC?OpenDocument>
7. Υπουργείο Εξωτερικών Ελληνικής Δημοκρατίας <https://www.mfa.gr/kypriako/>
8. Υπουργείο Εξωτερικών Κυπριακής Δημοκρατίας <http://www.mfa.gov.cy>